

DELOVANJE SVETA ZVEZE SVOBODNIH SINDIKATOV SLOVENIJE IN NJEGOVIH ORGANOV PO 1. KONGRESU ZSSS

Ljubljana, 27. marec 1991

Uvod

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije je takoj po prvem kongresu začela konstituirati svoje organe, uresničevati programe in sprejete sklepe, še posebej tiste, ki se nanašajo na sprejem kolektivnih pogodb, spremembe lastne organiziranosti in na s tem povezano vprašanje financiranja. Hkrati je začela izpolnjevati projekte iz programa, ki naj bi članstvu omogočili nekatere ugodnosti. S tem je ZSSS nepretrgano nadaljevala lastno preobrazbo, ki se je začela že dve leti pred kongresom.

Ob tem ne gre pozabiti, da je bil 1. kongres ZSSS tik pred prvimi demokratičnimi volitvami v Sloveniji in da so se s konstituiranjem parlamenta in vlade ter spremembami v družbi bistveno spremenili pogoji za delovanje sindikatov. Po kongresu je zaradi sprememb za nekaj časa nastal prazen prostor, v katerem je ZSSS poskušala nadaljevati svoje poslanstvo v korist delavcev. Vendar kar nekaj časa ni našla ustreznega sogovornika oziroma tistega, ki bi bil pripravljen poslušati njena mnenja in predloge; tudi zaradi tega, ker je nastajanje novih sindikatov pri odgovornih dejavnikih sprožilo vprašanje, s kom naj sklenejo partnerstvo in katera izmed sindikalnih organizacij ima pravico zastopati interese delavcev.

Svet ZSSS in predsedstvo sta po kongresu obravnavala vse, za ekonomski in socialni položaj delavcev najpomembnejše osnutke in predloge za sprejem zakonskih aktov ter osnutek ustave RS, zavzela stališča do njih in predloge posredovala parlamentu, vladi in poslanskim klubom ter sredstvom javnega obveščanja.

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije je s kongresnim sklepom o ponovnem preverjanju svojega članstva potegnila zelo tvegano, vendar pogumno potezo. Ta se ji danes, ko ima blizu 430.000 članov, ki so se prostovoljno in s svojim podpisom vključili v 20 sindikatov dejavnosti (kar predstavlja več kot 55% vseh zaposlenih), obrestuje, saj je najmočnejša sindikalna zveza v Sloveniji. S tem si je pridobila močan argument za svojo, večkrat tako očitano legitimnost in razčistila z očitanim avtomatizmom vključevanja v sindikat.

Po prvem kongresu ZSSS se je načelo tudi delo pri usklajevanju statuta ZSSS in statutov sindikatov dejavnosti ter pri spremembah organiziranosti. Skladno s programom je bilo treba postaviti nove oblike povezav in sodelovanja med sindikati dejavnosti in teritorialno organiziranostjo. Predsedstvo sveta ZSSS je po kongresu predlagalo demokratično pot dograjevanja sindikalne organiziranosti – z medsebojnimi dogovori sindikatov dejavnosti in teritorialnih oblik organiziranosti. Predlog ni bil sprejet, saj so bili pogledi posameznih subjektov teh dogovarjanj popolnoma nasprotni. Predsedstvo sveta ZSSS je nato ponudilo v razpravo še več različnih predlogov, vendar je svet ZSSS po dolgotrajnem usklajevanju in dogovarjanju šele 8. januarja 1991 sprejel dokument o Organiziranosti ZSSS. Dolgotrajno ukvarjanje z lastno organiziranostjo je sicer vplivalo na delo sveta in predsedstva S ZSSS, vendar pa ni imelo večjih posledic na delo S ZSSS in njegovih organov pri vsebinskih vprašanjih in uresničevanju sprejetih programov.

Na podlagi dokumenta o organiziranosti ZSSS je delovna skupina, sestavljena iz članov statutarne komisije ZSSS, pripravila osnutek sprememb in dopolnitev statuta ZSSS, pri čemer je izhajala iz izhodišča, naj vsebuje le opredelitev zveze, njenih nalog, organov, njihovih pristojnosti, ter odnose, ki naj veljajo znotraj celotne ZSSS. O tem so razpravljali člani sveta ZSSS na sejah februarja in marca letos.

Zaradi težav pri dogovarjanju o organiziranosti, nespoštovanja sprejetih sklepov in zmanjšanja članstva je prišlo tudi do problemov pri financiranju, saj so se prilivi članarine občutno zmanjšali. Spre-

jeti pravilnik o financiranju, katerega uresničevanje bomo preverili po šestih mesecih, naj bi zagotovil večjo finančno disciplino, ki je nujna za normalno delovanje posameznih oblik organiziranosti.

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije je že pred kongresom opravila veliko strokovnega dela na področju kolektivnih pogodb, predvsem splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo, na kongresu pa je o tem sprejela tudi posebne sklepe. Po kongresu je nadaljevala pogajanja z Gospodarsko zbornico Slovenije. Rezultat tega je bil podpis splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo in njena registracija. Ob tem je ZSSS od pristojnih organov zahtevala tudi čimprejšnjo pripravo kolektivne pogodbe za negospodarstvo. Nadaljevalo se je tudi delo s panožnimi kolektivnimi pogodbami, saj so nekatere že podpisane.

Skladno s programom se je začelo tudi delo na tistih področjih, na katerih bi članom ZSSS lahko zagotovili nekatere ugodnosti. Ustanovljena je bila Delavska hranilnica, podjetje Atris – borza sindikalnega turizma, ustanovljeno je bilo podjetje Konzum, sindikati na različnih ravneh pa so se dogovorili s trgovskimi organizacijami in servisi za raznovrstne oblike popustov za blago in storitve za člane ZSSS. Službe pravne pomoči so kljub finančnim problemom nadaljevale zagotavljanje brezplačne pomoči članom ZSSS.

Tudi po kongresu je ZSSS nadaljevala mednarodno dejavnost. Poleg že ustaljenih stikov s sindikati dežel Alpe-Jadran in drugih evropskih držav je bil na pogovorih v ZSSS tudi predstavnik finskih sindikatov (SAK), predstavniki ZSSS so sodelovali na sestanku Evropskega konzorcija o izobraževanju odraslih in razvoju kadrov v Bruslju, navezani pa so bili tudi stiki s predstavnikom skupine Progetto Europa. Konec marca je bila na pogovorih s predstavniki ZSSS tudi sedemčlanska delegacija Evropske konfederacije sindikatov, ki smo jo seznanili s spremembami v naši družbi in delovanjem sindikata v novih razmerah parlamentarne demokracije.

1. GOSPODARSKE RAZMERE IN VKLJUČEVANJE SINDIKATA V NJIHOVO REŠEVANJE

Svet Zveze svobodnih sindikatov Slovenije je na seji julija 1990 obravnaval gospodarska gibanja s poudarkom na socialnem in gmotnem položaju delavcev. Ocenil je, da je položaj slovenskega gospodarstva na kritični točki, da so tisoči delavcev in člani njihovih družin na robu preživetja, gospodarski položaj pa se še poslabšuje. Posebej kritičen je položaj za tiste, ki so izgubili zaposlitev zaradi stečajev ali pa ker njihovo delo v organizacijah ni več potrebno – presežki delavcev. Varnost zaposlitve je v mnogih podjetjih minimalna, saj procesi restrukturiranja zahtevajo manj zaposlenih, ob tem pa so možnosti za zaposlitev drugod minimalne. Redno izplačilo osebnih dohodkov je vse bolj izjema kot pravilo. Nelikvidnost je postala splošen pojav, poleg zamud pri izplačilih OD pa povzroča tudi nižjo rast osebnih dohodkov glede na življenjske stroške. Ekonomske pravice in pravna varnost zaposlenih se vedno bolj zožujejo. Administrativno urejanje osebnih dohodkov se je preselilo z zvezne ravni na republiko, čeprav je urejanje teh vprašanj določeno s kolektivno pogodbo. Nova delovno-pravna zakonodaja vse bolj zmanjšuje obseg pravic delavcev, kljub številnim zahtevam in protestom sindikatov.

Zahteve, ki jih je Svet Zveze svobodnih sindikatov Slovenije oblikoval na omenjeni seji, so bile, da mora izvršni svet Skupščine RS dati absolutno prednost reševanju gospodarskega položaja ter bremena v zvezi s tem enakomerno porazdeliti med vse aktivno prebivalstvo Slovenije.

Glede te naše zahteve lahko ugotovimo, da izvršni svet v svojem devetmesečnem mandatu gospodarskega položaja ni reševal prednostno, saj še

do danes ni določil jasnih parametrov gospodarske politike za leto 1991. Kljub številnim zahtevam po takojšnji pripravi in sprejemu razvojno-socialnega programa ga je pripravil šele marca 1991.

Sprejeti sveženj davčne zakonodaje je sicer opredelil sistem davčnih obremenitev, vendar brez finančno-materialnih podlag, ki bi omogočile vnaprejšnji pogled na posledice, ki jih bo ta zakonodaja povzročila. Zato ne moremo govoriti o enakomerni obremenitvi aktivnega prebivalstva.

Od Gospodarske zbornice Slovenije smo zahtevali takojšnjo sklenitev splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo in začetek pogajanj za sklenitev kolektivnih pogodb za posamezne dejavnosti. Ta zahteva je bila uresničena šele tedaj, ko smo zagrozili s splošno stavko. Pozneje smo se morali soočiti z oporekanjem legitimnosti kolektivne pogodbe, čeprav je bila kolektivna pogodba registrirana in objavljena v Uradnem listu RS.

Od izvršnega sveta Skupščine RS smo zahtevali takojšen začetek pogajanj za sklenitev kolektivne pogodbe za družbene dejavnosti. Izvršni svet je pripravil osnutek te pogodbe, pogajanja pa so v teku.

Zahtevali smo zakonsko zagotovilo za izvajanje kolektivnih pogodb, ki so bile sklenjene v skladu z zakonom, brez vsakih administrativnih omejitev. To ni bilo uresničeno, prav tako tudi ne zahteva o odpravi slehernega administrativnega omejevanja oblikovanja in izplačil osebnih dohodkov ter njihove rasti tudi za del zmanjšanja obveznosti iz BOD. Zakon o izplačilih OD in drugih prejemkov delavcev v letu 1991 je postavil vrsto administrativnih omejitev osebnih dohodkov, zlasti pri njihovem izplačevanju ter za podjetja, ki poslujejo z izgubo ali so nelikvidna.

Zahteva, da se v zakonu o zajamčenem OD določi tudi realne viře za njegovo izplačevanje, vključno s proračuni družbenopolitičnih skupnosti, ni bila uresničena. Tudi glede na rast življenjskih stroškov se zajamčeni osebni dohodek ne povečuje, tako da za delavce, ki ga prejemajo, socialna varnost vprašljiva.

Do razbremenitve gospodarstva, ki bi temeljila na zniževanju davkov in prispevkov ter drugih obveznosti, ni prišlo. Nadaljuje se proces stečajev, tudi če gre za insolventnost podjetij. Zaposlitvene možnosti se ožijo, davčna zakonodaja pa ni zagotovila bistvenih materialnih olajšav pri novem zaposlovanju. Prav tako se nadaljuje proces protipravnega prilaščanja družbene imovine.

Celovitega socialnega programa ni, vlada tudi ni predložila razvojnega programa, ki bi lahko bil ustrezna podlaga za gospodarski preokret.

Take razmere in položaj delavcev v posameznih dejavnostih so povzročile množično nezadovoljstvo med delavci v tekstilni, kovinski in elektroindustriji ter zdravstvu, ki so ga izrazili z napovedjo ali izvedbo stavk.

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije je s svojimi aktivnostmi poskušala zagotoviti kar največjo pravno varstvo ter ekonomsko in socialno varnost delavcev. V ta namen smo oblikovali številne predloge, stališča in zahteve ob sprejemanju davčne zakonodaje, zakona o osebnih dohodkih in drugih izplačilih delavcev za leto 1991, zakona o delovnih razmerjih, zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. Te zahteve in konkretna dopolnila so naleteli v vrstah poslancev republiške skupščine v pretežni meri na nerazumevanje in odklonilen odnos; nekaj naših pobud in predlogov pa je bilo vendarle sprejetih.

Kljub temu pa so napovedi in perspektive za ekonomsko in socialno varnost delavcev slabe. Število brezposelnih, ki jih je sedaj več kot 65.000, nenehno narašča, industrijska proizvodnja pa ob 11,3% padcu kaže nadaljnjo težnjo po upadanju. Ob vsem tem se postavlja vprašanje: ali izvršni svet Skupščine Republike Slovenije kot usmerjevalec

družbenega razvoja ne namerava več voditi ekonomske politike Slovenije, saj je v strategijo nacionalnega in regionalnega razvoja za leto 1991 zapisal, da bo sanacijo gospodarstva prepustil gospodarstvu samemu in trgu.

Predsedstvo sveta ZSSS je zahtevalo, da vlada pripravi celovit razvojno-socialni program, ki bi dočel uravnotežen ekonomski in socialni razvoj Republike Slovenije. Zavedamo se, da brez novih programov ne bo novih delovnih mest, ki bi omogočila vse večji množici brezposelnih, da bi živela od svojega dela. Vse bolj neugodno razmerje med aktivnim in neaktivnim delom prebivalstva predstavlja vse večje obremenitve gospodarstva, ki je zaradi tega vse bolj obremenjeno.

Proračun Republike Slovenije za leto 1991 predvideva krčenje programov na vseh področjih, kar bo sprožilo nov val odpuščenja delavcev, na drugi strani pa večjo participacijo prebivalstva za socialno zavarovanje. Projekcija razdružitve s preostalim delom Jugoslavije bo terjala veliko sredstev za delovanje institucij države Slovenije (vojska, policija, upravni aparat itd.). Take razmere lahko povzročijo velike socialne nemire, nezadovoljstvo pa se bo stopnjevalo.

Predvidena zasnova lastninske reforme ne predvideva, da bi vsi delavci pod enakimi pogoji postali lastniki družbenega premoženja, ki so ga ustvarili v 45 letih. To bo povzročilo veliko socialno diferenciacijo in napetosti ter pojave nezadovoljstva, zato je ta zasnova v izhodiščih za sindikate nesprejemljiva.

2. KOLEKTIVNO DOGOVARJANJE IN PODPIS KOLEKTIVNE POGODBE

Že pred 1. kongresom ZSSS začeta pogajanja za sklenitev splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo so se intenzivno nadaljevala vse do srede junija 1990, ko sta obe pogodbeni stranki pogajanja končali. Svet ZSSS je na podlagi predhodnih odločitev republiških odborov sindikatov dejavnosti sklenil, da kolektivno pogodbo podpiše, upravni odbor GZS pa je podpis zavrnil oziroma postane za pogoj dopolnitve in spremembe nekaterih spornih določil. Z nadaljnjimi pogajanjimi, tudi z grožnjo splošne stavke, so bile vse sporne točke odstranjene in splošna kolektivna pogodba je bila podpisana 27. julija 1990.

K pogajanjem oziroma k podpisu splošne kolektivne pogodbe smo trikrat (aprila, junija in julija) povabili tudi Neodvisnost – Konfederacijo novih sindikatov Slovenije in Neodvisne sindikate Slovenije, ki pa so sodelovanje in podpis iz različnih razlogov in z različnimi utemeljitvami odklonili.

Sklenitev splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo je bila dolgotrajna in strokovno zahtevna dejavnost ZSSS. Svet ZSSS oziroma njegovo predsedstvo je bilo kot predstavnik delavcev ves čas močno kritizirano in napadano, ne samo s strani organov in organizacij zunaj ZSSS, ampak tudi s strani organov in organizacij sindikatov dejavnosti in ZSSS. Osrednje sporne vsebinske točke so bile zahteve v kongresnih dokumentih kot izhodišča in cilji kolektivnega dogovarjanja. Zahteve, zlasti glede osebnih dohodkov, ki so se konec leta 1989 ali v začetku leta 1990 še zdale normalne oziroma uresničljive in ki smo jih na 1. kongresu ZSSS v deklaraciji o kolektivnih pogodbah še zaostriili, so zaradi stalnega in vedno večjega poslabševanja gospodarskih razmer postajale iz meseca v mesec bolj nerealne oziroma neuresničljive.

Vsa dogajanja v ZSSS v času pogajanj pa tudi še dlje po sklenitvi splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo kažejo na nerazumevanje, kaj je to kolektivna pogodba, kakšno vlogo ima, predvsem pa se je zelo težko uveljavilo spoznanje – tudi danes še ni v celoti uveljavljeno, da morajo biti vse pravice, določene s kolektivno pogodbo – splošno, panožno ali podjetniško – ekonomsko pokrite, oziroma: česar ni mogoče ekonomsko upravičiti ali kar ni zaslužno, tudi kolektivna pogodba ne more dati.

Ta spoznanja so se uveljavila zlasti decembra in januarja, ko je sklepanje panožnih kolektivnih pogodb zastalo zaradi vedno večjih ekonomskih težav pa tudi zaradi nekaterih spornih stališč nasprotnega partnerja glede reprezentativnosti sindikatov. Postopki sklepanja panožnih kolektivnih pogodb so se začeli že spomladi in jeseni 1990 leta, intenzivno pa so stekli šele v drugi polovici leta 1990 in v začetku leta 1991. Do sedaj so sklenjene panožne kolektivne pogodbe za gozdarstvo, kmetijstvo in agroživilsko industrijo, kovinsko in elektroindustrijo, poslovne banke in številne druge pred podpisom.

Zelo intenzivno poteka tudi sklepanje podjetniških kolektivnih pogodb. V ZSSS nimamo pregleda nad temi procesi, značilni zanje pa so slaba kakovost podjetniških kolektivnih pogodb (ki so čisto

bolj podobne splošnim aktom kot kolektivnim pogodbam), podrejen položaj sindikata kot pogodbenega partnerja na strani delavcev, izsiljevanje poslovnih struktur za čimprejšnji sklenitev podjetniških kolektivnih pogodb, pomanjkanje pogajalskih izkušenj in znanja ter podobno.

Še pred sklenitvijo splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo smo si prizadevali za začetek pogajanj za sklenitev splošne kolektivne pogodbe za družbene dejavnosti, vendar se republiški izvršni svet kot pogajalski partner ni odzival na naše predloge in zahteve. Šele oktobra 1990 je oblikoval svoj osnutek splošne kolektivne pogodbe za družbene dejavnosti in ga posredoval sindikatom v razpravo. Prva pogajanja so bila v drugi polovici decembra, ki se jih je na delojemalski strani udeležilo več kot 10 sindikatov, ki delujejo v Sloveniji. To je bila bolj izmenjava pripomb in predlogov ter pogledov na vsebino in veljavnost splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo. Do konca januarja je strokovna delovna skupina, sestavljena iz predstavnikov različnih sindikatov, pod vodstvom predstavnikov ZSSS pripravila dopolnjeno besedilo osnutka in ga posredovala republiškemu izvršnemu svetu. V drugem krogu pogajanj, ki se sedaj zaključujejo, se oblikujejo nove, tudi kompromisne rešitve, vendar bodo pogajanja, zlasti glede tarifnega dela, še dolgotrajna, če hočejo sindikati kot predstavniki delavcev uveljaviti svoje najpomembnejše zahteve.

Ves čas po sklenitvi in uveljavitvi splošne kolektivne pogodbe si prizadevamo za njeno uresničevanje v praksi. Poleg že naštetih negativnih objektivnih in subjektivnih razlogov smo se ves čas spopadali tudi s formalnimi – zakonskimi preprekami. Omejevanje izplačil osebnih dohodkov z zveznimi in republiškimi predpisi oziroma določanje načina njihovega izplačevanja je tudi precej vplivalo na uveljavitev zlasti tarifnega dela splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo. Ti zakoni so zavirali tudi sklepanje panožnih kolektivnih pogodb, kjer je bilo temeljno pogajalsko izhodišče sindikatov, da morajo biti za delavce ugodnejše, kot je splošna kolektivna pogodba.

Že pred sklenitvijo splošne kolektivne pogodbe smo Skupščini SFRJ in Skupščini RS posredovali predlog za sprejem zveznega zakona oziroma republiškega zakona, s katerim naj bi zagotovili izvajanje sklenjenih kolektivnih pogodb brez administrativnih omejitev. Ta predlog smo decembra lani v Skupščini RS ponovili. Vsi predlogi so bili zavrnjeni.

Opozoriti moramo, da zakoni, ki so omejevali, ali še vedno omejujejo izplačevanje osebnih dohodkov, omejujejo le izplačila, ne pa obsega oziroma višine sredstev za osebne dohodke. Torej ti predpisi ne onemogočajo izvajanja kolektivnih pogodb, ampak samo omejujejo izplačila skladno z doseženimi rezultati. Ne glede na to smo v pokongresnem obdobju nasprotovali sprejemu kakršnihkoli predpisov, ki bi administrativno omejevali izplačevanje osebnih dohodkov in drugih osebnih prejemkov. Menili smo namreč, da se morajo gospodarski subjekti samostojno, brez vpletanja države, sprejemati svoje poslovne in razvojne odločitve, sem pa sodi tudi delitev osebnih dohodkov.

V dosedanjem delu na področju kolektivnega dogovarjanja je bila v gospodarstvu ustvarjena vrsta strokovnih gradiv, ki so obogatila slovensko strokovno znanje in postala pomemben pripomoček za delo sindikalnih aktivistov.

Sklenjene panožne pogodbe in pripravljene predlogi za podpis panožnih kolektivnih pogodb pa tudi vrsta podjetniških kolektivnih pogodb so nastajale v tesnem strokovnem sodelovanju članov predsedstva S ZSSS in strokovne službe ZSSS.

3. NAPOVED SPLOŠNE STAVKE

Ob razglasitvi splošne stavke za 10. september 1990 je prišlo do izredne politizacije njene napovedi. Politična javnost, zlasti stranke v vladajoči koaliciji, so hote prezrle sindikalni značaj stavkovnih zahtev in splošni stavki brez dokazov pripisale izključno politične cilje. Namesto da bi javnost razpravljala o socialnih razlogih in ciljih stavkovnih zahtev, je njihovo vsebino povsem prevpila trditve, da ZSSS ne želi izboljšanja in ureditve položaja zaposlenih in svojih članov, temveč da želi zrušiti oblast, izbrano na večstrankarskih volitvah.

Ne glede na takšno politično gonjo je stavkovni odbor preklkal napovedano stavko, ker je ocenil, da so bili z napovedjo stavke nekateri cilji deloma ali v celoti doseženi. 27. julija 1990 je bila podpisana splošna kolektivna pogodba za gospodarstvo. Zvezna skupščina je začela postopek o zakonu o uveljavljanju kolektivnih pogodb. Partnerji v kolektivnem pogajanju so podprli zahtevo po dosledni uveljavitvi bruto sistema obračuna OD. RS za delo

je posredoval prvi osnutek splošne kolektivne pogodbe za družbene dejavnosti.

Predstavniki republiške vlade so obljubili socialni program in osnutek nacionalnih programov družbenih dejavnosti ter sistemske zakonodaje do konca septembra 1990. Stanarine v občinah so bile selektivno povečane glede na njihovo raven ter ekonomski in socialni položaj delavcev v posamezni občini. Ustavili so se verižni in stihijski stečajni podjetji s proizvodno perspektivo.

4. SINDIKAT – PLAČE

V pokongresnem obdobju je Zveza svobodnih sindikatov Slovenije namenjala največ pozornosti socialni in materialni varnosti, ustvarjanju razmer za uveljavitev kolektivnih pogodb ter zagotavljanju vsaj normalnega izplačila osebnih dohodkov. Več kot desetletno poseganje države na področje osebnih dohodkov ni dalo rezultatov. Nasprotno, sistem delitve je postajal vse bolj devianten, neločilen in ekonomsko nestimulativen. Motivacija kot temeljni vzvod razvoja je bila odrinjena na obrobje. Vse bolj se je uveljavljalo pravilo, da je bolj pomembno, kje delaš, kot kaj, koliko in kako delaš.

Z uveljavljanjem tržnih elementov gospodarjenja in nastajanjem tržno usmerjenega gospodarskega sistema smo v ZSSS za področje plač zasnovali edini možni in v svetu uveljavljeni sistem plač na podlagi kolektivnih pogodb.

Zaostreni pogoji za gospodarjenje, ki so se kazali v nelikvidnosti, preveliki obremenitvi gospodarstva, padcu proizvodnje in zmanjševanju prodaje, so delovali predvsem na dveh področjih: na področju presežkov delavcev z nekoliko manj stečajev in zlasti pri plačah delavcev. Povprečna slovenska plača je bila decembra 1990 7.151,00 din ali 799 DEM (tečaj 1:9).

Stalno administrativno urejanje na področju plač je bistveno porušilo razmerja zlasti med gospodarstvom in negospodarstvom. To najbolje ponazori tale tabela:

v indeksih

Naziv	Leto 1970	Leto 1990
Slovenija	100	100
Gospodarstvo	97	93
Negospodarstvo	117	126

Lani sta izplačevanje čistih osebnih dohodkov urejala dva intervencijska zakona. Prvi je veljal do konca junija in je vezal izplačila osebnih dohodkov na raven povprečnih izplačil v novembru 1989. Če v Sloveniji na izrecen predlog ZSSS ne bi uporabljal zakona o zajamčenih osebnih dohodkih, bi realni osebni dohodki še bolj padli, kot so.

V drugem polletju je bil intervencijski zakon manj omejevalen. Organizacija se je sicer lahko odločila, da poveča sredstva za osebne dohodke, vendar je morala upoštevati odločila zveznega zakona ter izplačati del povečanja osebnih dohodkov v obliki internih delnic oziroma obveznic; prispevke od izdanih obveznic je morala plačati v šestih dneh, prispevke od izdanih delnic pa najpozneje do zaključnega računa.

Osební dohodki so se povečali le v organizacijah, ki so delavcem izdajale interne delnice oziroma obveznice. Po podatkih Službe družbenega knjigovodstva je delež sredstev za (neto) interne delnice in obveznice v izplačanih čistih osebnih dohodkih v Sloveniji med najnižjimi v jugoslovanskih republikah. Pri izplačilih za julij 1990 je bil povprečen delež v Jugoslaviji 7,5% (Slovenija 2,9%, najmanj Hrvatska 1,4%), avgusta pa v Jugoslaviji v povprečju 10,8%. (Slovenija 5,9%, najmanj Hrvatska 1,6%).

Ocenjujemo, da so v nekaterih organizacijah povečali osebne dohodke le zaradi pritiskov delavcev in groženj s stavkami. Tam sedaj ugotavljajo, da rezultati poslovanja ne bodo pokrili vrednostnih papirjev, ki so jih morali izdati zaradi povečanja osebnih dohodkov.

Podatki kažejo, da so se v Sloveniji osebni dohodki v času veljavnosti tega intervencijskega zakona povečevali veliko bolj umirjeno kot v drugih republikah. To potrjuje primerjava povprečnega osebnega dohodka v Sloveniji z jugoslovanskim povprečjem. V preteklosti je to razmerje znašalo od 1:1,45 do 1:1,52, proti koncu lanskega leta pa se je znižalo na 1:1,20, ob tem pa rezultati gospodarjenja v drugih republikah niso boljši (so celo slabši) kot v Sloveniji. Da plače močno padajo, kažejo tudi analize Ekonomskega inštituta v Mariboru, v katerih primerja cene, plače ter njihovo kupno moč v Sloveniji, Avstriji in Italiji.

Novembra lani je 184.459 delavcev v gospodarstvu prejelo obveznice ali interne delnice v skupnem znesku 256.610 tisoč dinarjev, v negospodarstvu pa 5.398 zaposlenih za 16.347 tisoč dinarjev obveznic ali internih delnic; to je okoli 11% vseh

izplačanih čistih osebnih dohodkov. Dejstvo je, da se je s povečevanjem plač povečeval delež delnic oziroma obveznik in da so na tovrstne vrednostne papirje delavci in podjetja plačali vse družbene dajatve. To je podražilo ceno delovne sile, povečalo stroške, hkrati pa odprlo možnosti za neproduktivno porabo v družbeni nadgradnji.

Od 2. decembra je v veljavi tarifi del splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo. Čeprav smo v ZSSS tudi strokovno pomagali razrešiti mnoge probleme, je republiška vlada z nekaj kompromisi ponovno omejila izplačevanje plač. Pri tem je pozabila na splošno in skupno porabo, ki se je lani gibala nad rastjo plač. Zato so bruto plače v Sloveniji zelo visoke, neto pa so pre nizke in ne zagotavljajo reprodukcije delovne sile, kar bo imelo še težke posledice. Ocena je, da teh obremenitev gospodarstvo preprosto ni sposobno realizirati. Vplačila za splošne družbene potrebe so se v letu 1990 glede na leto 1989 povečala za 851 %, za skupne družbene potrebe ter socialno varnost pa za 581 %.

Na te probleme smo resno in argumentirano opozarjali pri sprejemu nove davčne zakonodaje. Že prvi mesec delovanja davčnega zakona je pokazal, da smo imeli prav. Obremenitve so se še povečale, kar bo povzročilo večje stroške, plače delavcev pa bodo realno padle še za nekaj deset odstotkov.

Zato v ZSSS vztrajamo pri zmanjševanju obveznosti, ohranjanju realnih osebnih dohodkov s posebnim poudarkom na njihovi motivacijski vlogi. Vse to pa zagotavlja dosledna uveljavitev kolektivnih pogodb in dosledno uveljavljanje temeljne sindikalne naloge: varstva delavca na trgu delovne sile. Zato bomo nove zakone obravnavali predvsem v luči njihovih posledic na položaj delavcev in gospodarstva, opozarjali oziroma zahtevali pogoje za tržno delovanje, nasprotovali pa stalnim omejitvam in takemu delovanju kot v obdobju zgodnjega kapitalizma, ki ga sodobni svet ne pozna več.

Ker so s prenehanjem veljavnosti družbenih dogovorov o dohodku prenehale veljati tudi vse podlage za določanje zneskov posameznih prejemkov iz sklada skupne porabe in povračil nekaterih stroškov, je bila odpravljena tudi sindikalna lista.

V organizacijah sindikata pa tudi v podjetjih in drugih organizacijah so takšno obliko določanja zneskov nekaterih prejemkov in povračil ocenili za potrebno in zaželeno tudi zato, da ne bi bilo prevelikih razlik v teh zneskih, ki niso toliko rezultat slabšega ali boljšega poslovanja in doseženega poslovnega rezultata, kot posledica razmer, v katerih posamezna organizacija deluje in posluje.

Prav na zahteve članstva in iz podjetij se je svet ZSSS septembra odločil, da ponovno uvede sindikalno listo, v katero se vključujejo podatki o prejemkih, za katere ni določenih obveznih podlag ali s predpisi ali s kolektivno pogodbo. Sindikalna lista ima značaj priporočila in ni zavezujoča, iz prakse pa je mogoče oceniti, da se v mnogih podjetjih in drugih organizacijah praktično neposredno uporablja.

5. VKLJUČEVANJE ZVEZE SVOBODNIH SINDIKATOV SLOVENIJE V DELO SKUPŠČINE RS V NOVIH RAZMERAH PARLAMENTARNE DEMOKRACIJE

Že pred kongresom smo se v ZSSS odrekli institucionalni vključenosti v sistem oblasti. S kongresnim programom smo se zavzeli za enakopravnost vstopanja v slovenski parlament kot najvišji organ oblasti v republiki. Skladno z ustavo RS imamo možnost, da lahko parlamentu neposredno predlagamo zakone s področja ekonomskih in socialnih pravic. Že prvi dogodki po demokratičnih volitvah in konstituiranju parlamenta pa tudi kasneje so pokazali, da bo zveza svobodnih sindikatov s svojimi predlogi in rešitvami na področju ekonomskih in socialnih pravic delavcev težko prodrla v organe odločanja in oblasti, kljub težkim gospodarskim in socialnim razmeram. Ti organi so se, ob upoštevanju vseh težav pri nastajanju nove demokratične ureditve in državnosti, bolj ukvarjali s političnimi kot z ekonomsko-socialnimi problemi.

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije je že kmalu po konstituiranju parlamenta in vlade (maja 1990) na predsednika obeh organov naslovila pobudo za sestanek z vodstvom ZSSS, ki bi jima predstavilo svoj pogled na gospodarske težave ter predloge za reševanje problemov delavcev, hkrati pa ju seznanilo s potekom kolektivnih pogajanj ter uresničevanjem sklepov in deklaracij, sprejetih na 1. kongresu ZSSS. Predsedstvo ZSSS je dalo pobudo za pogovore tudi vsem strankam, zastopanim

v parlamentu (6. 6. 1990), da bi vodstva strank seznanilo s kongresnimi sklepi ter da bi se dogovorili o reševanju ekonomskih in socialnih problemov delavcev.

V začetku junija 1990 (5. 6.) sta se na podlagi teh pobud sestali vodstvi Skupščine RS in ZSSS, 11. junija pa podpredsednik Izvršnega sveta S RS in nekateri člani IS ter ZSSS.

Na pobudo predsedstva sveta ZSSS za pogovor s strankami s se je najprej odzvala Socialdemokratska zveza Slovenije pozneje (po že napovedani splošni stavki) pa še Stranka demokratične prenovne in Socialistična stranka Slovenije.

Kljub zagotovitvi predstavnikov Skupščine RS na pogovorih, da bodo sindikatom redno in pravočasno pošiljali vabila in gradiva za seje zborov in komisij, so bile potrebne večkratne urgence. Izvršni svet S RS se prav tako ne drži dogovora, da bo sindikatom redno pošiljal vse predloge, ki zadevajo materialni in socialni položaj delavcev.

Svet ZSSS je uspel s prizadevanji, da parlament in vlado seznanja s svojimi predlogi do delavskih vprašanj. Dosegel je, da lahko njegovi predstavniki pojasnijo poslanecem v parlamentu stališča do tistih zakonskih predlogov, ki zadevajo delavce. Sedanji način dela parlamenta pa Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije večkrat onemogoča bolj strokovno in poglobljeno preučitev predlaganih zakonov in rešitev.

Z dosedanjimi oblikami sodelovanja ne moremo biti zadovoljni, saj – razen v odboru za delo in socialno politiko – ne moremo sodelovati v skupščinskih odborih, komisijah in telesih. Kljub našemu zavzetanju pa še ni uveljavljeno socialno partnerstvo.

6. ODNOS SINDIKATA DO USTAVE IN PREDLAGANIH ZAKONOV

Svet Zveze svobodnih sindikatov Slovenije je posredoval Skupščini RS stališča, pripombe in predloge oziroma amandmaje številnim zakonom in drugim dokumentom, ki so bili v postopku sprejemanja in ki so kakorkoli zadevali položaj in pravice ter obveznosti delavcev.

Predsedstvo je samo ali skupaj s predstavniki sindikatov dejavnosti sprejelo stališča in pripombe tudi k drugim dokumentom in zakonom, ki v nadaljevanju niso posebej omenjeni. Gre za programske usmeritve republiškega IS, spremembe in dopolnitve zakona o podjetjih, družbenem kapitalu, zakona o temeljnih pravicah in delovnega razmerja, osnutek zakona o stavki (zvezni zakoni), osnutke zakonov o Agenciji in skladu za razvoj, zavodih, združenjih, davkih, imenovanju in razrešitvi poslovnih organov, za zakon o republiškem proračunu ter dokumentih socialne in ekonomske politike.

Osnutek Ustave Republike Slovenije

Predsedstvo sveta ZSSS je po 1. kongresu namenilo posebno pozornost osnutku Ustave RS, saj gre za temeljni pravni dokument, s katerim se bodo konstituirali gospodski, družbeni, socialni in politični odnosi. Sprejelo je načelno opredelitev, da je treba v novi slovenski ustavi izhajati iz že uveljavljenih pravic in svoboščin človeka in državljana, vključno z vsemi ekonomsko-socialnimi pravicami. Predsedstvo sveta ZSSS je sprejelo in Skupščini RS posredovalo konkretne predloge določb, ki urejajo sindikalne pravice in svoboščine, pravico do stavke, participacijo delavcev, varstvo pravice do dela in lastninska razmerja.

Predsedstvo sveta ZSSS se zavzema za koncipiranje določb ustave, ki se nanašajo na sindikate, v okviru določil Mednarodnega sporazuma o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah. To pomeni tudi jasno razmejitev pravice do združevanja v politične organizacije ter druge družbene organizacije in društva ter sindikate. V ustavi je treba opredeliti pravico do združevanja v sindikate kot individualno pravico delavcev (upokojevcev, brezposelnih in drugih oseb) za varno in izboljševanje njihovih ekonomsko-socialnih pravic.

Z delovanjem sindikatov je v razmerah tržnega gospodarstva povezana pravica do stavke kot sindikalna in ekonomsko-socialna pravica. Predlagana ustavna ureditev te pravice po mnenju predsedstva ZSSS ni sprejemljiva, saj omejevalno posega v sindikalne pravice in svoboščine. Zato se zavzemamo za takšno ureditev pravice do stavke, ki bo zavežala sindikate, da s svojimi pravili uredijo uresničevanje te pravice, državo pa le, če sindikati tega ne bi storili.

Predsedstvo predlaga, da se v Ustavo Republike Slovenije vključijo določbe o pravici delavcev do participacije, in sicer kot pravica do sodelovanja pri upravljanju podjetij in kot pravica do udeležbe v poslovnem rezultatu oziroma dobičku podjetja na podlagi vloženega dela. Predlaga tudi, da sindikati

kot predstavniki delavcev sodelujejo v upravljanju področij družbenega in ekonomskega življenja, kjer si delavci neposredno ali posredno prek države zagotavljajo socialne in ekonomske pravice; gre za področje zaposlovanja, socialnega, zdravstvenega, invalidskega in pokojninskega zavarovanja, katerih upravljanje naj temelji na tripartitnem partnerstvu: države, kapitala (zbornic oziroma delodajalcev) in dela (sindikativ).

Osnutek Ustave RS sicer opredeljuje pravico do dela, vendar je treba to temeljno pravico človeka določiti in varovati skladno s 6. členom Sporazuma o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah. Poleg pravice do dela je treba v ustavo zapisati tudi druge pravice, ki jih je RS dolžna zagotavljati delavcem na podlagi dela: pravico do svobodne izbire poklica, pravico do svobodne izbire dela, pravico do primernega zaslužka, do varnih in zdravih delovnih razmer, do izobraževanja in usposabljanja, do omejenega delovnega časa in pravico do socialnega zavarovanja. Ustavo je treba dopolniti z določbo, da pravica do dela in iz dela izhajajoče pravice uživajo sodno varstvo in da o zahtevah za varstvo teh pravic odločajo posebna delovna sodišča.

Predsedstvo ZSSS se zavzema za opredelitev ekonomskih in socialne funkcije lastnine v ustavi; ustava naj določi, da lastnine ni dopustno uporabljati v nasprotju s njeno funkcijo. Takšna ustavna določba bi preprečevala, da bi proizvodna sredstva ostajala zunaj svoje funkcije oziroma bi omogočala intervencijo države, če bi lastnik uporabljal lastnino v nasprotju s njeno funkcijo.

Nova ustava RS mora sindikatom zagotoviti položaj socialnega partnerja v odnosu do države in delodajalcev. To pomeni sodelovati pri oblikovanju in imeti vpliv nasprejanje odločitev v organih oblasti o tistih zadevah, ki se nanašajo na ekonomsko-socialni položaj delavcev. Zato je treba z najvišjim pravnim aktom – ustavo sindikatom kot pooblaščenemu predlagatelju omogočiti zakonodajno iniciativo za sprejem zakonov in ukrepov, ki zadevajo varovanje socialno-ekonomskega položaja in pravic delavcev, ter položaj pooblaščenega predlagatelja za oceno ustavnosti in zakonitosti pred ustavnim sodiščem.

Zakona o privatizaciji in denacionalizaciji

V ZSSS smo problematiki lastninjenja družbene lastnine posvetili veliko pozornosti, ker sta privatizacija in denacionalizacija usodnega pomena za položaj delavcev. Temeljno izhodišče je bila kongresna deklaracija o družbeni lastnini, s katero smo opredelili načine in postopke lastninjenja.

Predsedstvo S ZSSS je obravnavalo predlog za izdajo zakona in osnutek zakona o privatizaciji ter k obema gradivoma oblikovalo stališča in predloge ter jih posredovalo republiški skupščini, poslanskim klubom in republiškem izvršnemu svetu. Organizirana pa je bila tudi okrogla miza o lastninjenju družbene lastnine.

Ugotovili smo predvsem, da je treba privatizacijo izvesti čimprej, ker bo le tako lahko zavarovati družbeno lastnino, da privatizacija ne sme pomeniti prenehanja poslovanja podjetij in drugih organizacij in prenehanja dela delavcev zaradi privatizacije, da morajo delavci in upokojevci za svoj prispevek z delom k povečevanju družbenega premoženja biti neodplačno udeleženi v privatizaciji družbene lastnine z najmanj 30 % premoženja, delavci in upokojevci naj bi imeli možnost tudi do nakupa delnic s popustom. Zahtevali smo tudi, da se z zakonom prepreči nezakonito in nemoralno prilasčanje družbenega premoženja – tako poslovnim organom in delavcem s posebnimi pooblastili kot tistim, ki se bodo kot strokovni izvedenci ukvarjali s privatizacijo podjetij. Podjetja se morajo sama odločati o načinu privatizacije brez prisile in kratkih rokov, država pa naj usmerja procese privatizacije, ne pa da o njih v bistvu odloča prek faze neformalnega podržavljanja. Še posebej smo opozorili na izjemno moč agencije in sklada za razvoj, ki bosta v bistvu izvajala privatizacijo ter zahtevali, da sta agencija in sklad neposredno odgovorna za svoje delo republiški skupščini, ne pa izvršnemu svetu.

Zakon o denacionalizaciji bo prav tako usodno vplival na položaj zaposlenih. Vračanje nacionaliziranega ali zaplenjenega premoženja, ki je danes del sredstev za proizvodnjo ali za opravljanje gospodarskih in negospodarskih dejavnosti, nekdanjim lastnikom, lahko povzroči velike spremembe v razmerah za delo in zaposlovanja. Zato se je predsedstvo S ZSSS opredelilo, da ni mogoče vračati premoženja v fizični obliki, če gre za del podjetij oziroma drugih gospodarskih subjektov in bi to pomenilo poslabšanje razmer za proizvodnjo in poslovanje. Premoženje naj bi se v vseh takih

primerih vračalo v obliki vrednostnih papirjev – delnic podjetja ali pa obveznic Republike Slovenije. Predsedstvo tudi zahteva, naj se z zakonom določi, da delavcem zaradi denacionalizacije ne sme prenehati delovno razmerje oziroma da se morajo problemi morebitnih presežnih delavcev reševati po določbah delovnopravne zakonodaje.

Predsedstvo je že do sedaj vztrajalo, da procesi privatizacije in denacionalizacije ne smejo posegati na področje gospodarske infrastrukture in družbenih dejavnosti. Posebej je bilo poudarjeno vprašanje objektov družbenega standarda, ki so namenjeni počitku in rekreaciji zaposlenih. Predsedstvo je predlagalo, da ti objekti postanejo skupna lastnina zaposlenih ter da se za gospodarjenje s temi objekti ustanovijo delavska ali sindikalna podjetja. Še posebej je bila postavljena zahteva, da se v vseh postopkih privatizacije ugotovi prispevek delavcev k povečanju premoženja, ki so ga dali delavci s prostovoljnim delom (delovne proste sote) in z odrekanjem osebnim dohodkom in prejemkom in sredstev skupne porabe.

Spremembe zakona o delovnih razmerjih

Predsedstvo sveta ZSSS je ocenilo, da pomenijo spremembe in dopolnitve zakona o delovnih razmerjih velik poseg v pravice, družbenoekonomski in socialni položaj delavcev. Položaj delavcev je tudi objektivno vse slabši, saj v organizacijah praviloma začnejo svoje ekonomske in razvojne težave reševati prvenstveno z zmanjševanjem števila zaposlenih, šele nato s strukturnimi, tehnološkimi in organizacijskimi spremembami v proizvodnji. Delavci so pri odločanju o presežkih potisnjeni na obrobje, saj so v podjetjih z družbeno lastnino delavski sveti postali orodje v rokah poslovnih organov, v družbah (v družbeni, mešani in zasebni lastnini) pa so praktično prenehali delovati. Tudi vloga sindikata v teh postopkih ni ustrezno zakonsko opredeljena.

Predsedstvo je vladi naslovilo zahtevo, naj hkrati s sprejemom novele zakona o delovnih razmerjih sprejme razvojno-socialni program, ki bi na ravni Republike Slovenije zagotovil možnosti za ohranjanje produktivnih delovnih mest. V zakonodajno proceduro se je sindikat vključil z več predlogi in dopolnili, s katerimi bi zakon določil vsebino programov za reševanje presežnih delavcev, določil vlogo organov, ki predstavljajo delavce oziroma sindikatov, ob morebitnem nesoglasju organov upravljanja in sindikata o programu pa omogočil sprožitvi kolektivni spor o resnosti razlogov za kolektivni odpust delavcev.

Sindikat se je zavzel za uporabo kriterijev, ki sicer veljajo za trajne presežke, tudi pri začasnih presežkih, za obvezno sodelovanje delavskega sveta kot organa delavskega soupravljanja pri določanju trajnih presežkov; v podjetjih, kjer takega organa ni, pa naj njegovo funkcijo prevzame sindikat. Zahteval je soglasje (ne le sodelovanje) zavoda za zaposlovanje k programu reševanja presežnih delavcev, ko gre za odpust večjega števila delavcev, in višjo odpravnino ob prenehanju delovnega razmerja (v višini povprečnega osebnega dohodka delavca v zadnjih treh mesecih) za vsako leto zaposlitve.

Ob noveli zakona o delovnih razmerjih moramo ugotoviti, da so bile strokovne in politične aktivnosti predsedstva ZSSS uspešne, saj jih je skupščina RS v precejšnji meri upoštevala. To smo dosegli predvsem s tem, da smo uspeli povezati večino zainteresiranih, sicer samostojnih sindikalnih organizacij za skupno oblikovanje in uveljavljanje amandmajev k zakonu. Tako smo z novelo zakona na eni strani dosegli cilje, ki si jih je zastavila vlada (zmanjšanje materialnih bremen reševanja presežnih delavcev za gospodarske in druge subjekte, ki zaposlujejo delavce), na drugi strani pa uveljavitev večine zahtev, ki smo jih postavili v sindikatih.

Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti

Izvršni svet skupščine RS je 15. novembra 1990 določil besedilo osnutka zakona o zaposlovanju, zavarovanju in drugih pravicah za čas brezposelnosti. Začetek postopka za sprejem povsem novega zakona, ki ureja pravice brezposelnih in politiko zaposlovanja, je sovpadal z začetkom postopka za spremembe in dopolnitve zakona o delovnih razmerjih, s katerimi bi v Sloveniji uvedli individualni in kolektivni odpust zaposlenih. Namen zakonskih sprememb je bil olajšati postopek odpuščenja delavcev, znižati raven nekaterih pravic brezposelnih – zlasti glede višine in trajanja prejemanja nadomestila osebnega dohodka, razširiti določila o ukrepih aktivne politike zaposlovanja ter nanovo organizirati republiški zavod za zaposlovanje.

Predsedstvo sveta ZSSS je obravnavalo osnutek in predlog zakona ter skladno s programom oblikovalo stališča in predloge za izboljšanje njegovih določil. Povezalo se je s predstavniki drugih sindikatov, uskladilo skupna sindikalna stališča in amandmaje k zakonu ter jih predstavilo poslanskim klubom in zlasti skupščinskimi zborom pred sprejetjem zakona.

Skupščina RS je sprejela zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti 30. januarja 1991. V zakonu so nekatere novosti, za katere se je ZSSS zavzemala od prvih tež za novi zakon v začetku 1990 in posebej po 1. kongresu ZSSS. Gre zlasti za vsebinsko razširitev z zakonom predvidenih ukrepov aktivne zaposlovalne politike; reorganizacijo republiškega zavoda za zaposlovanje v sodobno institucijo, ki prevzema nove naloge, udeležbo sindikatov v upravljanju zavoda, posebno varstvo starejših iskalcev zaposlitve in invalidov kot težko zaposljivih, varstvo porodnic, višjo raven socialne varnosti mladih – predvsem pripravnikov, izenačenje pravic brezposelnih ne glede na vzrok za izgubo delovnega razmerja. Uveljavljeni so bili tudi naslednji predlogi k osnutku: izpolnitev pogojev za predčasno upokožitev ni več vzrok za izgubo pravice do denarnega nadomestila, nadomestilo je prve tri mesece prejetanja odmerjeno v višjem odstotku, delavec nič več ne nosi posledic nesmotrnega vlaganja zavoda v nakup delovnega mesta, socialna varnost porodnic do sprejetja novih predpisov o otroškem varstvu.

Prednosti novega zakona ostajajo precej neizkoriščene, ker zakon ne zagotavlja namenske uporabe sredstev, ki jih delavci in delodajalci v obliki prispevkov odvajajo za zaposlovanje. Sredstva se zbirajo v proračunu in jih vlada uporablja po trenutni presoji. Sindikati bodo na upravljanje republiškega zavoda za zaposlovanje vplivali šele po 1. januarju 1992.

Davčna zakonodaja

Predsedstvo Sveta ZSSS je 26. novembra 1990 obravnavalo predloge za izdajo zakonov z osnutki zakonov o financiranju javne porabe, o dohodnini, o davku od dobička pravnih oseb, o davku na izplačane OD in zakona o zagotavljanju sredstev na področju socialne varnosti. Podprlo je načela o lokacijski in distribucijski funkciji davčnih predpisov ter o spodbujanju zaposlovanja in zagotavljanju sredstev za socialne datjave, ni pa moglo oceniti finančnih posledic zaradi nepripravljenih finančnih analiz in projekcij. Predsedstvo je ocenilo, da predraga država ne upošteva materialnih možnosti gospodarstva in podcenjenih osebnih dohodkov prebivalstva. Zato je zahtevalo finančni prikaz posledic, racionalizacijo delovanja države in spremembe v financiranju skupne in splošne porabe. Posebej kritično je bilo do davka na izplačane OD, saj gre zgolj za pokrivanje proračunskih potreb. Ta davek je tudi neposredno vmešavanje države v delitveno razmerja med OD in akumulacijo; akumulacija pa iz gospodarstva seli v proračun.

Predsedstvo je zahtevalo, da se ob prehodu na novi davčni sistem ne zmanjšajo neto izplačila osebnih dohodkov delavcev. Podprlo je tudi ustanovitev finančne policije.

Predsedstvo je predlagalo vrsto sprememb, ki spodbujajo zaposlovanje brezposelnih – posebej dolgotrajno brezposelnih, delovnih invalidov in invalidnih oseb. Predlagalo je, naj država iz proračuna zagotavlja sredstva v sklade vseh oblik socialnih zavarovanj.

Kmalu po sprejemu nove zakonodaje se je pokazalo, da je novi davčni sistem tako zelo podražil delo, da to postaja ovira novemu zaposlovanju in je vzrok za odpuščenje že zaposlenih – posebej v zasebnem sektorju, ustavila je prizadevanja za odpiranje novih delovnih mest, ker niso bili upoštevani sindikalni predlogi o davčnih olajšavah za zaposlovanje najtežje zaposljivih iskalcev zaposlitve: invalidov, starejših, dolgotrajno brezposelnih in mladih.

Zakon o zajamčenih osebnih dohodkih.

Skupščina RS je 26. decembra 1990 sprejela zakon o zajamčenih osebnih dohodkih. Določeno je bilo, da je zajamčeno nadomestilo osebnega dohodka lahko najmanj 80 % zajamčenega osebnega dohodka.

Zbor združenega dela je ob sprejemu zakona upošteval naša opozorila in sprejel še sklep, da mora IS Skupščine RS v sodelovanju s sindikati in GZS zaradi sprmenjenih gospodarskih razmer in padanja življenjskega standarda preučiti vrednost košarice minimalnih življenjskih potrebščin, sprejeti novo metodologijo in na tej podlagi opredeliti minimalni znesek, ki se zagotavlja materialno in socialno varnost delavca. IS Skupščine RS in njegovi resorni organi kljub opozorilu še niso začeli v celoti izvajati tega sklepa skupščinskega zbora.

Stanovanjski zakon

Na nujnost reforme stanovanjskega gospodarstva je opozoril 1. kongres ZSSS. V obdobju april–september 1990, ko so se stanarine v republiki (povprečno) in v občinah povečevale med 125 % in 160 %, komunalne storitve pa med 40 % in 70 %, je ZSSS v odprtem pismu pozvala vlado, naj v priporočilu o možnem zvišanju najemnin in komunalnih storitev predlagane odstotke zniža v okviru priporočil ZIS (cene stanovanjsko-komunalnih dejavnosti in mestnega prometa naj ne presežejo dosežene rasti inflacije v obdobju januar–junij 1990, zmanjšane za 10 %), upošteva naj zmanjšano kupno moč prebivalstva zaradi padca realnih osebnih dohodkov, povečevanje brezposelnih, težave podjetij pri izplačevanju OD zaradi nelikvidnosti, predvsem pa naj šele v okviru reforme stanovanjskega gospodarstva poseže na področje stanovanjskih najemnin. Teh opozoril republiška vlada ni upoštevala, z različno uspešnostjo pa so bile te naše zahteve uveljavljene v občinskih skupščinah.

Pravočasno smo se vključili v razpravo o teazah za stanovanjski zakon, ki jih je vlada pripravila, prav tako pa tudi v razpravo o osnutku zakona. Predsedstvo sveta ZSSS je ocenilo, da tako teze za zakon kot osnutek zakona pomenijo v načelu sodoben pristop za uveljavitev tržnih odnosov v stanovanjskem gospodarstvu. Vendar pa je za prehod iz stanovanjske socialne v sodobno tržno ekonomijo potrebno določeno prehodno obdobje, v katerem mora država poskrbeti za primerno socialno in družbeno vlogo pri zidavi neprofitnih stanovanj, stanovanj za socialno ogrožene in stanovanj za mlade družine. Kot pogoj za sprejem zakona je ZSSS ocenila nujnost rešitve problema družbene lastnine in lastninjenja podjetij, v tem okviru pa tudi stanovanjskega sklada podjetij in države. Hkrati je ZSSS zahtevala zakonsko zagotovitev enakopravnosti državljanov, ne glede na njihov sedanjí stanovanjski status.

Nekateri pogledi ZSSS na novo stanovanjsko zakonodajo so bili v pripravi osnutka zakona upoštevani (odkup stanovanj, pomoč pri pridobitvi oziroma uporabi stanovanj), za večino, zlasti za vprašanja lastninjenja stanovanjskega sklada in nujnosti sprejetja ustreznega komunalnega stanovanjskega programa, pa lahko ugotovimo, da jih vlada ne upošteva dovolj. Zato velja te probleme v fazi sprejetja zakona ponovno izpostaviti hkrati z vsemi možnimi posledicami, ki bi jih neupoštevanje teh problemov utegnilo povzročiti.

Zakon o zavodih

Predsedstvo sveta ZSSS se je kritično opredelilo do osnutka zakona o zavodih. Ugotovilo je, da bi predlagana zakonska ureditev pomenila nazadovanje za vrsto organizacij s področja družbenih dejavnosti, ki so se dokaj uspešno vključile v gospodarsko in družbeno življenje. Sporna je zlasti predlagana sistemska opredelitev zavodov kot neprofitnih organizacij. To bi po mnenju sindikata onemogočalo razvoj in napredek tistih dejavnosti, ki ne bodo v celoti zajete v nacionalnih programih. Nič manj niso sporna določila, ki opredeljujejo upravljanje zavodov, saj manjka zakonska ureditev pravice delavcev zavoda pri upravljanju zavoda oziroma pravica do sodelovanja pri upravljanju zavoda. Prav tako je sporno, da bodo z lastninjenjem zavodov izgubili vpliv pri upravljanju zavodov tisti, ki so prispevali sredstva (samoprispevki, posebni samoupravni sporazumi).

Zakon o odvetništvu

Predsedstvo sveta ZSSS je ugotovilo, da osnutek zakona o odvetništvu omogoča strokovno in učinkovito delovanje odvetništva. V predlaganem zakonu pa pogrešamo ureditev pravne pomoči, ki se izvaja poleg odvetništva in ima pravni temelj v veljavnem zakonu. Gre za brezplačno pravno pomoč, ki jo v ZSSS zagotavljamo svojim članom pri uveljavljanju pravic iz dela in na podlagi dela; vsebinsko se ta pravna pomoč nanaša tudi na funkcionalno delovanje sindikata – t. j. strokovna pomoč in svetovanje sindikatom podjetij.

Predsedstvo je zavzelo stališče, da je treba z novo zakonsko regulativo omogočiti širše možnosti nudenja pravne pomoči, ne le z odvetniškimi storitvami; v nasprotnem primeru bi ogrozili eno temeljnih funkcij sindikatov.

Razvojni in socialni program

Brezposelnost v Sloveniji je v lanskem letu skokovito naraščala. Podatki iz decembra 1990 kažejo, da je imelo 776 pravnih oseb s področja gospodarstva z 272.000 zaposlenimi blokiran ziro račun. V lanskem letu je Slovenija zabeležila 61 % padec družbenega proizvoda, po podatkih vlade pa je v Sloveniji zaradi stečajev izgubilo delo 38.500

zaposlenih. V letošnjem letu je s spremembo zakona o delovnih razmerjih odprta možnost individualnih in kolektivnih odpustov in možnost porasta števila iskalcev zaposlitve prek 100.000. Zaposlenost se je znižala za 4,3% oziroma za 61.643 zaposlenih. Število brezposelnih se je povečalo za 64% – konec decembra 1990 je bilo v Sloveniji že 55.441 registriranih iskalcev zaposlitve. Relativna stopnja brezposelnosti je bila v letu 1990 5,5%, konec decembra pa že 7,1%. V podravski in pomurski regiji je relativna brezposelnost že dosegla 11%. Hkrati se znižujejo realni osebni dohodki, ki so v dvanajstih mesecih lanskega leta padli za 31,5%. Zadolženo gospodarstvo ne zmore več sproti zagotavljanju sredstev za pokojnine 403.000 upokojencem.

Neredno je bilo nakazovanje sredstev za zdravstveno varstvo, kjer uporabniki plačujejo vse višjo participacijo. Konec leta 1990 je prišlo dočasne prekinitve nakazovanja sredstev za družbene pomoči otrokom in denarna nadomestila v času porodniškega dopusta.

Svet ZSSS je julija 1990 obravnaval ekonomski, gmotni in socialni položaj delavcev in njihovo pravno varnost v Sloveniji in ugotovil, da prizadevanja sindikatov po normalnih poteh in s sodelovanjem z vlado, parlamentom in GZ niso dala nobenih rezultatov. Zato je za 10. september 1990 od 8. do 9. ure razglasil splošno stavko delavcev in k stavki zaradi skupnih interesov povabil člane in nečlane.

Predsedstvo Sveta ZSSS je v času razprav o spremembah in dopolnitvah delovno-pravne zakonodaje, ki v Slovenijo uvaja institut individualnega in kolektivnega odpusta delavcev, zahtevalo, da slovenska skupščina hkrati s takšno zakonodajo sprejme tudi razvojno-socialni program. Temeljna vsebina takšnega razvojno-socialnega programa mora biti predvsem razdelava določb zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti o aktivni politiki zaposlovanja. Gre za konkretne ukrepe, ki jih bo vlada izvajala za večanje zaposlitvenih možnosti: ohranjanje perspektivnih delovnih mest, ustvarjanje novih delovnih mest, pomoč pri samozaposlovanju, pomoč pri usposabljanju iskalcev zaposlitve v skladu s povpraševanjem na trgu delovne sile itd.

Republiška vlada je pripravila razvojni in socialni program Slovenije šele za zasedanje republiške skupščine v začetku marca 1991. Predsedstvo Sveta ZSSS je obravnavalo ponujen razvojni in socialni program in ugotovilo, da se vlada umika svoji odgovornosti za zagotavljanje ustrezne ravni socialne varnosti prav v trenutku, ko jo prebivalstvo zaradi socialnih posledic prestrukturiranja gospodarstva najbolj potrebuje; da nadaljuje administrativne posege na področju osebnih dohodkov; da kljub načelnim opredelitvam davčnega sistema ni postavila v funkcijo spodbujanja zaposlovanja in socialne varnosti prebivalstva ter družinske politike, ampak jih onemogoča; da nadaljuje z nenamensko porabo sredstev, ki jih prebivalstvo namenja zagotavljanju socialne varnosti.

Cepprav so bili poslanski klubi in republiška skupščina seznanjeni s temi opozorili, so poslanci sprejeli pripravljeni socialni program.

7. SODELOVANJE Z DRUGIMI SINDIKALNIMI ORGANIZACIJAMI IN ZVEZO SAMOSTOJNIH SINDIKATOV JUGOSLAVIJE

Z ustavnim dopolnilom, ki zagotavlja svobodo ustanavljanja sindikatov in prostovoljno vključevanje ljudi vanje, ter z demokratičnimi družbenimi spremembami so se pojavile nove sindikalne organizacije, različne po številu članov, programih in organiziranosti na različnih ravneh. To je na eni strani prispevek k pluralizaciji sindikalnega gibanja in konkurenci programov, po drugi pa pomeni drobljenje moči sindikatov pri uveljavljanju in varovanju ekonomskih in socialnih pravic delavcev. S pojavljanjem novih sindikatov se pojavlja vprašanje reprezentativnosti sindikatov kot partnerja pri pogajanjih z vlado in delodajalci. Pripravili smo predloge kriterijev za določitev reprezentativnosti sindikatov za različne ravni organiziranosti; nasprotovali pa smo, da bi država direktno določila dve sindikalni organizaciji za reprezentativni.

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije je že na 1. kongresu ZSSS pozvala vse novoustanovljene sindikate na konstruktiven dialog in sodelovanje na podlagi programov in interesov članstva. Pozivu so se prvi odzvali Neodvisni sindikati Slovenije. Pozneje je prišlo tudi do pogovorov med vodstvi ZSSS in Neodvisnosti – Konfederacije novih sindikatov Slovenije, iz katerih pa ni bilo trdnejših dogovorov zaradi nestrinjanja predstavnikov Neodvisnosti z vsebino in načinom pogajanj v zvezi s splošno kolektivno pogodbo za gospodarstvo ter zahtev po delitvi premoženja ZSSS.

Ob sprejemanju zakonov v Skupščini RS, pomembnih za ekonomski in socialni položaj delavcev, je predsedstvo Sveta ZSSS dalo pobudo novim sindikalnim organizacijam, da bi se pred sprejemanjem zakonov v Skupščini RS dogovorili o tistih stališčih in predlogih za izdajo zakonov, ki so vsem sindikatom skupni, in jih nato predstavijo v skupščini; pripombe in predloge posameznih sindikatov pa naj predstavi posameznik vsak sindikat sam. Na podlagi te pobude je prišlo do več pogovorov sindikatov, na katerih so uskladjali skupna stališča in predloge do zakonov ter jih posredovali poslancem. Prav tako je prišlo do sodelovanja med različnimi sindikati pri pripravljanju kolektivnih pogodb. Zaradi delne uspešnosti pri uveljavljanju skupnih pobud in predlogov do zakonov, pomembnih za delavce, v skupščini, je predsedstvo Sveta ZSSS dalo pobudo, naj sindikati v Sloveniji sprejmejo deklaracijo o medsebojnem sodelovanju in nastopanju v vseh tistih akcijah in vsebinskih vprašanjih, ki so v korist članstva in vseh delavcev.

V programu, sprejetem na 1. kongresu ZSSS, smo zapisali, da smo za takšno Zvezo sindikatov Jugoslavije, ki ne bo krnila neodvisnosti in posebnosti v organiziranosti in delu sindikalnih organizacij. V obdobju pred 1. kongresom Zveze samostojnih sindikatov Jugoslavije in po njem je prihajalo do kršitve programa in statuta ZSSJ.

Svet ZSSS je sprejel sklep, da zaradi razmer in odnosov v Zvezi samostojnih sindikatov Jugoslavije do nadaljnjega preneha uresničevati pravice in obveznosti člana ZSSJ. Med razlogi so: kršenje programa in statuta ZSSJ, razpustitev Pokrajinskega sveta ZS Kosovo, nezadovoljstvo z opredelitvami sveta ZSSJ do reševanja razmer na Kosovu ter do splošne stavke v pokrajini, neodvisnost vodstva Zveze sindikatov Srbije do predloga ZSSS, da se vodstvi obeh sindikatov pogovorita o ekonomski blokadi Slovenije (o tem sta razpravljala tudi predsedstvo Sveta ZSSJ in Svet ZSSJ, vendar se njuni sklepi niso uresničili), nesprejemljiv način urejanja odnosov med sindikati-člani zveze od dogodkov v Kninski krajini ter neučinkovitost predstavnikov ZSSJ pri uveljavljanju pobud ZSSS v zvezni skupščini. Na podlagi sklepa Sveta ZSSS o prekinitvi pravic in obveznosti ZSSS kot člana Zveze samostojnih sindikatov Jugoslavije je prišlo do pogovorov obeh vodstev. Svet ZSSS vztraja pri svojem sklepu, medsebojno sodelovanje pa na podlagi skupnih interesov uresničujejo nekateri sindikati dejavnosti Slovenije in zvezni odbori sindikatov dejavnosti.

Predsedstvo Sveta ZSSS sodeluje z Zvezo samostojnih sindikatov Hrvaške, nedavno pa je navezalo stike tudi z Unijo neodvisnih sindikatov Kosova.

8. UGODNOSTI ČLANSTVA SVOBODNIH SINDIKATOV SLOVENIJE

Varstvo pravic iz kolektivne pogodbe

S podpisom in uveljavitvijo splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo so se pred vso sindikalno organizacijo postavile številne naloge, predvsem v dveh smereh: prva je uveljavitev določb kolektivne pogodbe v praksi, druga pa preprečevati kršitve določb kolektivne pogodbe.

V prvem obdobju uveljavljanja kolektivne pogodbe so bila v ospredju zlasti strokovna prizadevanja, da se kolektivna pogodba uveljavi kot neposredno uporabljiv pravni akt. Gre za številna predavanja oziroma seznanjanja sindikalnih zaupnikov iz podjetij in drugih organizacij z vsebino in pomenom kolektivne pogodbe ter načinom in postopki njene uveljavljanja. Povsod smo svetovali, naj se v podjetjih in drugih organizacijah urejajo pravice, obveznosti in odgovornosti delavcev in podjetij ter delitev osebnih dohodkov s podjetniškimi kolektivnimi pogodbami in ne s splošnimi akti. Ocenili smo namreč, da je mogoče s podjetniškimi kolektivnimi pogodbami ta področja ugodneje urediti za delavce kot s splošnimi akti.

Druga pomembna aktivnost je razčiščevanje strokovnih vprašanj in svetovanje v zvezi s pripravo in sklepanjem panožnih in še zlasti podjetniških kolektivnih pogodb. To razčiščevanje je bilo predvsem v zvezi z varovanjem spodnje ravni pravic delavcev iz tarifnega dela splošne kolektivne pogodbe in v zvezi s sklepanjem pogodb o zaposlitvi s posameznimi delavci. Gre v bistvu za preventivno delovanje sindikata, tako njegovih strokovnih služb kot služb pravne pomoči.

V obdobju uveljavljanja splošne in že sklenjenih panožnih kolektivnih pogodb je preventivno delovanje sindikata najbolj učinkovito varstvo pravic delavcev. Vlaganje zahtev v organizacijah in tožba na sodiščih je bistveno manj učinkovito, posebno še, ko poteče krajši ali daljši čas med vložitvijo zahteve

oziroma tožbe in njeno dokončnostjo oziroma pravnomočnostjo.

Najpogostejše kršitve pravic iz kolektivnih pogodb so kršitve določil o višini osebnih dohodkov in o roku za njihovo izplačilo. Tudi za odpravljanje teh kršitev je najučinkovitejše preventivno delovanje. Pri tem pa je treba od primera do primera preverjati subjektivno oziroma objektivno odgovornost poslovodstva za kršitve kolektivne pogodbe in jo uveljaviti.

Pravna pomoč

Vsa novejša delovnopravna zakonodaja zmanjšuje pravice delavcev. Zaradi vse večje odvisnosti delavcev od volje poslovodnih organov, člani ZSSS vse bolj iščejo pravno pomoč z določenim nezapužanjem in bojaznijo pred izgubo delovnega mesta. Na področju kršitev delovnih obveznosti je prisotna težnja po izrekanju najstrožjega ukrepa, da se tudi na ta način v podjetjih »rešijo« presežkov delavcev. Pomoč sindikatom podjetij pri reševanju časasnega ali trajnega prenehanja potreb po delu delavcev oziroma pri pripravi in sprejemanju programa reševanja presežkov delavcev pa je še vedno premajhna, ker primanjkuje strokovnih delavcev, pa tudi, ker sindikati ponekod te pomoči ne zahtevajo.

Za zagotovitev kontinuitete pravnega varstva članov je ZSSS na 1. kongresu opredelila v statutu ZSSS in programskem dokumentu, da članu nudimo brezplačno pravno pomoč in varstvo.

Da bi zagotovili čimbolj celovito pravno pomoč in varstvo članov, je svet ZSSS oziroma njegovo predsedstvo:

- začelo izdelavo projekta o novi vsebinski in organizacijski zasnovi služb pravne pomoči v ZSSS,

- določilo v dokumentu o organiziranosti ZSSS, da morajo območne organizacije zagotoviti za delovanje pravne pomoči najmanj enega profesionalnega delavca,

- poslalo Skupščini Republike Slovenije stališča in predloge k predlogu za izdajo zakona o odvetništvu z osnutkom zakona,

- spodbudilo organiziranje usposabljanja sindikalnih zaupnikov in sodelovalo pri njihovem usposabljanju.

Službe pravne pomoči so bile v letu 1990, kljub finančnim problemom, organizirane v večini OS ZSSS. Profesionalno organizirane so bile v Mariboru, Ljubljani, Zasavju, Novi Gorici in Novem mestu, v drugih OS ZSSS pa so bile organizirane z delavci v pogodbenem razmerju. Profesionalno organizirana je bila tudi služba pravne pomoči pri Svetu ZSSS.

Nekatere službe pravne pomoči, predvsem tiste, ki so bile profesionalno organizirane, so v tem času poleg opravi klasične pravne pomoči že zagotavljale strokovno tolmačenje in svetovanje glede varstva pravic iz kolektivne pogodbe ter usposabljalne, svetovale in usmerjale delo sindikalnih zaupnikov v podjetjih.

Ob sedanjih zaostrenih gospodarskih razmerah, čedalje pogostejših stečajih in likvidacijah podjetij, je potrebno zagotoviti celovito pravno pomoč članom, kar pa vse službe pravne pomoči ob sedanjih razmerah za delovanje (časovno omejen obseg dela, 2 do 4 ure tedensko) niso mogle zagotoviti.

V primerjavi s preteklimi leti se je izboljšalo sodelovanje služb pravne pomoči s sindikati podjetij, s katerimi so le te sodelovale predvsem v primerih reševanja presežnih delavcev in v zvezi z uveljavljanjem kolektivne pogodbe. Premalo pa je bilo sodelovanja z organi upravljanja v podjetjih.

Kljub nepopolnim podatkom ugotavljamo, da se je število obravnavanih primerov v letu 1990 (19.950) povečalo za 25% v primerjavi s preteklim letom, (ko je bilo le teh 15.963). Znatno se je povečalo število sporov v zvezi z reševanjem presežnih delavcev. Stečaji in likvidacije podjetij ter zahtevki delavcev v teh postopkih so bili poleg sporov zaradi časasnih presežkov delavcev bistvena razlika od problematike, ki so jo službe pravne pomoči obravnavale v preteklih letih. Sedanja družbena in gospodarska gibanja pa kažejo, da bodo prav ta vprašanja in spori ter spori zaradi prenehanja delovnega razmerja, kot posledica trajnih presežkov delavcev, prevladovala tudi v letošnjem letu. Sicer pa podatki kažejo, da je bilo tudi v preteklem letu glede na pravno naravo spornih razmerij največ primerov s področja delitve OD, reševanja presežnih delavcev, prenehanja delovnega razmerja, razporejanja delavcev in disciplinske odgovornosti ter sporov zaradi zahtevkov delavcev v zvezi z uvedbo stečaja in likvidacije podjetja.

V ZSSS smo kot v preteklih letih tudi v letu 1990 namenili precejšen del sredstev članarine za delo-

vanje služb pravnih pomoči. Tako so se po nepopolnih podatkih skupni stroški delovanja teh služb v primerjavi z letom 1989, ko so le ti znašali 1.303.248,70 din, povečali za 201% in znašajo 3.922.540,00 din.

Sodelovanje z družbenimi pravobranilci samoupravljanja je bilo zadovoljivo, manj pa s pristojnimi organi inšpekcij za delo, ki ne ukrepajo pravočasno. Zazdaj še ni ustrezne kadrovske zasedbe teh služb, zato tudi ni bilo zaslediti vidnejše vloge teh inšpekcij v lanskem letu.

Uresničevanje projektov sindikalne hranilnice in posojilnice, lastnih trgovskih organizacij in sindikalnih zadrug

Prve aktivnosti na obeh področjih so bile začete maja 1990. Naročen je bil idejni projekt za sindikalno hranilnico oziroma banko pri strokovni organizaciji Projekt 2000 Maribor. Sami pa smo proučili možnosti za ustanovitev konzumnih zadrug in trgovske dejavnosti. Ocenjujemo, da so glede na krizne razmere in socialne stiske delavcev naših članov in njihova velika pričakovanja aktivnosti potekale prepočasno.

Vzroki za to so vsekakor v pomanjkanju izkušenj na teh področjih, v organizacijskih spremembah organizacij ZSSS in nezadostni stopnji medsebojnega zaupanja v krizni finančni situaciji naših sindikatov, kot tudi v okolju in razmerah, ki jih pri uresničevanju teh projektov od nas terjajo posamezni družbeni subjekti.

V vseh teh okoliščinah smo vendarle v letu 1990 opravili vse potrebne aktivnosti, da sta oba projekta lahko začela v letu 1991 in sicer:

1.

Sindikalno hranilnico in posojilnico smo registrirali kot Delavsko hranilnico, družbo z omejeno odgovornostjo. Hranilnico je na ustanovni skupščini 15. 11. 1990 ustanovilo 27 ustanoviteljev in sprejelo obveznost za združitve skupaj 1.387.000,00 din ustanovitvenega sklada. Združevanje sredstev, ki je trajalo dva meseca in pol, je bil temeljni vzrok za zamudo pri registraciji hranilnice. Februarja 1991 je bila hranilnica registrirana, 15. februarja pa je začela poslovati. V tem času je pristopilo še 6 novih ustanoviteljev. Hranilnica je v skladu z zakonom o bankah registrirana za opravljanje številnih bančnih poslov, njena temeljna usmeritev pa je združevanje sredstev delavcev, združevanje sindikalne članarine delavcev, sindikatov na vseh ravneh organiziranosti, kvalitetno gospodarjenje z vsemi razpoložljivimi sredstvi, vračanje finančnih sredstev ter odobravanje posojil v skladu s finančno politiko hranilnice.

Za kreditiranje iz lastno ustvarjenega dohodka je finančna moč hranilnice v tem trenutku prešibka. Zato je izjemnega pomena spodbujati v sindikatih na vseh nivojih organiziranosti pripadnost k tej svoji finančni organizaciji, ki ima za cilj finančno usposabljanje sindikatov in prek njih premagovati materialne stiske delavcev – članov sindikatov. Tako bo vodstvo hranilnice intenzivirano pridobivalo nove soustanovitelje, zlasti iz vrst sindikatov podjetij in si prizadevalo, da bi se v obliki depozitov v hranilnici združevala vsa razpoložljiva sredstva sindikatov in delavcev. Na osnovi namenskih depozitov sindikatov pa je hranilnica pripravljena izvajati kreditiranje članstva.

Za varčevanje s hranilno knjižico hranilnica še ni usposobljena, takoj pa je možna oblika varčevanja občanov – vezava sredstev po pogodbi.

Obseg dejavnosti in oblike združevanja sredstev delavcev in sindikatov bodo podlaga za to, da se bodo posamezne dejavnosti hranilnice opravljale operativno v posameznih dislociranih enotah hranilnice in se na ta način hranilnica in posojilnica približala tistim, ki jim je namenjena.

Seveda pa so za to potrebne materialne, tehnične in kadrovske možnosti. Hranilnica je začela poslovati v prostorih Doma sindikatov z racionalno kadrovske zasedbo in v razmerah, ki jih je zagotovil Svet Zveze svobodnih sindikatov Slovenije.

2.

Na področju razvoja trgovske dejavnosti in združništva je bila sprožena vrsta samoiniciativnih dejavnosti. Ugotovili smo, da je konzumno združništvo sicer zanimiva oblika, vendar jo lahko ustanavljajo le fizične osebe in ne sindikalne organizacije. Poleg tega se lahko promet blaga odvija le znotraj zadrug za člane in med člani zadrug. Kljub vsemu, je ena takih zadrug v Tolminu.

Sindikati so se dogovarjali za raznovrstne oblike popustov pri nabavi blaga in opravljanju storitev pri družbenih in zasebnih podjetjih, kar je ena od prehodnih možnosti. Cilj pa je vsekakor organizirati lastno trgovsko dejavnost. S tem ciljem so bila v letu 1990 ustanovljena tri sindikalna trgovska

podjetja s sedežem v Mariboru, Ljubljani in Celju. Trgovska podjetja so sicer samostojne pravne osebe z najširšim možnim predmetom trgovske dejavnosti, vendar so namenjena predvsem preskrbi članov svobodnih sindikatov Slovenije pod ugodnejšimi pogoji, kot jih nudijo obstoječe trgovske organizacije.

Uresničitev te naloge ni niti najmanj lahka, saj se vsa trgovska podjetja srečujejo na začetku s problemom obratnih sredstev in iskanjem zagotovil za naročila blaga.

Delavska hranilnica bo lahko v funkciji usposabljanja in zavarovanja plačil za te sindikalne trgovske organizacije.

Težko je priti do ustreznih lokacij za maloprodajne poslovalnice, ko pa se do njih pride, so potrebna investicijska sredstva za ureditev in opremo poslovalnic. Realne možnosti za usposobitev poslovalnic kljub vsemu obstajajo v združevanju sredstev sindikalne članarine v sindikatih podjetij in v prostovoljnem delu nekaterih strokovnih del s strani naših članov.

Na teh načelih načrtujemo na različnih območjih Slovenije nekaj prvih maloprodajnih poslovalnic še v prvi polovici letošnjega leta.

V prehodnem obdobju bo zlasti podjetje KONZUM poleg skrbi za odpiranje maloprodajnih poslovalnic opravljalo kataloško prodajo najrazličnejših živiliških in drugih artiklov za široko porabo za člane svobodnih sindikatov. Podjetje ima sklenjene dogovore z velikim številom proizvodnih organizacij in mu je na ta način omogočeno oskrbovanje članstva po načelu: ugodneje in ceneje.

Vse tri trgovske organizacije imajo možnosti poslovnega sodelovanja, skupnega nastopanja pred proizvodnimi organizacijami in skupnega naročanja proizvodnje različnih kmetijskih pridelkov za ozimnico.

Strokovno in sindikalno izobraževanje

Nova vloga in položaj sindikatov po 1. kongresu zahteva tudi ustrezno usposobljenost sindikalnih zaupnikov in drugih sindikalnih aktivistov na vseh ravneh organiziranosti ZSSS. Strokovno in sindikalno izobraževanje je potekalo v različnih oblikah in na različne načine.

V SIC Radovljica so potekali tridnevni seminarji za sindikalne zaupnike po programu, ki naj bi jim zagotovil osnovno znanje za njihovo delo. Teh seminarjev je bilo 21, udeležilo pa se jih je 797 sindikalnih zaupnikov.

V zvezi s sprejemom zakona o delovnih razmerjih in sklenitvijo splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo so potekali posveti za sindikalne zaupnike, ki so bili organizirani predvsem po posameznih območjih oziroma občinah. Taki posveti so potekali tudi v povezavi s sejami republiških odborov sindikatov dejavnosti oziroma njihovih območnih odborov, na njih pa je bil poudarek predvsem na uveljavljanju splošne kolektivne pogodbe in pripravi panožnih kolektivnih pogodb.

Organiziranih je bilo tudi več strokovnih posvetov za sindikalni aktiv ZSSS: o novi slovenski ustavi, o privatizaciji in delničarstvu, spremembah in dopolnitvah zakona o delovnih razmerjih, o pred in povojnem sindikalnem organiziranju in delovanju.

Oddih delavcev in njihovih družin

Na tem področju je v pokongresnem obdobju kot neposredna aktivnost potekala Borza sindikalnega turizma, ki je v obdobju osmih mesecev leta 1990 brezplačno posredovala okrog 45.000 prenočitev in pensionov.

Pretežni del ponudbe sindikalnega turizma je bil za 30–40% nižji od cen v turističnem gospodarstvu enake kakovosti. V več kot polovici počitniških zmogljivosti smo za člane svobodnih sindikatov pridobili 5% popusta. Pomembno je tudi to, da smo prek Borze sindikalnega turizma spodbudili bolj gospodarno uporabo te sindikalne lastnine pa tudi možnost za vrsto »občinskih« in podjetniških borz sindikalnega turizma v Sloveniji.

Neurejenost lastninjenja je tudi v sindikatih prepegljala do velike razprodaje delavčeve lastnine – sindikalnih domov in drugih zmogljivosti, zato smo s svetovalno službo uspeli preusmeriti ta tok – sindikati postajajo ustanovitelji in družabniki podjetij za oddih delavcev. Podjetja, ki imajo mednarodne izmenjave, so si prek Borze sindikalnega turizma zagotovila goste za te izmenjave. Uspešnost delovanja posameznih počitniških skupnosti je tudi že plod skupnega sodelovanja udeležencev in organizatorjev sindikalnega turizma na višji profesionalni ravni.

Po sklepu Sveta ZSSS so bili v oktobru lani oblikovani osnovni dokumenti za ustanovitev sindikalnega podjetja – družbe z omejeno odgovornostjo ATRIS – Borze sindikalnega turizma. Po-

djetje je oblikovano kot podjetje z mešanim kapitalom, pri čemer ima svoj delež tudi ZSSS. Registrirano je bilo konec lanskega leta. Poslovni rezultat v letu 1990 lahko izrazimo z bruto prometom 900.000 din in s približnim dohodom 25.000 din. Decembra in januarja je podjetje posredovalo približno 15 objektov v prodajo oziroma nakup in pri tem navezalo stike tudi s češko turistično agencijo, pripravila pa tudi aranžmaje za italijanske sindikalne aktiviste in upokojece. Za poletje 1991 so že oblikovane predpogodbe za približno 80 ležišč za vso sezono, ki bodo uporabljene za kakovostnejše delovanje in poslovanje borze.

9. VČLANJEVANJE V ZSSS

Že pred 1. kongresom ZSSS so se med članstvom v nekaterih okolišjih pojavljali očitki zaradi avtomatizma pri včlanjevanju v zvezo sindikatov. Mnoge osnovne organizacije so opustile s statutom določen način včlanjevanja. Pojavljale so se tudi pripombe na račun legitimnosti Zveze sindikatov Slovenije, posebno še od novo nastajajočih sindikatov.

Skladno z novo programsko usmeritvijo, sprejeto na 1. kongresu ZSSS, Statutom ZSSS in programom ter posebnim sklepom kongresa ZSSS smo začeli preverjati naše člane z ustrezno izjavo in člansko izkaznico. Takoj po kongresu smo razdelili med člane izjave in navodila za organizacijsko-tehnično izvedbo preverjanja članstva. Celotna akcija je bila računalniško podprta.

Po devetih mesecih izvajanja akcije preverjanja članstva je bilo v Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije včlanjenih 452.000 delavcev in delavk ali več kot 55% vseh zaposlenih v Sloveniji. Članom je bilo v istem obdobju razdeljeno 423.664 članskih izkaznic.

S tem načinom včlanjevanja in računalniško obdelavo podatkov smo pridobili solidno bazo podatkov, ki v nadaljevanju (po odpravi napak in pomanjkljivosti) omogoča spremljanje člana in članstva po podjetjih, dejavnostih, območjih, starosti in dolžini članstva v sindikatu. Baza je tudi osnova za določanje članskih števil. Še naprej je potrebna skupna evidenca – na enem mestu, ki med drugim preprečuje tudi zlorabo pravic, zagotovljenih z izkaznico in omogoča racionalnost z izdelavo članskih izkaznic na enem mestu.

10. ORGANIZIRANOST ZSSS IN STATUTARNE SPREMEMBE

Pri opredeljevanju nove organiziranosti ZSSS smo izhajali iz spreminjajoče se vloge in položaja sindikatov, ki jo terjajo korenite spremembe v ekonomskem in političnem sistemu v Republiki Sloveniji. V novonastalih razmerah, ki jih označuje spreminjanje lastninskih odnosov, prestrukturiranje gospodarstva, spremembe v organiziranosti ter financiranju družbenih dejavnosti, nastajanje trga delovne sile, večanje samostojnosti podjetij in s tem moči poslovalnih kadrov, predvsem pa vse slabši položaj gospodarstva (nelikvidnost, stačaji itd.) se namreč bistveno spreminja materialni in družbeni položaj delavcev in njihova socialna varnost.

Sprejem Statuta ZSSS ni pomenil konca tako imenovane organizacijske prenove, saj smo iz prvega kongresa ZSSS prišli s statutarno obveznostjo (16. člen, 1. in 2. točka) po medsebojni uskladiitvi Statuta ZSSS in statutih sindikatov dejavnosti Slovenije kot tudi z obveznostjo, da naj vsi deli ZSSS uskladijo svojo organiziranost in delovanje. Za oboje je bil postavljen rok šestih mesecev. Do takšne statutarne opredelitve je prišlo zato, ker se vsebina nekaterih statutarnih določb, zlasti na področju organiziranosti, ni skladala s III. poglavjem programskega dokumenta in ker so imeli statuti sindikatov dejavnosti Slovenije o nekaterih vprašanjih tako različne opredelitve, da na njihovi osnovi ni bilo mogoče graditi Statuta ZSSS.

Pri opredelitvi nove organiziranosti ZSSS pa je bilo potrebno upoštevati tudi zmanjšanje števila članstva v pokongresnem obdobju, kar je v nekaterih sindikalnih organizacijah zaradi zmanjšanja priliva sredstev, zbranih s članarino, povzročilo neizbežne ukrepe prenehanja delovnih skupnosti in terjalo skrajno racionalnost pri postavljanju novih organizacijskih oblik znotraj celotne ZSSS.

Takoj po drugi seji Sveta ZSSS, na kateri je bilo izvoljeno predsedstvo, so se člani predsedstva Sveta ZSSS 23. aprila 1990 ločeno sestali s predsedniki in sekretarji sindikatov dejavnosti Slovenije in koordinatorji teritorialnih oblik organiziranosti ter se v dogovoru o prednostnih nalogah dogovorili tudi o poteku uskladitve statutih sindikatov dejavnosti in ZSSS.

Na seji predsedstva Sveta ZSSS, 7. maja, so bile obravnavane podlage za pripravo temeljnih načel organiziranosti ZSSS. 31. maja je imelo predsed-

stvo Sveta ZSSS delovni razgovor s predsedniki in sekretarji sindikatov dejavnosti Slovenije in koordinatorji v občinskih in mestnih svetih ZSSS, na katerem so obravnavali vprašanja organiziranosti ZSSS in strokovnih služb. O navedenih vprašanjih so bile s konsenzom sprejete ugotovitve in delovni dogovori o skupnih izhodiščih, na katerih naj se pripravljajo konkretnije podlage in usmeritve oziroma projekt za dograjevanje sindikalne organiziranosti. Imenovana je bila tudi delovna skupina za pripravo sprememb in dopolnitev Statuta ZSSS, ki je takoj začela delati.

Dvanajstega junija je bil delovni pogovor predsedstva Sveta ZSSS s sekretarji sindikatov dejavnosti Slovenije. Na njem so se pogovarjali o načelih organiziranja v ZSSS in obravnavali predlog za uskladiitev sindikalne organiziranosti s programskim dokumentom ZSSS, ki so ga v razpravi dopolnili.

V okviru priprav na tretjo sejo Sveta ZSSS so delovne skupine, ki so jih sestavljali posamezni člani predsedstva Sveta ZSSS in predsedniki oziroma sekretarji sindikatov dejavnosti, opravile pogovore s predstavniki teritorialnih oblik organiziranosti o predlogu za uskladiitev sindikalne organiziranosti s programskim dokumentom ZSSS.

Na tretji seji Sveta ZSSS, 27. junija 1990, je bil sprejet predlog za uskladiitev sindikalne organiziranosti s programskim dokumentom ZSSS kot podlaga za nadaljnji proces sindikalne prenovе, obenem pa tudi kot podlaga za uskladiitev organiziranosti ter za spremembe in dopolnitve Statuta ZSSS, ki bodo sprejete na konferenci ZSSS. Sprejet je bil tudi sklep, v katerem Svet ZSSS predlaga sindikatom dejavnosti Slovenije naj na pristojnih organih sprejmejo spremembe in dopolnitve svojih statuten pred konferenco ZSSS, najkasneje do 15. septembra 1990 ter sklep, da naj sindikati dejavnosti Slovenije in druge oblike sindikalne organiziranosti z metodo medsebojnega sodelovanja na podlagi sprjetega predloga sprememb sindikalne organiziranosti ter v okviru priprav na konferenco ZSSS, začnejo aktivnosti za preoblikovanje svoje organiziranosti.

Na delovnem pogovoru predsednikov oziroma sekretarjev sindikatov dejavnosti Slovenije in članov predsedstva Sveta ZSSS, 5. julija, je bila v okviru priprav na konferenco ZSSS ter v zvezi z izvajanjem sklepov 3. seje Sveta ZSSS imenovana delovna skupina za pripravo podlag za izdelavo osnutka sprememb in dopolnitev statuten sindikatov dejavnosti. V njeni sestavi so bili le predstavniki sindikatov dejavnosti Slovenije.

Imenovana delovna skupina je 16. julija oblikovala predlog podlag za dograjevanje vsebine statuten sindikatov dejavnosti Slovenije in jih posredovala organom sindikatov dejavnosti, ki naj bi poskrbeli za obravnavo in sprejem sprememb in dopolnitev statuten najkasneje do 15. septembra.

V tem času je delovna skupina na podlagi opravljenih območnih posvetov, pogovorov z vodstvi sindikatov dejavnosti Slovenije in predloga za uskladiitev sindikalne organiziranosti s programskim dokumentom pripravila tudi delovni osnutek sprememb in dopolnitev Statuta ZSSS, ki ga je 26. julija obravnavala statutarna komisija ter ga kot delovni osnutek posredovala v obravnavo organom in organizacijam ZSSS. Dogovorjeno je bilo, da naj bodo pripombe in predlogi posredovani statutarni komisiji ZSSS najkasneje do 30. avgusta 1990.

Takoj po 3. seji Sveta ZSSS so za realizacijo sprejetih sklepov potekali pogovori med predstavniki sindikatov dejavnosti Slovenije in teritorialnih oblik organiziranja. Na delovnem pogovoru s predstavniki sindikatov dejavnosti in teritorialnih oblik organiziranja 1. avgusta 1990 je bilo ugotovljeno, da med njimi ni prišlo do uskladiitve, zato je bilo predsedstvo Sveta ZSSS pooblašeno, da izdela predlog.

Predsedstvo Sveta ZSSS je na 4. seji sveta, 17. julija, ob predloženem poročilu o svojem delu od kongresa do seje, predlagalo Svetu ZSSS naj na podlagi ocene njegovega dela glasuje o zaupnici. Svet ZSSS je z glasovanjem predlog zavrnil.

Dokument o organiziranosti je bil obravnavan na delovnem pogovoru članov predsedstva Sveta ZSSS s predsedniki in sekretarji sindikatov dejavnosti Slovenije in območnimi koordinatorji 12. septembra 1990. Pri tem je bilo o navedenih predlogih predsedstva doseženo soglasje.

Na podlagi predloga organiziranosti območnih organizacij in v njem opredeljenih kriterijev za ustanovitev območnih organizacij ZSSS (organiziranost območnih odborov sindikatov dejavnosti Slovenije, najmanj 12.000 članov sindikata, dnevni migracijski tokovi in skupna zaposlitvena politika) je strokovna služba ZSSS pripravila tudi navodila za organizira-

nje območnih organizacij ZSSS in jih 25. septembra posredovala vsem za ustanavljanje območnih organizacij odgovornim sindikalnim aktivistom.

Ne glede na to, da je bil rok za posredovanje pripomb na delovni osnutek sprememb in dopolnitev Statuta ZSSS podaljšan do 28. septembra, je do vključno 3. oktobra pripombe posredovalo le pet sindikatov dejavnosti Slovenije, 13 občinskih svetov in en posameznik. Zato je Svet ZSSS na 6. seji, 25. oktobra, ob obravnavi predloga dokumenta o organiziranosti ZSSS sklenil, da se dokument vrne v fazo osnutka, katerega obravnava naj traja do 20. novembra. Hkrati je Svet ZSSS obvezal sindikate dejavnosti Slovenije, da na pristojnih organih sprejmejo spremembe in dopolnitve svojih statuten najkasneje do 5. decembra, kar bi omogočilo izvedbo konference ZSSS do 20. decembra 1990.

Po poteku roka za razpravo je predsedstvo Sveta ZSSS nas razširjeni seji 19. novembra imenovalo delovno skupino predstavnikov sindikatov dejavnosti in teritorialnih oblik organiziranosti, ki je gradivo obravnavala na dveh sejah in ga dopolnila s predlogi in pripombami.

Dokument Organiziranost Zveze svobodnih sindikatov Slovenije je sprejel Svet ZSSS na svoji 7. seji, 8. januarja 1991 in naložil delovni skupini, ki ga je pripravila, da po šestih mesecih pripravi oceno njegovega uresničevanja. Hkrati je bil sprejet sklep, naj se nadaljujejo in pospešijo aktivnosti za ustanavljanje območnih organizacij in se zaključijo do 1. februarja 1991. Odločeno je bilo tudi, da se Svetu ZSSS na podlagi opredeljene vloge zveze v dokumentu o organiziranosti do 15. februarja predloži v obravnavo osnutek sprememb in dopolnitev Statuta ZSSS.

Delovna skupina, sestavljena iz članov statutarne komisije ZSSS, je na podlagi dokumenta Organiziranost zveze svobodnih sindikatov Slovenije pripravila osnutek sprememb in dopolnitev Statuta ZSSS in ga predložila v obravnavo na 8. seji Sveta ZSSS 21. februarja. Pri izdelavi osnutka sprememb in dopolnitev Statuta ZSSS je delovna skupina izhajala iz opredelitve, da naj Statut ZSSS vsebuje le opredelitev zveze, njenih nalog, organov, njihovih pristojnosti ter odnose, ki naj veljajo znotraj ZSSS.

V Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije je bilo od kongresa do 8. seje Sveta ZSSS, ki je bila 21. februarja, na vseh ravneh organiziranosti obravnavanih deset dokumentov, ki so za uresničitev 1. in 2. točke 16. člena Statuta ZSSS dograjevali področje organiziranosti in odnosov med posameznimi subjekti v ZSSS.

Predsedstvo Sveta ZSSS je takoj po izvolitvi predlagalo najbolj demokratično pot dograjevanja sindikalne organiziranosti in sicer prek medsebojnih dogovorov sindikatov dejavnosti Slovenije in teritorialnih oblik organiziranosti, vendar le ta ni dala sadov, saj so bili pogledi posameznih subjektov teh dogovarjanj v popolnem nasprotju. Ta nasprotja so prišla do veljave tudi pri obravnavi predlogov, ki jih je dajalo predsedstvo.

Dokument Organiziranost Zveze svobodnih sindikatov Slovenije opredeljuje osnovna načela organiziranosti, vsebinske opredelitve dela na posameznih ravneh organiziranosti ter osnovne opredelitve o delitvi sindikalne članarine. Vsekakor so njegov osrednji del vsebinske opredelitve dela oziroma izvajanja programa na posameznih ravneh organiziranosti ZSSS, ki temelji na 32. točki programskega dokumenta, sprejetega na 1. kongresu ZSSS in dokumentu o uskladiitvi sindikalne organiziranosti s programskim dokumentom, ki ga je sprejel Svet ZSSS na 3. seji, 23. junija 1990.

Z vsebinsko opredelitvijo programskih nalog na posameznih ravneh organiziranosti se v ZSSS opredeljuje tudi odgovornost posameznih organizacijskih oblik za njihovo izvedbo. Pomembno je tudi to, da dokument omogoča v posameznih primerih tudi dogovore o drugačni opredelitvi programskih nalog, kar je posledica specifičnosti nekaterih sindikatov dejavnosti in območnih organizacij. Takšna delitev programa in odgovornost za njegovo izvajanje krepí samostojnost posameznih organizacijskih oblik ter omogoča stalen nadzor članstva nad izvajanjem skupnega programa ter programov posameznih subjektov v ZSSS. Izhajajoč iz opredeljene vloge območnih organizacij ZSSS, ki so v funkciji območnih sindikatov dejavnosti, kot njihov strokovni servis in obenem organizacija, v kateri le ti uresničujejo skupne interese in del skupnega programa, ki se uresničuje na območni ravni organiziranosti, predstavlja takšna organiziranost nadaljnji korak h krepitvi programske opredelitve, v razvitem sindikalnem svetu pa že uveljavljene vloge sindikata zunaj podjetja.

Pri nalogah oziroma funkcijah zveze je v dokumentu o organiziranosti opredeljena tudi kadrovska zasedba, medtem ko je le ta pri območni ravni organiziranosti in sindikatih dejavnosti Slovenije prepuščena ureditvi v njihovih aktih, saj je na njih tudi vsa odgovornost za izpolnjevanje opredeljenega dela programskih nalog. Pri tem pa moramo opozoriti, da prihaja v procesu vzpostavljanja območnih organizacij ZSSS v nekaterih okoljih do odmikov od sprejetih pogojev za ustanavljanje območnih organizacij ZSSS (zlasti pogoja, da morajo imeti območne organizacije ZSSS najmanj 12 tisoč članov). Vse tovrstne primere bo potrebno posamično obravnavati in poiskati rešitve, ki bodo odpravila morebitna nesoglasja med posameznimi subjekti v ZSSS.

11. SINDIKAT IN JAVNOST

S spremembo odnosov v družbi in spremembo vloge sindikata, se je spremenil tudi odnos sredstev javnega obveščanja do ZSSS. ZSSS ima v načelu enake možnosti predstavljanja svojih predlogov, pogledov in stališč kot druge organizacije, stranke in posamezniki. Odnos uredništev sredstev javnega obveščanja do nas se je spremenil v tem, da ni več »nujno« poročanje o vseh aktivnostih ZSSS, temveč le o tistih, ki imajo svojo vsebino in konkretne predloge v korist delavstva.

Bistveno se je spremenil tudi položaj glasil v organizacijah, pa tudi odnos ZSSS do njih. Z novimi družbenimi spremembami, zakoni, ki so uveljavili podjetništvo ter zaradi pomanjkanja sredstev v podjetjih in ustanovah so mnoga glasila čez noč izgubila, Zveza svobodnih sindikatov Slovenije pa nima več pregleda nad temi glasili in informacijami. Urednikom glasil, biltenov in informacij v podjetjih in ustanovah smo še do septembra 1990 posredovali prek »Zelenih informacij« vsa pomembnejša stališča in predloge ZSSS, ki so v teh sredstvih informiranja naletela tudi na zelo ugoden odziv.

Velika medijska odzivnost do aktivnosti sindikata pred 1. kongresom ZSSS se je nekaj časa nadaljevala tudi po kongresu. Zanimivost pojava organiziranja novih sindikatov, predvsem pa različnost njihovih pogledov in predlogov z našimi, so v sredstvih javnega obveščanja sčasoma povzročili veliko, večkrat neutemeljeno kritičnost in dvome v prenovu ZSSS. Ob pomembnejših dogodkih smo organizirali novinarske konference, vendar je bila zastopanost novinarjev iz posameznih uredništev na njih največkrat skromna. V javnost smo skušali s svojimi predlogi in pogledi prodreti tudi s sporočili, avtorskimi prispevki in izjavami, ki so bili največkrat v celoti objavljeni, le v posameznih primerih so jih v uredništvih priredili in skrajšali. Prispevke za obveščanje javnosti o svojih aktivnostih in predlogih nismo več pošiljali samo osrednjim, republiškim sredstvom javnega obveščanja, temveč tudi lokalnim (regionalnim) glasilom in prek njih dosegli večjo odzivnost. Edini od medijev, ki je kontinuirano in v celoti spremljal dogajanje v Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije ter jih tudi ustrezno komentiral, je bil časopis Delavska enotnost, ki pa zaradi svoje premajhne razširjenosti, ni mogel seznanjati celotnega članstva o dogajanjih v ZSSS.

Sredstva javnega obveščanja so namenila ustrezno in včasih večjo pozornost od pričakovane, vsebinskih vprašanjih, kot so podpis splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo, napoved splošne stavke, odnos ZSSS do sprememb ustave in predlogov zakonov. To velja tudi za sodelovanje predstavnikov ZSSS v javnih (kontaktnih) oddajah radia in televizije.

Po kongresu je časnik Delavska enotnost postal ob pomoči sveta, vendar brez vsakršne subvencije za izdajanje, pomembna tribuna za soočanje različnih pogledov na organiziranost, delovanje in rezultate tega delovanja v ZSSS. Dejstvo je, da ob tem časnik Delavska enotnost ni zanemarjal tudi drugih sindikatov in njihovih zvez, ko gre za obveščanje o njihovih stališčih, vendar je bil dosledno na ravni uveljavljanja delavčevih pravic in politike, ki jo proklamira ZSSS.

V ZSSS smo spoznali nujno po preoblikovanju Delavske enotnosti v bolj zanimiv, bolj privlačen in atraktiven časnik, ki bo ponudil članstvu in delavcem še kaj več poleg politike. Svet ZSSS in njegovo predsedstvo, pa tudi republiški odbori sindikatov dejavnosti, se kritično odziva na vsebinsko zasnovu in udejanjanje te zasnove v časniku Delavska enotnost. Več pa je potrebno narediti na popularizaciji časnika in dejavnosti ČZP Enotnost, ter tudi prilagoditi vsebino delu sindikalnih zaupnikov v organizacijah.

Dodati je treba, da ČZP Enotnost izdaja časnik in vso literaturo v svoji založbi, brez dinarja subvencij. Morda bi kazalo ob tem razmišljati o »pocenitvi«

časnika Delavska enotnost, vendar le tedaj, ko bodo vse ravni organiziranosti ZSSS spoznale, da je to za njih pomembno sredstvo za popularizacijo njihovega dela le tedaj, če je čimbolj razširjeno med vsemi delavci, ne samo med člani ZSSS.

12. FINANCIRANJE

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije se je na 1. kongresu odločila za preverjanje včlanjevanja v ZSSS, istočasno pa je bilo sklenjeno, da se sistem financiranja v ZSSS do 31. maja 1990 ne spreminja. Ker se ti sklepi niso v celoti upoštevali, je bil priliv članarine manjši.

Tako so nekateri OS ZSSS že od aprila 1990 dalje prejemali manjša nakazila iz sindikatov podjetij. Le ti so članarino zadrževali na svojih žiro računih, nekateri pa so jo pričeli nakazovati na ŽR sindikatov dejavnosti Slovenije. Zato nekateri OS ZSSS kljub zmanjševanju števila zaposlenih in racionalizaciji vseh ostalih stroškov niso uspeli plačevati dogovorjeni delež članarine Svetu ZSSS, kar je onemogočilo redno delo sindikatov dejavnosti Slovenije in Sveta ZSSS.

Težave s financiranjem v ZSSS pa se nadaljujejo zaradi finančne nediscipline na posameznih ravneh sindikalne organiziranosti.

Zaradi objektivnih težav (včlanjevanje, organiziranost) pri izdelavi novega pravilnika o financiranju in finančno-materialnem poslovanju v ZSSS, je Svet ZSSS sprejel sklep o začasnem načinu financiranja v ZSSS z veljavnostjo od 1. julija 1990 do 31. oktobra 1990, katerega veljavnost je kasneje podaljšal do 31. decembra 1990. S tem sklepom ZSSS ni bila spremenjena višina članarine in osnova, od katere se le ta obračunava, razen za kmete, upokojeince in svobodne umetnike. Prav tako s sklepom ni bilo spremenjeno delitveno razmerje, ampak je bila ohranjena veljavna delitev članarine med sindikate podjetja in drugimi oblikami sindikalne organiziranosti. Že tedaj pa so izračuni kazali, da bo ZSSS s predlagano delitvijo članarine težko uresničil realizacijo vseh naštetih ugodnosti člana in nalog iz programskega dokumenta.

S »sklepom« pa je bil spremenjen način nakazovanja članarine. Sindikati podjetja in druge oblike organiziranja dela so bili dolžni nakazovati 55% delež članarine na sindikate dejavnosti Slovenije ali na zbirni račun članarine pri Svetu ZSSS in sicer za tiste sindikate dejavnosti, ki niso imeli odprtih žiro računov.

Svet ZSSS je oktobra 1990 sklenil, da se v novembru in decembru 1990 opravi finančna sanacija v ZSSS, ki mora biti skupna odgovornost in obveznost vseh organizacijskih oblik ZSSS. Z razpoložljivimi sredstvi OS ZSSS in sindikatov dejavnosti Slovenije bi se morale v skladu z načeli vzajemnosti in solidarnosti pokriti vse zapadle finančne obveznosti ZSSS.

Hkrati z dokumentom o organiziranosti ZSSS je Svet ZSSS sprejel Pravilnik o financiranju in finančno-materialnem poslovanju ZSSS z veljavnostjo od 1. februarja 1991, s katerim naj bi si ZSSS zagotovila materialno osnovo za opravljanje nalog opredeljenih v dokumentu o organiziranosti ZSSS. Po določilih pravilnika se članarina iz sindikatov podjetij nakazuje na območno organizacijo ZSSS, le ta pa je dolžna nakazati dogovorjene deleže članarine za sindikate dejavnosti Slovenije in zvezo. S pravilnikom ne spreminjamo višine članarine (0,6%) in delitvenega razmerja med sindikati podjetja in ostalimi ravnimi sindikalne organiziranosti. Glede na opredeljene naloge iz dokumenta o organiziranosti ZSSS so temu ustrezno določeni pripadajoči deleži sredstev članarine za višje ravni organiziranosti. Pomembno je, da je tudi s tem pravilnikom opredeljeno načelo solidarnosti in vzajemnosti, da tako zagotavljamo članom izvedbo dogovorjenega programa in sprejeto organiziranost.

Ker je sprejeti zakon o dohodnini s sistemom davkov in prispevkov odpravil dosedanja neto sistem osebnih dohodkov in v celoti uvedel bruto sistem, je to zahtevalo takojšnje spremembe tistih določil pravilnika, ki opredeljujejo osnovo, od katere se obračunava članarina. Tako je Svet ZSSS sprejel spremembe in dopolnitve pravilnika glede osnove za obračun članarine, ki se po novem obraču-

nava od mesečnega bruto OD oziroma vseh prejemkov, od katerih se plačuje davek na OD. Tako spremembo je med drugim narekovala tudi struktura članov ZSSS. Zadnja gibanja članstva kažejo, da se članstvo povečuje predvsem v organizacijah, ki so pred ugotavljanjem presežkov delavcev. Pravilnik pa določa, da začasno nezaposleni člani, z izjemo tistih, ki niso materialno in socialno ogroženi, ne plačujejo članarine, pripadajo pa jim vse pravice in ugodnosti člana ZSSS. Te spremembe hkrati predstavljajo pomemben element solidarnosti med zaposlenimi in časnimi ali trajnimi presežki delavcev, člani ZSSS.

Predsedstvo Sveta ZSSS je predlagalo vsem organizacijam v ZSSS, da na ta način povečana sredstva članarine namenijo izključno za uresničitev nalog in ugodnosti, ki jih članu z izkaznico naše organizacije zagotavlja ZSSS.

Kljub jasno opredeljenim sklepom sveta ZSSS glede finančne sanacije, le ta ni potekala skladno z dogovorjenim, zato ni bila zaključena. Tako problemi ostajajo še vnaprej in zahtevajo odgovornejši odnos posameznih subjektov do sprejetih sklepov.

V zvezi z uveljavitvijo določil pravilnika pa v tem trenutku še ni mogoče dati ocene, ali bo z njegovim sprejetjem zagotovljena večja finančna disciplina in tako zagotovljeno normalno delovanje posameznih oblik sindikalne organiziranosti. Za zagotavljanje izvajanja dogovorjenih delitvenih razmerij sredstev sindikalne članarine je sicer s pravilnikom dano pooblastilo finančni službi sveta ZSSS za nadzor na vseh ravneh sindikalne organiziranosti.

V prilogi dokumenta o delovanju Sveta ZSSS in njegovih organov po 1. kongresu objavljamo najprej kronološki pregled najpomembnejših dokumentov, v nadaljevanju pa najpomembnejša stališča in predloge ZSSS do ustave in zakonov ter pobude in predloge, ki sta jih v zvezi z ekonomskim in socialnim položajem delavcev naslovila Svet ZSSS in njegovo predsedstvo Skupščini Republike Slovenije in Izvršnemu svetu Skupščine RS ter javnosti.

Ta del Sindikalnega poročevalca ni lektoriran.

Kronološki pregled najpomembnejših dokumentov o vsebini delovanja sveta ZSSS in njegovih organov v obdobju po 1. kongresu ZSSS

(pregled ne vsebuje podatkov o aktivnostih v zvezi z organiziranostjo ZSSS, včlanjevanjem, finančno-materialnim poslovanjem in spremembami statuta ZSSS)

1. Podpora opozorilni stavki delavcev v tekstilni in usnjarsko-predelovalni industriji Slovenije (11. 5. 1990)
2. Pismo predsedniku Skupščine RS dr. Francetu Bučarju in predsedniku IS Lojzetu Peterletu – pobuda za razgovor o vprašanih položaja delavcev v trenutnih gospodarskih in družbenih razmerah (28. 5. 1990)
3. Pobuda vodstvom strank, ki so zastopane v parlamentu, za razgovore (6. 6. 1990)
4. Protest predsedstva sveta ZSSS in sindikatov dejavnosti proti napovedanim podražitvam javnih storitev... (12. 6. 1990)
5. Pismo predsedniku IS Lojzetu Peterletu z obvestilom o sklepih predsedstva S ZSSS in ROS energetike v zvezi z zahtevami stavkovnega odbora SOZD REK EK Trbovlje (in poziv na razgovor) (... 6. 1990)
6. Pobuda Skupščini RS za sprejem zakona o uveljavitvi kolektivnih pogodb (junij 1990)
7. Pobuda Svetu ZSJ, da kot pooblaščen predlagatelj posreduje ZZ Skupščine SFRJ v obravnavo in sprejem predlog zakona, s katerim naj se uveljavijo in izvajajo kolektivne pogodbe (junij 1990)
8. Poziv drugim sindikatom v Sloveniji za sodelovanje pri splošni kolektivni pogodbi za gospodarstvo (19. 6. 1990)
9. Stališča in predlogi k predlogu zakona o prenosu nepremičnin bivših DPO med sredstva DPS (13. 7. 1990)
10. Stališča o nadaljnjih aktivnostih pri sklepanju splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo in KP družbenih dejavnosti (16. 7. 1990)
11. Stališča in zahteve S ZSSS, ki izhajajo iz ocene gmotnega, socialnega in pravnega položaja delavcev v sedanjih gospodarskih razmerah, ocene programskih usmeritev IS Skupščine RS in nekaterih predlogov za spremembo zveznih zakonov (17. 7. 1990)
12. Stališča in predlogi k predlogu za izdajo zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o podjetjih (z osnutkom zakona) (23. 7. 1990)
13. Stališča in predlogi k predlogu za izdajo zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja (23. 7. 90)
14. Izjava predsedstva sveta ZSSS o podpori napovedanim protestnim shodom delavcev na Obali (25. 7. 1990)
15. Pismo predsedniku Predsedstva RS, predsedniku Skupščine RS in predsedniku IS – napoved splošne stavke (24. 8. 1990)

16. Protest proti aretaciji predsednika NS Kosova (28. 8. 1990)
17. Pismo predsedniku ZIS Markoviču (s predlogom za sprejem zakona o uveljavitvi kolektivnih pogodb) – (30. 8. 1990)
18. Obvestilo sredstvom javnega informiranja o pripravah na celodnevno stavko v kovinski in elektroindustriji Slovenije (5. 9. 1990)
19. Stališča in pripombe k osnutku zakona o stavki (3. 9. 1990)
20. Informacija o uresničevanju zahtev, postavljenih ob razglasitvi splošne stavke delavcev v Sloveniji 10. 9. 1990 – preklic stavke (6. 9. 1990)
21. Zakaj splošna stavka v Sloveniji (7. 9. 1990)
22. Sporočilo javnosti v zvezi s preklicem splošne stavke (7. 9. 90)
23. Odgovor na odprto pismo predsednika ZDS in predsednika ŠO Univerze v Ljubljani v zvezi s splošno stavko (5. 9. 1990)
24. Stališča k predlogu za ratifikacijo nekaterih zveznih zakonov (24. 9. 1990)
25. Stališča in zahteve v zvezi s problematiko Snage (25. 9. 1990)
26. Stališča k delovnemu osnutku nove ustave RS (9. 10. 1990)
27. Stališča in podpora stavkovnim zahtevam SKEI (okt. 1990)
28. Sporočilo članstvu in javnosti o uresničevanju stavkovnih zahtev sindikata zdravstva in socialnega skrbstva Slovenije (10. 10. 1990)
29. Podpora delovanju policijskega sindikata Slovenije (12. 10. 1990)
30. Stališča k plebiscitu (19. 11. 1990)
31. Stališča in pripombe k predlogom za izdajo zakonov z osnutki:
 - zakona o privatizaciji
 - zakona o Agenciji RS za privatizacijo
 - zakona o skladu RS za razvoj
 - zakona o zavodih
 - zakona o imenovanju in razrešitvi poslovnih organov (19. 11. 1990)
32. Stališča in zahteve za zaščito delavcev TREND (25. 10. 1990)
33. Stališča in predlogi k osnutku ustave RS (23. 11. 1990)
34. Predlogi in stališča k predlogom za izdajo zakonov z osnutki zakonov:
 - zakona o financiranju javne porabe
 - zakona o dohodnini
 - zakona o davku od dobička pravnih oseb
 - zakona o davku na izplačane osebne dohodke
 - zakona o zagotavljanju sredstev na področju socialne varnosti
35. Stališča in predlogi k predlogu za izdajo zakona o odvetništvu (28. 11. 1990)
36. Stališča in pripombe k osnutku splošne kolektivne pogodbe za družbene dejavnosti
37. Ugotovitve in stališča k zakonu o izplačevanju OD in nekaterih drugih prejemkov delavcev za 1991. leto (17. 12. 1990)
38. Ponoven predlog Skupščini RS za izdajo zakona o uveljavitvi kolektivnih pogodb (17. 12. 1990)
39. Stališča in predlogi k zakonu o zajamčenih OD (17. 12. 1990)
40. Pismo predsedniku IS Lojzetu Peterletu – poziv za ureditev izplačil nadomestil OD za čas porodniškega dopusta (10. 1. 1991)
41. Stališča in amandmaji k predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o delovnih razmerjih (15. 1. 1990)
42. Pismo predsednikom sindikata in sindikalnim zaupnikom s konkretnimi napotki za delovanje sindikata v zvezi s spremembami in dopolnitvami zakona o delovnih razmerjih (6. 2. 1991)

43. Amandmaji k predlogu zakona o zaposlovanju in zavarovanju za čas brezposelnosti (februar 1990)

44. Javni protest SSS kot opozorilo pristojnim in odgovornim za stanje in položaj delavcev v Sloveniji (22. 2. 1991)

45. Delovni predlog možnih sprememb in dopolnitev splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo – predlog GZS za spremembe in dopolnitve SKP za gospodarstvo (28. 2. 1991)

46. Stališča in pripombe k predlogu za izdajo stanovanjskega zakona z osnutkom zakona (28. 2. 1991)

47. Pobuda predsedniku Skupščine RS, Izvršnega sveta in Predsedstva RS za takojšen razgovor (1. 3. 1991)

48. Opozorila, zahteve in predlogi k razvojni in socialni politiki Slovenije na začetku devetdesetih let (4. 3. 1991)

49. Pripombe k osnutku zakona o proračunu RS (4. 3. 1991)

50. Stališča in predlogi ZSSS k osnutku zakona o privatizaciji podjetij in predlogu za izdajo zakona o denacionalizaciji, Agenciji RS in Skladu RS za razvoj (14. 3. 1991)

51. Pobuda in soglasje k določitvi nove višine zajamčenega osebnega dohodka (14. 3. 1991)

12. junij 1990

Predsedstvo ZSSS in sindikat dejavnosti izražajo protest

proti napovedanim podražitvam javnih storitev in 4. členu predloga zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o zagotavljanju sredstev za skupne družbene potrebe v letu 1990 in o poračunu določenih obveznosti iz dohodka za skupne in splošne družbene potrebe za leto 1989

Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije napoveduje ukrepe za razbremenitev gospodarstva. Cenimo prizadevanja vlade, da z razbremenjevanjem gospodarstva olajša težak likvidnostni položaj in prepreči grozečo verigo stečajev.

Hkrati pa vlada napoveduje 125- do 160-odstotno povečanje stanarin v juliju in 20- do 12-odstotno nadaljnje poviševanje stanarin do konca leta. Komunalne storitve naj bi se v juliju povišale od 40 do 70 %, nekatere storitve celo za 128 %.

Potemtakem se razbremenjevanje gospodarstva prispevkov za gospodarsko infrastrukturo prenaša na rast cen teh storitev, ki je bistveno višja od splošne rasti cen po decembru 1989, ko je bil del cen gospodarske infrastrukture zamrznjen. Drastičen vpliv teh cen na življenjske stroške in napovedana regulacija osebnih dohodkov s strani vlade bosta nadalje znižala realne osebne dohodek, ki so že v prvih treh mesecih letošnjega leta za 24 % nižji od decembrske ravni. Sindikati za tako politiko nismo.

Mar takšno povišanje cen ne vodi delavca v položaj, ko se bo moral odločiti, ali bo porabil plačo za hrano ali za plačilo računov za stanarino in komunalne storitve?

Zahtevamo:

- da se, dokler realni osebni dohodki padajo, odpovemo skokoviti rasti cen stanarin;

- da se upošteva naša zahteva iz leta 1989 o spremembi metodologije za določanje in evidentiranje stanarin;

- avtomatično priznavanje subvencije stanarine vsem delavcem, ki prejemajo zajamčene osebne dohodek, ter upokojujencem, ki so upravičeni do varstvenega dodatka k pokojnini;

- korekcijo cen komunalnih storitev samo do ravni, kakršna je potrebna za pokritje enostavne reprodukcije;

- ukrepe za odpravljanje monopolov na področju komunalne oskrbe.

Od vlade terjamo, naj še enkrat pretehta napovedane in druge podražitve, saj prevzema vso odgovornost za njihove socialne posledice.

Nasprotujemo

4. členu predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zagotavljanju sredstev za skupne družbene potrebe v letu 1990 in o poračunu določenih obveznosti iz dohodka za skupne in splošne družbene potrebe za leto 1989, da se zaradi znižanja prispevkov po tem zakonu ne smejo povečati čisti OD, in **zahtevamo**, da se del sredstev iz razbremenitve nameni tudi za povečanje čistih osebnih dohodkov.

Predsednik Sveta ZSSS
Miha Ravnik

Ljubljana, 13. 7. 1990

Predsedstvo Sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije je na svoji seji obravnavalo predlog zakona o prenosu nepremičnin bivših družbenopolitičnih organizacij med sredstva družbenopolitičnih skupnosti in sprejelo naslednja

Stališča in predloge

I. V Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije, v sindikatih dejavnosti in v vseh sindikalnih organizacijah ter med članstvom je predlog zakona o prenosu nepremičnin bivših družbenopolitičnih organizacij na družbenopolitično skupnost povzročil veliko presenečenje, pa tudi vznemirjenje. Predlog zakona namreč odvzema bivšim družbenopolitičnim organizacijam in tudi Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije vse nepremičnine, ki so jih pridobile na zakonit in legalen način v preteklih 45 letih s svojim delom in poslovanjem.

Republika Slovenija je z ustavnimi amandmaji k svoji Ustavi iz septembra 1989 in marca 1990 ter Deklaracijo o suverenosti države Republike Slovenije trasirala politično, lastninsko in sindikalno pluralno ter demokratično in pravno državo, temelječo na enakopravnosti vseh in vsakogar, v kateri so pravice in svoboščine človeka in državljana eden izmed temeljev politične in gospodarske ureditve.

Prav ta Republika Slovenija pa namerava odvzeti vso nepremično premoženje bivšim družbenopolitičnim organizacijam in Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije z zakonom, ki nima nobene ustavne in pravne podlage, ker krši načela enakopravnosti vseh subjektov, ker v imenu te iste enakopravnosti

jemlje enim, da bi dajal drugim. Zakon tudi nima pravne podlage, ker učinkuje za nazaj, ker jemlje tisto, kar je bilo ustvarjeno oz. pridobljeno na zakonit način v skladu s tedaj veljavnimi predpisi. Zakon, takšen kot je predložen, negira načela pravne države in ni v skladu s pravno ureditvijo.

Predlog zakona je izraz politične volje novih oblasti in ne pravne države. Strinjamo se, da nova vlada omogoči delovanje političnih strank tudi z zagotavljanjem materialnih pogojev, ne strinjamo pa se, da se to realizira z odvzedom nepremičnega premoženja dosedanjim družbenopolitičnim organizacijam in Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije.

Predlog zakona tudi ne temelji na izhodiščih, ki jih je nova vlada opredelila v svojih programskih usmeritvah in sicer, da bo oblikovala zakone po evropskih standardih in zahtevah Evrope 1992.

II.

Predlog zakona izhaja iz predpostavke in cilja hkrati, da se z odvzedom nepremičnega premoženja bivšim družbenopolitičnim organizacijam in Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije zagotovi enakopravnost pogojev delovanja za vse politične organizacije.

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije ni politična organizacija; Zveza svobodnih sindikatov Slovenije je demokratična samostojna interesna organizacija, ki uveljavlja in varuje ekonomske, socialne in kulturne interese svojih članov (delavcev) v skladu s svojim programom in statutom, upošteva mednarodne konvencije in načela sodobne pravne države. Član Zveze svobodnih sindikatov Slovenije postane delavec oz. druga oseba ne glede na narodnostno, politično ali versko pripadnost oz. prepričanje, če sprejme pravice in dolžnosti člana ter programske usmeritve in podpiše pristopno izjavo.

Že v amandmaji k Ustavi Republike Slovenije, ki so bili sprejeti 27. septembra 1989. leta je zveza sindikatov Slovenije, predhodnica zveze svobodnih sindikatov Slovenije, uveljavila svoje pobude in predloge, ki so v 27. točki IX. amandmaja definirali sindikate kot neodvisne delavske organizacije, uveljavili pluralizem sindikalnega organiziranja in delovanja ter zagotovili sindikatom delovanje brez omejitev v zakonodaji oz. s statuti organizacij in skupnosti. Svoboda ustanavljanja sindikatov pa je opredeljena tudi v XLV. ustavnem amandmaju. XLII. amandma k Ustavi Republike Slovenije, sprejet 7. marca 1990, in ki je nadomestil IX. amandma, pa po vsebini povzema določbe 27. točke IX. amandmaja.

Sindikat ni bil nikoli formalno opredeljen kot družbenopolitična organizacija, ampak kot najširša organizacija delavcev.

Predlog zakona tudi ni v skladu s Konvencijo Mednarodne organizacije dela št. 87 o sindikalnih svoboščinah in varstvu sindikalnih pravic iz leta 1948, ki jo je Jugoslavija ratificirala leta 1958. 3. člen te konvencije določa, da imajo delavske organizacije pravico sprejemati svoje statute in splošne upravne akte, svobodno izbirati svoje predstavnike, se same upravljati in delovati ter oblikovati svoje akcijske programe; državne oblasti pa ne smejo te pravice omejevati ali pa zavirati njeno zakonito izvrševanje. 8. člen cit. konvencije tudi določa, da nacionalna zakonodaja ne sme ogroziti niti se je ne sme uporabljati tako, da bi bila kakorkoli ogrožena jamstva, ki jih cit. konvencija določa.

Predlagani zakon tudi ni v skladu s Mednarodnim paktom o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah iz leta 1966, ki ga je Jugoslavija ratificirala leta 1971. 8. člen cit. pakta določa v točki c), da se države članice pakta zavezujejo, da bodo zagotovile sindikatom pravico, da prosto delujejo, brez druge omejitve, razen take, ki jo določa zakon in pomeni v demokratični družbi ukrep, potreben za nacionalno varnost ali javni red ali za varstvo pravic in svoboščin drugih. Ta pakt tudi ne dopušča kakršnih koli kršitev konvencije št. 87 o sindikalnih svoboščinah in varstvu sindikalnih pravic.

V Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije ugotavljamo, da predloženi zakon krši z ustavo in mednarodnimi listinami varovane sindikalne pravice in svoboščine, še zlasti pa postavlja Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije v pravni položaj politične organizacije, ki ga nima ne po ustavi, ne po svojem statutu.

III.

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije je vključno s pravnimi predhodniki, svoje delovanje in svoje poslovanje, vključno s pridobivanjem nepremičnega premoženja, temeljila na načelih samofinansiranja na podlagi članarine in drugih izvirnih prihodkov v skladu s statutom in statutarno izvedbenimi akti.

V sindikalnem nepremičnem premoženju so sredstva, ki so jih člani zbrali oz. zagotovili tudi s povečano članarino od redne, z dodatnimi plačili iz neto osebnih dohodkov in neto prejemkov iz skupne porabe, s prostovoljnimi prispevki in prostovoljnim delom. Sindikalno premoženje je skupna last članov Zveze svobodnih sindikatov Slovenije in ne temelji na družbenolastninskih podlagah.

Odvzeti nepremično premoženje zvezi svobodnih sindikatov Slovenije pomeni razlastiti člane sindikata, organizirane v sindikatih podjetij, v sindikalnih organizacijah v občinah in posebnih družbenopolitičnih skupnostih, v sindikatih dejavnosti Slovenije in v Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije. Zato tudi ni pravnih in drugih podlag za odvzem nepremičnin Zveze svobodnih sindikatov Slovenije, prenos skupnega premoženja članov v sredstva družbenopolitičnih skupnosti pa je dejanje brez primere v novejši slovenski zgodovini. Gre namreč za nepremično premoženje, katerega temeljni namen in funkcija je ustvarjanje in zagotavljanje pogojev za varovanje ekonomskih, socialnih in drugih pravic članov – torej opravljanje klasične zaščitne funkcije sindikata.

Morebitno sprejetje tega zakona bi močno ogrozilo, če ne celo onemogočilo delovanje Zveze svobodnih sindikatov Slovenije, sindikatov dejavnosti Slovenije in drugih oblik organiziranja v zvezi svobodnih sindikatov Slovenije in sindikatih dejavnosti. Onemogočilo bi uresničevanje temeljnih ciljev in nalog, opredeljenih v statutih in programskih dokumentih – to je varovanje ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic članov, pa tudi drugih delavcev. Predlog zakona je torej uperjen proti delavcem, članom, pa tudi nečlanom Zveze svobodnih sindikatov Slovenije, za katerih pravice se zavzema in jih varuje, saj se želi z njim spodrezati materialno podlago delovanja Zveze svobodnih sindikatov Slovenije kot prostovoljne delavske interesne organizacije.

IV.

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije kot eden od pobudnikov in predlagateljev ustavne uveljavitve pluralizma sindikalnega organiziranja tudi deluje

tako, da želi oz. tudi sodeluje z drugimi sindikalnimi organizacijami, ki so ustanovljene v Republiki Sloveniji. Vendar si sindikalnega pluralizma ni mogoče razlagati tako, da se nepremičnine ene sindikalne organizacije razdelijo med vse ustanovljene sindikalne organizacije in sicer s posredovanjem vseh delujočih sindikalnih organizacij z njihovim samostojnim delovanjem države v ustanavljanje in delovanje sindikatov in krnilo sindikalne svoboščine in pravice.

Sindikalni pluralizem razumemo kot samostojno delovanje samostojnih sindikalnih organizacij, katerih sodelovanje pa temelji na skupnih interesih oz. ciljih ter skupnem uresničevanju interesov oz. ciljev, zaradi katerih so bile ustanovljene. Sindikalni pluralizem je mogoče zagotoviti predvsem s sodelovanjem vseh delujočih sindikalnih organizacij z njihovim samostojnim delovanjem brez vpletanja države, političnih organizacij ali koga drugega. Sindikalni pluralizem zagotavljajo programi in člani, ki te programe vzamejo za svoje, ne pa ustava in zakoni.

V.

V Zvezi svobodnih sindikatov smatramo, da predloženi zakon nima ustavnih in zakonskih podlag, še zlasti pa ni ustavnih in zakonskih podlag za posege v delovanje in poslovanje zveze svobodnih sindikatov Slovenije. Zato od Skupščine Republike Slovenije zahtevamo, da predlog zakona umakne z dnevnega reda. Če pa bo predloženi zakon sprejet, bo Zveza svobodnih sindikatov Slovenije proti njemu uporabila vsa sredstva, s katerimi razpolagajo sindikati v demokratični in pravni državi.

*Predsednik Sveta ZSSS:
Miha Ravnik*

17. 7. 1990

Stališča in zahteve sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije, ki izhajajo iz ocene gmotnega, socialnega in pravnega položaja delavcev v sedanjih gospodarskih razmerah, ocene programskih usmeritev izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije in nekaterih predlogov za spremembo zveznih zakonov

1. Gmotni, socialni in pravni položaj delavcev, ki je najslabši v zadnjih desetletjih, se še nadalje poslabšuje. Izjemno neugodna gospodarska gibanja v prvi polovici tega leta in vse manjša varnost zaposlitve vse bolj poudarjajo brezizhodnost in brezperspektivnost slovenskega delavstva. Nahajamo se v razmerah, ko ob številnih stečajih in presežkih iz meseca v mesec narašča število brezposelnih, ko so realni osebni dohodki močno upadli, ko ob administrativnem omejevanju osebnih dohodkov sredstva več ne zadoščajo za kritje osnovnih življenjskih potreb, stroškov bivanja in drugih izdatkov za normalno življenje, izgube, nelikvidnost in drugi pojavi pa že onemogočajo redna izplačila osebnih dohodkov. Po zadnjih podatkih več kot polovica slovenskih družin komaj preživi od prvega do zadnjega v mesecu, 20 % družin pa »živi« pod eksistenčnim minimumom. V teh razmerah močno narašča zaskrbljenost delavcev za svoj obstoj in vse ostreje zahteve po celoviti gmotni, socialni in pravni zaščiti. Narašča nezadovoljstvo, ki prehaja kritično točko socialne vzdržljivosti, proces recesije pa z vso ostrino postavlja vprašanje, ali nismo pred zlomom gospodarstva, ali nismo pred neobvladljivo stopnjo brezposelnosti in pred socialnimi pretresi. Ob vsem tem pa nekateri še vedno govorijo o stvarkah s političnim ozadjem, ker ne dojamajo socialne stiske vse večjega števila delavstva, namesto da bi pripravili celovite programe ukrepov, ki bi takoj in dolgoročneje ublažili gmotni in socialni položaj slovenskega delavca.

2. V Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije ugotavljamo, da se ekonomske pravice in pravna varnost zaposlenih delavcev vedno bolj zmanjšuje. Spremembe gospodarskega in političnega sistema so tako močno posegle v položaj delavca, ki se je iz samoupravljalca spremenil v navadnega meznega delavca. Realno je v takem položaju tudi že, kadar dela na družbenolastniških podlagah, bo pa vsak čas tudi formalno v takem položaju. Predložene spremembe zakona o podjetjih in zakona o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja skoraj vse odločanje iz delovnih razmerij prenašajo na poslovodni organ, v mešanih podjetjih pa soupravljanje delavcev in delavski svet sploh ukinjajo. S tem so poslovodni organi (v družbenih podjetjih) dejansko postavljeni v vlogo lastnika, njihova odgovornost in posledice njihovih nepravilnih in gospodarsko neodgovornih ravnanj pa niso ustrezno opredeljene in sankcionirane. Takim predlogom se moramo upreti, ti predlogi tudi niso sprejemljivi, če upoštevamo razvoj pravne ureditve položaja delavca v razviti Evropi, kjer dosledno razvijajo sistem participacije delavcev v upravljanju.

Zato predlagamo Skupščini Republike Slovenije, da ne da soglasja k zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o podjetjih in zakona o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja v delih, ki še nadalje zožujeta ekonomski in pravni položaj delavcev v organizacijah in pri delodajalcih (pooblastila poslovodnemu organu za odločanje o pravicah iz delovnega razmerja, ukinitev soupravljanja delavcev in delavskega sveta v mešanih podjetjih).

3. V zadnjem času zlasti problematika kolektivnih pogodb vnaša nemir med delavce, še posebej, ker se zavlačuje z njihovim sklepanjem, ker se oporeka njihovi zakoniti podlagi, ker se oporeka legitimnosti posameznih pogodbenih strank in podobno. Za Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije so kolektivne pogodbe najučinkovitejše sredstvo za varčevanje gmotnega in

socialnega položaja delavca in njegovo pravno varnost. Še posebej zato, ker je specifična naše delovno-pravne ureditve (prehodnega obdobja), da določa, da je celo vrsto pravic in obveznosti delavcev in organizacij oz. delodajalcev potrebno podrobneje urediti s kolektivnimi pogodbami. Zakon o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja in zakon o delovnih razmerjih veljata in sta zakoniti podlagi za sklepanje kolektivnih pogodb. Torej na tem področju ne more biti nobenih dvoumlenj o zakonitosti oz. nezakonitosti dosedanjega dela in postopkov na področju kolektivnega dogovarjanja.

Vse, kar se v tem trenutku dogaja na področju kolektivnega dogovarjanja, močno vpliva na gmotni in socialni položaj delavcev in njihovo pravno varnost. Predlogi GZS k splošni kolektivni pogodbi za delavce pomenijo še dodatno znižanje delavčeve gmotne, socialne in pravne varnosti, ki je že po sedanjem predlogu splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo komaj znosna oziroma na spodnjem minimumu. Zavlačevanje s sklenitvijo splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo ali celo njena neskenitev, zavlačevanje ali celo zavračanje sklepanja kolektivnih pogodb za posamezne dejavnosti pa je po svoji vsebini v nasprotju s sicer stalnim (deklarativnim?) zavzemanjem za tržno gospodarstvo.

4. Tudi programske usmeritve Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije na področju prenove gospodarstva, politike zaposlovanja, osebnih dohodkov, lastninjenja družbene lastnine, socialne politike, družbenih dejavnosti ne namenjajo ustrezne pozornosti ekonomskemu, gmotnemu in socialnemu položaju delavcev. Tega ni mogoče razumeti drugače kot da si vlada predstavlja, da je mogoče nov gospodarski sistem in prestrukturiranje slovenskega gospodarstva graditi zgolj na poslušnem, discipliniranem in ustrašovanem delavcu, katerega edina pravica je delati. Motivacija in stimulacija kot pomembna subjektivna dejavnika sta v celoti zanemarjena. Celo najbolj okoreli kapitalisti spoznavajo, da zgolj materialna stimulacija za dobro delo ni dovolj, da je potrebno mnogo več, obveščenost, možnost vpliva na odločanje oz. sodelovanje o vseh tistih zadevah, ki pomembno vplivajo na gmotni in socialni položaj delavcev (še zlasti to velja za pravice, obveznosti in odgovornosti delavcev iz delovnega razmerja), soudeležba v poslovnem rezultatu, uveljavljanje solastništva pod ugodnejšimi pogoji in podobno.

5. Predlog, da se začne postopek za sprejem ustave Republike Slovenije, določa, da »mora slovenska ustava izhajati z ravni varovanja temeljnih pravic človeka in državljana, ki jo je že dosegla dosedanja ustavna ureditev, vključno z vsemi že uveljavljenimi socialnoekonomskimi pravicami.« V celotnem besedilu predloga pa ni omenjen delavec in njegov položaj v upravljalnem procesu, njegove pravice, da na podlagi dela sodeluje v upravljalnem procesu. Vsekakor moramo v novi slovenski ustavi definirati tak ekonomski položaj zaposlenih in njihove pravice, da bodo na podlagi svojega dela in rezultatov dela imeli pravice soupravljanja in imeli pravico do udeležbe v poslovnem rezultatu (participativni model upravljanja). V ustavi je tudi treba dati podlagi za socialno partnerstvo – država – kapital (delodajalci oz. gospodarska zbornica) – delo (delavci oz. sindikati); premalo je zgolj omenjati socialno funkcijo lastnine in vlogo sodobne socialne države, kar vse sicer so elementi socialnega partnerstva. V Zvezi svobodnih sindikatov dejavnosti Slovenije podpiramo predlog, da se začne postopek za sprejem ustave Republike Slovenije, hočemo pa tudi sodelovati pri kreiranju rešitev tistih njenih določb, ki bodo urejale položaj delavcev in njihove pravice ter svoboščine.

II.

Svet Zveze svobodnih sindikatov Slovenije ob obravnavi gmotnega, socialnega in pravnega položaja delavcev sprejema naslednje zahteve:

1. da Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije absolutno prednostno rešuje sedanjí gospodarski položaj ter bremena v zvezi s tem enakomerno porazdeli med vse aktivno prebivalstvo Slovenije;
2. od Gospodarske zbornice Slovenije zahtevamo takojšnjo sklenitev splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo in takojšen začetek pogajanj za sklenitev kolektivnih pogodb za posamezne dejavnosti;
3. od Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije zahtevamo takojšen začetek pogajanj o sklenitvi kolektivnih pogodb za družbene dejavnosti;
4. da se z zakonom zagotovi, da se kolektivne pogodbe, ki so sklenjene v skladu z zakonom, izvajajo brez vsakih administrativnih omejitev;
5. odpravo slehernega administrativnega omejevanja oblikovanja in izplačil osebnih dohodkov ter njihove rasti tudi za del zmanjšanja obveznosti iz bruto osebnih dohodkov;
6. da se v zakonu o zajamčenem osebnem dohodku določi tudi realne vires za njegovo izplačevanje – vključno s proračuni družbenopolitičnih skupnosti;
7. takojšnje nadaljnje razbremenjevanje gospodarstva, ki bo temeljilo predvsem na zniževanju davkov in prispevkov ter drugih obveznosti od občine do federacije, ki bremenijo ceno dela ter enakomerno obremenitev delovno in kapitalno intenzivnih dejavnosti;
8. sprejem ukrepov za učinkovito finančno konsolidacijo gospodarskih in drugih subjektov z aktiviranjem vseh razpoložljivih virov (vključno rezerv bank pri NBJ) ter s tem preprečevanje stečajev in večjo varnost zaposlitve; takoj sprejeti tudi zakon o obvezni multilateralni kompenzaciji med vsemi organizacijami in delodajalci s področja gospodarstva in negospodarskega; do sprejema ukrepov oz. multilateralne kompenzacije je treba uveljaviti moratorij na stečaje, katerih razlog za uvedbo je insolventnost;
9. Republika Slovenija mora zagotoviti ustrezne realne vires sredstev za programe prestrukturiranja podjetij in odpiranja novih delovnih mest, vključno s proračunskim zadolževanjem; takoj morata začeti z delovanjem Agencija in Sklad za razvoj;
10. da bodo gospodarski subjekti deležni konkretnih materialnih olajšav pri novem zaposlovanju;
11. takoj zagotoviti učinkovito pravno varstvo družbene lastnine ter preprečiti njeno protipravno odtujevanje, s tem pa tudi ohranjanje delovnih mest, dokler se ne sprejmejo zakonske podlage za preoblikovanje družbene lastnine;
12. Skupščina Republike Slovenije naj zagotovi sprejem predlaganih sprememb Zakona o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji, ki bodo preprečile brezpravni položaj delavcev, zaposlenih v takih podjetjih, oziroma da to zagotovi s svojimi zakonskimi akti;
13. takojšnjo pripravo celovitega socialnega programa, ki bo zagotovil ustrezno raven socialne in gmotne varnosti posameznih delavcev, delavcev, ki

so izgubili zaposlitev in drugim iskalcem zaposlitve in ki bo vrednotil pravice socialno ogroženih ter pravice do zdravstvenega varstva, otroškega varstva, drugih oblik socialnega varstva ter iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja;

14. da se z Zakonom o zaposlovanju, zavarovanju in drugih pravicah za primer brezposelnosti zagotovi socialna, gmožna in pravna varnost brezposelnih in pogoje za njihovo čimhitrejše vključevanje v delovni proces oz. pogoje za njihovo predčasno upokožitev, če so težje ali težko zaposljivi;

15. do sprejema in uveljavitve nacionalnega programa nasprotujemo nameram izvršnega sveta Republike Slovenije za povečanje individualnih prispevkov za storitve družbenih dejavnosti (šolstvo, zdravstvo);

16. da se politika cen stanarin, komunalnih in drugih bivalnih stroškov dosledno usklajuje z rastjo osebnih dohodkov. Nujno je ublažiti cenzuse za subvencioniranje stanarin in zagotoviti pravice do subvencij z uveljavitvijo avtomatizma.

Predsednik Sveta ZSSS
Miha Ravnik

23. julij 1990

Stališča in predlogi

K predlogu za izdajo zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o podjetjih z osnutkom zakona

V Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije smo s pozornostjo proučili predlog za izdajo zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o podjetjih in osnutku zakona. Predložene spremembe in dopolnitve posegajo v položaj delavcev – zlasti to velja za družbena in mešana podjetja. Preobrazba družbene lastnine v lastnino je očitno eden izmed predpogojev za uvajanje učinkovitega tržnega gospodarstva. To je stališče, ki smo ga zavzeli že v letu 1989. Popolnoma logično je, da lastniki sredstev upravljajo podjetje. Toda kapital je samo eden izmed produkcijskih tvorcev. Živo delo delavcev je drugi pomembni produkcijski tvorec, ki ga spremembe zakona o podjetjih v celoti zanemarjajo oz. delavcem na podlagi dela ne dajejo nobenih upravljalških oz. soupravljalških upravičenj.

Na tem področju – področju upravljanja podjetij gredo procesi v Jugoslaviji v obratni poti kot v gospodarsko razviti Evropi. Delavca samoupravljalca bomo zaradi vseh napak v dosedanjem razvoju Jugoslavije, za katere delavci niso nič krivi, degradirali v navadnega meznega delavca, katerega edina pravica in dolžnost je delati. Medtem pa delavci v Evropski skupnosti postavljajo soupravljalci podjetij na podlagi svojega dela, sprejema se evropska socialna listina, tudi v drugih gospodarsko razvitih deželah se participativni model upravljanja krepi.

Predlagamo, da dokler so družbena podjetja oz. podjetja, v katerih je družbeni kapital, ta podjetja upravljajo delavci, v vseh ostalih podjetjih (glede na različno strukturo kapitala – mešanih, združenih, zasebnih) pa delavci soupravljajo podjetja. Soupravljalške pravice zaposlenih lahko pomenijo pomemben dejavnik učinkovitosti dela in poslovanja podjetja. Vedno bolj je prisotno spoznanje, da sankcioniranje nikdar ne morejo dati tolikšnih rezultatov kot jih lahko da stimuliranje in motiviranje delavcev.

Pravice delavcev do soupravljanja bi se uresničevale preko delavskega sveta in z vsebino tako kot je to določeno sedaj z zakonom o podjetjih za mešana podjetja in preko članstva v upravnem odboru.

Smatramo pa, da bi kazalo v prihodnje celotno področje soupravljanja delavcev izločiti iz tega zakona in ga urediti v posebnem zakonu o soupravljanju podjetij (in zavodov), ki bi v celoti v vseh oblikah dela in poslovanja, tudi pri obrtnikih in bi njihov soupravljalški položaj ne bil odvisen od vrste kapitala.

Predlagane nove rešitve glede pooblastil poslovnega organa v družbenem podjetju niso sprejemljive, ker te rešitve poslovodni organ v bistvu postavljajo kot »lastnika podjetja« – taka bo namreč v praksi izpeljava teh rešitev.

Izvezanje članov poslovodnega odbora iz vsebine članov, ki določa pravice, obveznosti, odgovornosti, način imenovanja in razreševanja in podobno v osnovi spreminja njihov položaj in niso več izvajalci poslovodne funkcije. To pa je isto kot, če bi določili, da imajo družbena podjetja samo individualni poslovodni organ, kar pa ni sprejemljivo.

V skladu s temi stališči predlagamo naslednje konkretne predloge k osnutku zakona: 3. člen – doda se nov zadnji odstavek, ki se glasi:

»Delavci v mešanem združenem in zasebnem podjetju soupravljajo podjetje na podlagi svojega dela.«

– črta se besedilo v dosedanjem zadnjem odstavku »delavci pa sodelujejo pri upravljanju v skladu s kolektivno pogodbo«.

14. člen – se črta

15. člen – se črta

16. člen – se črta

17. člen – se črta

18. člen – se črta

19. člen – se črta

20. člen – se črta

26. člen – se črta

32. člen – črtanje nadzornega odbora kot organa ni razumljivo

– člen se črta

35. člen – besede »in nadzornega« se črtajo

37. člen – se črta

40. člen – se črta

41. člen – se črta

45. a. člen – doda se nov člen, ki se glasi:

»140. člen se spremeni in se glasi:

V zasebnem podjetju se v skladu z aktom o ustanovitvi oblikuje poslovodni organ, delavski svet pa pod pogoji in na način kot je določen za mešana podjetja. Delavski svet v zasebnem podjetju ima smiselno enake pristojnosti kot delavski svet v mešanem podjetju.

54. člen – se črta (nadzorstvo nad zakonitostjo potem sploh ne bo več urejeno).

Sekretar Sveta ZSSS:
Rajko Lesjak

Stališča in predlogi

K predlogu za izdajo zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja z osnutkom zakona

Predlagane spremembe in dopolnitve zakona o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja bistveno poslabšujejo položaj delavca v organizacijah in pri delodajalcih. Nova vloga postavlja poslovodni organ dejansko v položaj lastnika podjetja, po drugi strani pa delavci nimajo več nobenega vpliva na odločanje o pravicah in obveznostih iz delovnih razmerij. Pri tem še posebej poudarjamo, da bo položaj poslovnih organov še bolj okrepljen, ko se bodo uveljavile kolektivne pogodbe, ker le-te določajo vedno le spodnji nivo pravic, pristojni organ pa jih vedno lahko določi na višjem nivoju.

Smatramo, da v sedanjih razmerah poslovodni organ ne sme dobiti takih pooblastil na področju sklepanja in prenehanja delovnega razmerja. Poslovodni organi niso usposobljeni za opravljanje teh nalog, zelo radi pa bi jih opravljali, ker je oblast nad ljudmi najslajša oblast. Brez uveljavitve stroke in ustreznih strokovnih služb, brez nadzora (vpogled v vso dokumentacijo) brez vnaprejšnje določitve kriterijev za izbiro, brez vnaprejšnjega mnenja predstavnikov delavcev – organa upravljanja ali sindikata k predloženim kandidatom za izbiro teh pooblastil poslovnih organov ni mogoče uveljaviti.

Proces pooblastil poslovnega organa na druge delavce v takem obsegu tudi ni sprejemljivo. Namesto pooblaščenih delavcev je potrebno uveljaviti institut kadovskega direktorja, ki bo strokovno usposobljen in tudi po posebnem postopku imenovan – s soglasjem delavskega sveta oz. sindikata v mešanem, združenem oz. zasebnem podjetju, s sodelovanjem sindikata v razpisnem postopku v družbenem podjetju.

Predložene spremembe še bolj na široko odpirajo vrata kršitvam pravic delavcem, postavljanju delavcev v manj ugoden položaj, šikaniranju in drugim zlorabam. Delavci lahko zahtevajo varstvo svojih pravic, toda varstva svojih pravic marsikdaj ne uveljavljajo, ker se bojijo za delo in tega je vedno več.

Glede kolektivnih pogodb je treba zakon dopolniti z naslednjimi določbami:

– da se kolektivne pogodbe lahko neposredno uporabljajo;

– da kolektivne pogodbe veljajo za vse zaposlene, ne glede na to ali so člani sindikata ali ne;

– o območni veljavnosti kolektivnih pogodb – ali veljajo splošne in panožne kolektivne pogodbe za vse zaposlene v republiki ali za zaposlene v organizacijah oz. pri delodajalcih, ki imajo sedež v republiki ne glede na mesto dela;

– o kršitvah kolektivnih pogodb – sankcije po zakonu.

Konkretni predlogi k osnutku zakona:

2. člen – se črta

4. člen – se črta oz. sprejme alternativa

6. člen – se črta (ni sprejemljivo ožene pravic, ker bo ustvarilo še večje socialne napetosti – podjetju je treba zagotoviti materialno oz. finančno preko zavodov oz. skupnosti za zaposlovanje).

7. člen – se črta

8. člen – se črta

9. člen – v novem 3. in 4. odstavku se beseda »sindikat« v ednini spremeni v »sindikata« v množini v ustreznih sklonih

10. člen – se črta – bistvo kolektivnih pogodb je, da se neposredno uporabljajo – torej se lahko tudi splošna oz. panožna kolektivna pogodba neposredno uporablja in če v organizaciji sodijo, da je z njima ureditev področja delovnih razmerij zadostna, ne potrebujejo niti podjetniške kolektivne pogodbe niti splošnega akta.

Sekretar Sveta ZSSS
Rajko Lesjak

Ljubljana, 24. avgust 1990

PREDSEDNIKU PREDSEDSTVA REPUBLIKE SLOVENIJE PREDSEDNIKU SKUPŠČINE REPUBLIKE SLOVENIJE PREDSEDNIKU IZVRŠNEGA SVETA SKUPŠČINE REPUBLIKE SLOVENIJE

Spoštovani predsedniki!

Obveščam Vas, da je predsedstvo sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije na razširjeni seji s sindikati dejavnosti razpravljalo o gospodarskih razmerah v Sloveniji in o položaju delavcev – v povezavi z našimi zahtevami, na katere je vezana razglasitev splošne stavke delavcev v Republiki Sloveniji, napovedana za 10. september.

Na seji smo se odločili, da vam v odprtem pismu sporočimo svoje ugotovitve.

Ugotavljamo, da do postavljenega roka – 20. avgusta 1990 predsedstvo ni prejelo nikakršnega odgovora na postavljene zahteve in da kljub prizadevanjem in poskusom, priti v stik z odgovornimi v vladi, do danes niso bili ustvarjeni pogoji za pogajanja na podlagi stavkovnih zahtev. Začuden smo nad nerazumljivo neodzivnostjo izvršnega sveta skupščine Republike Slovenije, saj zahteve sindikatov dejavnosti in Zveze svobodnih sindikatov Slovenije ne predstavljajo nikakršne ovire družbenim reformam, marveč so jim v prid. Spričo takega ravnanja vlade sta stvarnost in upravičenost stavke Zveze svobodnih sindikatov Slovenije in sindikatov posameznih dejavnosti vse bližji in postajata res edino in, žal, skrajno sredstvo za dosego oziroma v podporo omenjenim zahtevam. Zato nam odnos najodgovornejših za razmere v republiki za nastalo škodo zaradi stavke ne nalaga odgovornosti.

Ocenjujemo tudi, da podpis splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo dne 27. julija letos predstavlja napredek pri pogajanjih med interesi dela in kapitala, da je napredek tudi registracija te pogodbe dne 16. avgusta letos, da pa je spričo obnašanja vlad zelo vprašljivo, ali bodo odpravljene ovire za njeno uresničevanje. Prav tako delavci v družbenih dejavnostih zahtevajo, da se čimprej sklenejo kolektivne pogodbe tudi za te dejavnosti.

Ponovno poudarjamo, da napovedana splošna stavka delavcev v Sloveniji ni politična stavka, da naše vodilo ni konflikt, marveč razreševanje problemov, ki danes spravljajo v stisko delavske družine in večino zaposlenih, na način, ki je lasten demokratični družbeni ureditvi.

Odnos sindikatov do sedanje vlade in skupščine v zvezi s postavljenimi zahtevami ni prav v ničemer drugačen kakor je bil do prejšnje vlade in skupščine, saj smo v skrbi za delavca zahteve za razreševanje problemov (osebni dohodki in socialna varnost, socialni programi, razreševanje presežkov delavcev, razbremenitev gospodarstva, problemi zaposlovanja, kolektivno pogajanje) naslovljali že na prejšnje družbene institucije, v nekaterih zadevah uspešno, v drugih pa tako kakor danes. Hkrati ocenjujemo, da bi z odločnejšim pristopom k razreševanju problematike, zajete v sedmih zahtevah, ki jih postavlja staskovni odbor ZSSS, in v ostalih zahtevah sindikatov dejavnosti, mogli vzpostaviti temeljne sistemske pogoje za izboljšanje gnotnega in socialnega položaja ter varnosti delavcev.

Obveščamo vas, da na podlagi zahtev članstva in delavcev in njihove podpore staskovnim zahtevam ta čas tečejo med zaposlenimi v Sloveniji pogovori, na katerih se delavci osebno in svobodno izrekajo o udeležbi v stavki. Stavkovni odbor bo o tem odzivu delavcev še razpravljal v dneh do napovedane stavke.

Seznajamo vas tudi s tem, da sta sindikata kovinske in elektro industrije Slovenije ter zdravstva in socialnega varstva Slovenije – na podlagi večinske odločitve zaposlenih v teh panogah – že sprejela sklep o stavki v svoji panogi za 10. september 1990.

Spoštovani predsednik!

Predlagamo vam, da se osebno zavzamete in s svojo avtoriteto zagotovite, da bodo izvršni svet oziroma pristojna ministrstva odgovorno prisluhnila objavljenim zahtevam, da bodo nanje odgovorila in s tem ustvarila podlago za pogajanja. Ponovno poudarjamo, da cilj delavcev in članstva ZSSS ni stavka, ampak razreševanje stisk delavcev in njihovih družin. Najava stavke želi opozoriti na resnost in razsežnosti stiske delavcev in drugih zaposlenih in je zaradi tega hkrati lahko pozitivna mobilizacija k strnitvi vseh naporov za iskanje rešitev iz krize, za pripravo programov in odpiranje perspektive gospodarstvu in družbenim dejavnostim in s tem zagotavljanje socialne varnosti delavcev.

V kolikor odziva s strani oblasti ne bo, se morate zavedati, da bomo na dan in uro stavke mi z delavci, odgovornost za tolmačenje nepripravljenosti za reševanje problemov, pa bodo morali prevzeti predstavniki organov oblasti in institucij, katerim so bile zahteve naslovljene.

V pričakovanju vašega odziva Vas pozdravljamo!

Predsednik ZSSS

Miha Ravnik

30. 8. 1990

Predsedniku Zveznega izvršnega sveta tovarišu Anteju MARKOVIČU Beograd

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije je v preteklem obdobju podpirala in predlagala zakonske rešitve za uveljavljanje zveznih zakonov in na tej osnovi stabilizacijskih prizadevanj. Sprejete zakonske rešitve v zakonu o podjetjih, zakonu o družbenem kapitalu in zlasti zakonu o temeljnih pravicah iz delovnih razmerij predstavljajo pogoje uveljavljanja gospodarjenja na principih tržišča in pluralizmu lastninskih odnosov. Predlogi po principu tržnega gospodarjenja so zelo podrobno vsebovani v ekspoziciji predsednika ZIS-a dne 18. 12. 1989 delegatom zvezne skupščine.

S stališča vloge in nalog sindikata so zelo pomembne sprejete rešitve na področju delovne zakonodaje, ki podobno kot v drugih deželah tržnega gospodarstva onemogoča eksploatacijo delavca v procesu dela, uveljavlja pogoje za enakopravnost in realizacijo pravice do dela, pravic na osnovi dela, kar nujno predpostavlja kolektivne pogodbe kot temelj zakonske regulative na področju delovne zakonodaje. Jugoslavija kot podpisnik mednarodnih konvencij je s sprejeto zakonodajo prispevala h konkretizaciji sprejetih in ratificiranih mednarodnih konvencij.

Zvezni izvršni svet je v drugem polletju 1989 leta spodbujal in preko strokovnih komisij pomagal sindikatu pri pripravi osnov za sklepanje kolektivnih pogodb. Dne 28. 12. 1989 so skladno s sprejeto zakonodajo podpisane skupne osnove za sklepanje kolektivnih pogodb (Uradni list SFRJ št. 2/90) med Zvezo sindikatov Jugoslavije in Gospodarsko zbornico Jugoslavije, ob prisotnosti predsednika in podpredsednika ZIS. Tudi tokrat je bilo poudarjeno, da sprejete kolektivne pogodbe v republikah in pokrajinah bodo nadomestile interventno zakonodajo na področju osebnih dohodkov najkasneje s 1. 7. 1990.

Enako izjavo je posredoval predsednik ZIS-a na razgovoru s poslovnimi kadri dne 23. in 24. aprila 1990 v Radencih. Podobne izjave so bile posredovane s strani članov ZIS-a na mnogih razgovorih v Gospodarski zbornici Jugoslavije in v Zvezi sindikatov Jugoslavije.

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije je resno, zavzeto in strokovno pristopila pripravi kolektivnih pogodb. V to pionirsko delo je vključila vrsto priznanih domačih in tujih strokovnjakov, proučila je izkušnje kolektivnih pogodb v vrsti evropskih dežel. Kot rezultat zelo zahtevnega dela, vrste analiz in ocen gospodarskega stanja v republiki, po posameznih dejavnostih in podjetjih, je pripravljeno, z Gospodarsko zbornico Slovenije usklajeno in podpisano ter v Sekretariatu za delo Republike Slovenije registrirana splošna kolektivna pogodba za gospodarstvo (Uradni list RS št. 31/90). Hkrati so v zaključni fazi kolektivne pogodbe za dejavnosti gospodarstva in dejavnosti s področja negospodarstva. Zakon o izplačilu osebnih dohodkov, sredstev za neposredno skupno porabo in sredstev za prehrano delavcev med delom (Uradni list SFRJ št. 37/90) je kljub vsem obljubam ZIS-a ponovno uveljavil administrativne rešitve na zatečeni ravni osebnih dohodkov posameznih pravnih subjektov. Take rešitve destimulirajo in odvrčajo od učinkovitega dela in gospodarjenja ter v bistvu zadržujejo sedanje neustrezne in popačene razmere zlasti na področju osebnih dohodkov in skupne porabe. Vse to pa ne prispeva k uveljavljanju tržnih zakonitosti oziroma pri delavcih povzroča vedno večji odpor in nasprotovanje administrativnim in linearnim posegom države v njihove pravice. Brez ustreznega vrednotenja delovne sile, znanja in inventivnosti kot produktivnega dejavnika, se odklikamo od načel tržnega gospodarjenja, od motivacije in ekonomskih instrumentov za bolj učinkovito delo in gospodarjenje, kar je eden izmed najpomembnejših vzvodov za premagovanje sedanjih gospodarskih težav. Zakon formalno za gospodarstvo ne omejuje uveljavljanje kolektivnih pogodb (za negospodarstvo je omejitev evidentna), vendar z ozirom na povečevanje deležev izplačila delnic ali obveznic, lahko povzroči popačene in nelogične rezultate gospodarjenja. Zato je Zveza svobodnih sindikatov Slovenije 29. 6. 1990 predlagala Zvezni

skupščini predlog za izdajo zveznega zakona o uveljavljanju kolektivnih pogodb brez omejitve z dnem, ko stopijo v veljavo. Na predloženem zakonu vztrajamo.

Menimo, da je z uveljavljanjem kolektivnih pogodb možno ohraniti pozitivni proces lastninske reforme, opredeljen v zakonu o izplačilu osebnih dohodkov, sredstev za prehrano med delom, tako, da se osebni dohodek iz dobička uveljavlja v obliki delnic, kar smo tudi zapisali in sprejeli v registrirani splošni kolektivni pogodbi za gospodarstvo v Sloveniji.

Vedno smo pripravljeni naše predloge in rešitve prezentirati in zagovarjati v smeri priprave in sprejema ustreznih rešitev.

Zato predlagamo:

1. da se sprejme zakon o uveljavljanju kolektivnih pogodb brez omejitev in
2. da se odpravijo v interventnem zakonu vse ovire, ki onemogočajo uveljavljanje kolektivnih pogodb.

Predsednik ZSSS:

Miha Ravnik

Ljubljana, 3. september 1990

Stališča in pripombe k osnutku zakona o stavki

V Svetu zveze svobodnih sindikatov Slovenije ocenjujemo, da je osnutek zakona o stavki zelo dobra podlaga za razpravo in nadaljnje dograjevanje zakona ter je sposoben za skupščinsko obravnavo. V osnutku zakona je upoštevana večina načelnih in konkretnih stališč in predlogov, ki so bili sprejeti na 44. seji predsedstva RS ZSS dne 5. februarja 1990 k predlogu za izdajo zakona o stavki z osnutkom zakona.

V načelu osnutek zakona o stavki podpiramo, osrednje sporno vprašanje osnutka zakona so cilji stavke. Ti so še vedno preozko – restriktivno postavljeni in vezani samo na pravice in interese iz dela. Pojem stavke je v obrazložitvi osnutka zakona vsebinsko širše postavljen, kot je to mogoče sklepati iz besedila 1. odst. 1. člena osnutka zakona. Cilji oz. nameni stavke so lahko pravice in interesi iz dela in na podlagi dela oziroma bi morali biti z zakonom postavljeni še širše – vsaka stavka, katere cilji oz. nameni so uveljavljanje ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic zaposlenih, vključno s pravico do upravljanja, je stavka, ki je skladna s tem zakonom. Taka opredelitev bi bila tudi skladna z ratificiranim mednarodnim paktom o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah iz leta 1971.

Drugo vprašanje je uporaba določb zakona o stavki. Smatramo, da mora biti Zakon o stavki neposredno uporabljen. Niso sprejemljive določbe o usklajevanju kolektivnih pogodb oz. splošnih aktov z zakonom. Če stranke kolektivnih pogodb sodijo, da je smotno kolektivno pogodbo spremeniti ali dopolniti, to lahko store. Kolektivno dogovarjanje je svobodno in prostovoljno.

Smiselno enaka pripomba velja za splošne akte organizacij; če poslovnodi organ oz. organ upravljanja oz. sindikat meni, da je potrebno splošne akte spremeniti oz. dopolniti, potem naj v organizaciji splošne akte ustrezno spremenijo oz. dopolnijo. Seveda pa v vsakem primeru mora veljati načelo zakonitosti, da so neveljavne določbe kolektivnih pogodb oz. splošnih aktov, ki so v nasprotju z zakonom.

Določbe osnutka zakona še vedno zelo omejujejo delavcem v dejavnostih posebnega družbenega pomena uveljavljanje pravice do stavke, čeprav so v primerjavi s prejšnjimi določbami bistveno izboljšane. Zlasti bi bilo potrebno črtati 1. točko 1. odstavka 7. člena, ki bi v praksi lahko povzročila, da ti delavci sploh ne bi mogli uveljaviti pravico do stavke.

Zakon mora dopustiti tudi splošno stavko – to je stavko vseh zaposlenih. Za organiziranje in vodenje splošne stavke naj se smiselno uporabljajo določbe zakona o organiziranju in vodenju stavke v panogi ali dejavnosti.

Konkretna pripomba:

- 1. člen – 1. odst. naj se spremeni in se glasi:

»Stavka je organizirana prekinitev dela delavcev za uresničevanje njihovih ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic in interesov (iz dela in na podlagi dela).«

- 2. odst. – na koncu se dodajo besede:

»ali kot splošna stavka.«

- 2. odst. – črtajo se besede:

»določenem s statutom ali drugim splošnim aktom«

določba 13. člena zakona o podjetjih o določanju delov podjetja je bila z novelo zakona – Ur. l. SFRJ št. 46/90 odpravljena.

- 2. člen – doda se nov 3. odst., ki se glasi:

»Sklep o organiziranju in začetku splošne stavke sprejme sindikat po prejšnjem mnenju večine delavcev v panogah oz. dejavnostih.«

- 7. člen, 1. odst. – črta naj se točka 1

Polpolnoma nemogoče je določiti v celih vrsti organizacij kaj je minimum delovnega in proizvodnega procesa, ki je nujen za zadovoljevanje družbenih potreb, zaradi katerih opravljanja so te organizacije tudi ustanovljene – npr. v šolstvu, kulturi, športu in podobno – smatramo, da točka 2. zagotavlja tisti minimum dejavnosti, ki so ga delavci v teh dejavnostih dolžni zagotoviti.

- 20. člen – naj se črta ali pa nadomesti z besedilom:

»Določbe kolektivnih pogodb in splošnih aktov, ki so v nasprotju s tem zakonom prenehajo veljati z dnem njegove uveljavitve.«

Predsednik ZSSS:

Miha Ravnik l.r.

Ljubljana, 6. 9. 1990

Informacija o uresničevanju zahtev, postavljenih ob razglasitvi splošne stavke delavcev v Sloveniji 10. septembra 1990

I. ZAKAJ SMO SE ODLOČILI ZA STAVKO?!

– V Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije smo se za najavo splošne stavke delavcev v Republiki Sloveniji odločili 17. julija 1990, v času, ko je

izvršni odbor Gospodarske zbornice Slovenije sklenil, da Gospodarska zbornica Slovenija ne bo podpisala splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo in ko s strani vlade še ni bilo nobene pripravljenosti za sklepanje splošne kolektivne pogodbe za negospodarstvo in družbene dejavnosti.

– Odločitev o razglasitvi splošne stavke delavcev v Republiki Sloveniji je bila sprejeta na seji sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije na osnovi ocene razmer in razprave o težavnem socialnem položaju delavcev v Sloveniji, na osnovi zahtev delavcev in članstva v sindikatih ter 1. kongresa Svobodnih sindikatov Slovenije, da organiziramo splošno stavko, če ne bo podpisana splošna kolektivna pogodba.

– Iz programskih usmeritev Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije na področju prenove gospodarstva, politike zaposlovanja, osebnih dohodkov, lastninjenja družbene lastnine, socialne politike in družbenih dejavnosti ni bila razvidna ustrežna pozornost gmotnemu in socialnemu položaju delavcev. To smo si razlagali kot negativen odnos vlade do nujno potrebnega socialnega programa in do zagotavljanja socialne varnosti in zaščite delavcev. Grozili so verjetni stečajni postopki in likvidacije podjetij. Najavljeni so bili ukrepi za zmanjševanje mnogih pravic delavcev iz delovnega razmerja.

– Rast cen in zamrznevi osebni dohodkov (zvezni zakon) postavlja delavce v socialno brezizhoden položaj in onemogoča izvajanje tarifnega dela splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo.

– Najava splošne stavke delavcev v Republiki Sloveniji je hkrati pomenila podporo celodnevni generalni stavki v kovinski in elektroindustriji Slovenije in 12-urni stavki v socialnem varstvu Slovenije, ki sta že bili razglašeni za 10. september 1990.

II. KAJ SMO DOSEGLI Z NAPOVEDJO SPLOŠNE STAVKE DELAVCEV V REPUBLIKI SLOVENIJI?

1. Splošna kolektivna pogodba za gospodarstvo je bila podpisana 27. julija 1990 (deset dni po najavi splošne stavke), registrirana 16. avgusta 1990 in 24. avgusta 1990 objavljena v Uradnem listu Republike Slovenije.

Z zahtevami po uresničitvi splošne kolektivne pogodbe in zavračanjem stavke s strani drugih partnerjev in nekaterih strank je splošna kolektivna pogodba doživela polno priznanje in afirmacijo. Zato v sindikatih ocenjujemo, da so ustvarjeni pogoji za njeno nemoteno uveljavljanje v praksi.

Na zahtevo Zveze svobodnih sindikatov Slovenije je v Zvezni skupščini v obravnavi zakon o uveljavljanju kolektivnih pogodb.

Partnerji v kolektivnem pogajanju podpirajo zahteve sindikatov za dosledno uveljavitev bruto sistema obračuna osebnih dohodkov. Nadaljujejo se pogajanja za kolektivne pogodbe posameznih dejavnosti v Sloveniji.

2. Sekretariat za delo nam je posredoval osnutek splošne kolektivne pogodbe za družbene dejavnosti. S tem se uresničujejo zahteve delavcev in članov sindikata v družbenih dejavnostih za njihov enakopraven položaj z delavci v gospodarstvu.

3. Predstavniki sekretariata za delo so na razgovoru zagotovili Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije, da bodo resorni organi Izvršnega sveta Republike Slovenije do konca septembra 1990 pripravili socialni program. Izdelava socialnega programa je predvidena tudi v programskih izhodiščih dela Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije.

4. Tudi na osnovi naših zahtev pripravljajo v vladi nacionalne programe za posamezne družbene dejavnosti in sistemsko zakonodajo.

Uresničena je bila naša zahteva, da se na področju izobraževanja z letošnjim šolskim letom ne uvedejo individualni prispevki, pri čemer je bil upoštevan težaven socialni in materialni položaj slovenskih delavcev.

5. Uspeli smo, da v občinah selektivno pristopajo k povečevanju stanarin – ob upoštevanju doseženega nivoja stanarin ter ekonomskega in socialnega položaja delavcev v posamezni občini.

6. Ustavili so se verjetni in stihijski stečaji podjetij, kar je tudi posledica naših zahtev. Zato podpiramo napore Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije, da tudi v bodoče pravočasno poiščejo vse možne rešitve za preprečitev stečajev tistih podjetij, ki imajo razvojno, programsko in tržno perspektivo.

7. Ostajajo pa še tudi neuresničene zahteve. Zveza svobodnih sindikatov Slovenije in sindikati dejavnosti Slovenije bomo v nadaljnjih aktivnostih vztrajali na njihovi uresničitvi.

Na osnovi teh ugotovitev stankovni odbor Zveze svobodnih sindikatov Slovenije ugotavlja, da smo uspeli z večino stankovnih zahtev, da se ustvarjajo pogoji za dogovarjanje med vlado, zbornico in sindikati in da tako odslej obstajajo pogoji za demokratično razreševanje problemov delavcev.

Zato stankovni odbor Zveze svobodnih sindikatov Slovenije **preključuje za 10. september 1990 napovedano splošno stavko delavcev v Republiki Sloveniji.**

*Predsednik
stankovnega odbora ZSSS
Miha Ravnik*

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije

Stankovni odbor

Zakaj splošna stavka delavcev v Sloveniji

1. Gmotni, socialni in pravni položaj delavcev se nenehno poslabšuje. Po zadnjih podatkih več kot polovica slovenskih družin komaj preživi od prvega do zadnjega v mesecu, 20% družin pa »živi« pod eksistenčnim minimumom. Ob številnih stečajih in »presežnih delavcih« iz meseca v mesec narašča število brezposelnih; zaradi rasti življenjskih stroškov upada kupna moč delavcev; ob administrativnemu omejevanju osebnih dohodkov sredstva več ne zadoščajo za kritje osnovnih življenjskih potreb, stroškov bivanja in drugih izdatkov za normalno življenje; izgube, nelikvidnost in podobni pojavi pa že onemogočajo redna izplačila osebnih dohodkov.

2. Ob vsem tem pa so delavce v glavnem vsi zapustili, tako pozicija kot opozicija – tudi tisti, ki so še včeraj govorili o oblasti delavskega razreda, čeprav je delavci v resnici nikoli niso imeli.

Spremembe gospodarskega in političnega sistema so tako močno posegle v položaj delavca, da je iz orodja zgodovine postal čez noč moteči element in nenadoma odveč.

3. Tudi programske usmeritve Izvršnega sveta skupščine Republike Slovenije na področju prenove gospodarstva, politike zaposlovanja, osebnih dohodkov, lastninjenja družbene lastnine, socialne politike, družbenih dejavnosti ne namenja ustrežne pozornosti gmotnemu in socialnemu položaju delavca. Tega ni mogoče razumeti drugače, kot da si vlada predstavlja, da je mogoče nov gospodarski sistem in prestrukturiranje slovenskega gospodarstva graditi zgolj na poslušnem, discipliniranem in ustrahovanem delavcu.

4. V Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije se s sedanjim položajem delavcev v Sloveniji ne moremo in ne bomo sprijaznili. Zavezuje nas naše temeljno poslanstvo – uveljavljanje in zaščita ekonomskih, socialnih in kulturnih interesov svojih članov – ki je konkretno opredeljeno v našem programskem dokumentu in v temeljnih nalogah sindikatov za obdobje 1990–1994, kjer so konkretizirani temeljni sindikalni cilji in določene prednostne naloge:

- uresničevanje pravice do dela in svobode dela;
- pravično plačilo, ki delavcu in njegovi družini zagotavlja dostojno življenje;
- človeka vredne delovne in življenjske razmere;
- zagotavljanje sodelovanja delavcev pri upravljanju;
- socialna varnost in višja kakovost življenja;
- pravno varstvo delavcev in sindikalnih zaupnikov;

Poleg teh dokumentov je 1. kongres Svobodnih sindikatov Slovenije sprejel še posebne deklaracije o družbeni lastnini, o kolektivnih pogodbah, o podpori ekološko-razvojnemu nacionalnemu programu za revirje, o ekokulturi, o uresničevanju mednarodnih norm ter o usklajenem razvoju Slovenije.

5. Izhajajoč iz sedanjih kritičnih gospodarskih razmer in negotovega položaja delavca smo na Svetu ZSSS v skladu z našimi programskimi dokumenti in na podlagi zahtev delavcev in članstva, po večkratnih brezuspešnih opozorilih, zahtevah in pogovorih s predstavniki Izvršnega sveta in skupščine Republike Slovenije, za 10. september 1990 napovedali splošno stavko delavcev v Sloveniji, v kolikor Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije ne bo pravočasno odgovoril na sedem konkretnih zahtev, ki jih v imenu svojega članstva in v korist vseh delavcev v Sloveniji postavlja Zveza svobodnih sindikatov Slovenije.

6. Napoved splošne stavke ni vnaprejšnje nasprotovanje novi slovenski oblasti, ki je ne krivimo za nastalo krizo slovenskega gospodarstva, temveč je izraz odločenosti ZSSS, da v skladu s svojimi programskimi usmeritvami in zahtevami delavcev in članstva izvaja konkretne poteze za njihovo uresničevanje. Gre za nadaljevanje aktivnosti, ki smo jih v ZSSS vodili v prejšnjem obdobju, ko se nismo strinjali z nekaterimi odločitvami takratnih organov oblasti, v nekaj primerih pa dosegli konsenz v zvezi z našimi zahtevami.

7. V sindikatih smo že nekaj zadnjih let, torej še v času enopartijske oblasti, začeli zmanjševati vpetost naše organizacije v stroge normative okvire. Bili smo med pobudniki sprememb takrat obstoječih družbenih odnosov in tvornici sooblikovalci demokratizacijskega procesa. Radi bi opozorili le na nekatere naše vidnejše dosežke, ki so sad našega delovanja in prizadevanj. To je hkrati tudi odgovor, kaj smo med drugim naredili pred stavko. Nihče nam namreč ne more oporekati, da smo v Zvezi sindikatov:

- s stavkovnimi pravili ter z doseženim prispevkom k ustavnim spremembam zagotovili delavcem pravico do stavke in zavarovali stavkajoče delavce;
- bili prvi (pred vsemi strokovnimi in upravnimi ustanovami), ki so se lotili razreševanja problematike presežnih delavcev, čeprav je socialna zaščita stvar države. Sprejeli smo kriterije, da bi zaščitili delavce pred samovoljo poslodstva in brezposelnostjo;
- pri sprejemanju ustavnih amandmajev zahtevali, v zakonu o delovnih razmerjih pa dosegli enotno ureditev pravic vseh presežnih delavcev, ne ozirajo se na to, ali so vzroki v tehnoloških in drugih spremembah v organizaciji, ali pa gre za ekonomske težave;
- s sindikalno listo uveljavili in zajamčili najnižji osebni dohodek delavcev ter povečali obseg njihovih pravic, ki izhajajo iz dela;
- s tvornim prispevkom k ustavnim spremembam uveljavili pravico do svobodnega organiziranja sindikatov in s tem neposredno prispevali k razvoju sindikalnega pluralizma in k organizacijski ter akcijski svobodi sindikalnega združevanja brez vsakršnih zakonskih omejitev;

– zagotovili pravico, da sindikati nastopajo v parlamentu kot predlagatelji zakonov, aktov in ukrepov, kadar gre za materialni in socialni položaj delavcev;

– zahtevali, da se politika umakne iz podjetij, ki niso prostor za strankarske in politične spopade, in to dosegli pri sprejemanju zakona o političnem združevanju;

– snovali koncepcijo zakona o delovnih razmerjih tako, da smo zavračali gledanja drugih, češ da podjetništvo in trg – ki smo se zanj sicer tudi sami zavestno opredelili – pomeni hkrati tudi prodajo ali zanikanje pravic delavcev;

– s svojimi zahtevami dosegli, da so se preprečili verjetni procesi stečajnih postopkov, kjer je bil stečaj le sredstvo za odpuščanje delavcev;

– zahtevali sprejetje socialnih programov in zagotavljanje socialne varnosti za odpuščene delavcev v podjetjih, organizacijah in ustanovah. Če pa do stečaja že pride, potem delavcem pripada delež iz stečajne mase, pri čemer je delavec upnik v stečajnem postopku, sindikat pa njegov zastopnik;

– zahtevali drugačno stanovanjsko politiko in drugačno rast cen stanarin in drugačen odnos do subvencij bivalnih stroškov;

– zahtevali nacionalne programe za družbene dejavnosti in nasprotovali participaciji;

– zahtevali ustanovitev razvojno-zaposlitvenih skladov v republiki in občinah;

– zahtevali ukinitve davka na OD in druge razbremenitve OD;

– s svojimi odločnimi zahtevami v Skupščini Republike Slovenije dosegli razbremenitev gospodarstva, kar bomo tudi v prihodnje nadaljevali, predlagali ukinitve davka na plače;

– odprli proces kolektivnega pogajanja in predlagali zakon o kolektivnih pogodbah;

– v razgovorih s sedanjimi organi oblasti zahtevali sklenitev kolektivne pogodbe za družbene dejavnosti;

– bili proti zakonu o premoženjski razlastitvi bivših DPO;

– bili proti zakonu, ki preprečuje, da se razbremenitev OD prelije v neto OD.

8. S podpisom splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo, dne 27. julija 1990 in njeno registracijo (sklep Republiškega sekretariata za delo z dne 16.

8. 1990) smo se bistveno približali usklajevanju interesov kapitala in dela v tržnih pogojih gospodarjenja ter uveljavljanju vloge in položaja sindikatov pri tem.

Minimalni standardi v splošni kolektivni pogodbi so za nas začetna podlaga za pogajanja na ravni republike za dejavnosti (panožne kolektivne pogodbe, podjetja in individualno raven. Pri tem bomo izhajali iz splošno priznane načela, da kolektivne pogodbe nižje ravni lahko določajo le višjo raven pravic.

9. Naša prva zahteva Izvršnemu svetu in Skupščini Republike Slovenije, da morata zagotoviti uveljavitev kolektivnih pogodb brez zakonskih omejitev izplačil osebnih dohodkov, nikakor ni v nasprotju z obilgacijskim delom SKP, v katerem je opredeljeno (43. člen SKP), da si morajo stranke kolektivne pogodbe z vsemi sredstvi, ki so jim na voljo, prizadevati za njeno pravilno izvrševanje. Zveza svobodnih sindikatov Slovenije si prizadeva in zahteva ravno njihovo uveljavljanje. Zato zavračamo obtožbe tistih, ki nam očitajo, da z napovedjo splošne stavke kršimo socialni mir.

Splošna kolektivna pogodba ureja pravice in obveznosti delavcev in delodajalcev na mikro ravni (podjetja in druge oblike organiziranja dela). Stavkovne zahteve ZSSS pa se nanašajo na makro raven, kar je razlog, da smo jih naslovili na Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije.

Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije bi z reševanjem problematike, zajete v sedmih zahtevah ZSSS, vzpostavil pomembne sistemske pogoje za izboljšanje gnetnega in socialnega položaja ter varnosti delavcev v Sloveniji.

10. Usklajevanje interesov kapitala, dela in države, ko gre za nasprotujoče si interese, je vselej težko in tudi nepredvidljivo. Naša politika je zato enakopravno pogajanje in socialno partnerstvo med sindikati, državo in predstavniki delodajalcev, ne pa konflikt zaradi konflikta. Pritiska in stavke pa se bomo poslužili vselej takrat, ko bo šlo za temeljne pravice delavcev – kadar nas ne bodo upoštevali.

Zavzemanje Zveze svobodnih sindikatov Slovenije za zaščito in uresničevanje interesov delavcev in delavcev, kamor sodijo tudi sedanje zahteve, postavljenosti Izvršnemu svetu in Skupščini Republike Slovenije, zato ne pomeni nikakršne populistične politike, še manj pa oviro družbenim reformam. Prav nasprotno, to je naš prispevek k industrijski demokraciji, pravni državi, spoštovanju človekovih pravic in demokraciji v družbi.

11. Svoje specifične zahteve so pred pristojne organe in institucije postavili tudi posamezni sindikati dejavnosti.

Sindikati kovinske in elektroindustrije Slovenije zahteva:

- izredno sejo Skupščine Republike Slovenije z obravnavo položaja kovinske in elektroindustrije Slovenije;
- da se omogoči podpis panožne kolektivne pogodbe, v kateri bo opredeljeno: 40-urni delovni teden, najmanj 22 dni letnega dopusta, osebni dohodek 600 DEM (dinarska protivrednost);
- da se zaustavi neupravičeno, legalno ali nelegalno, prenašanje družbene lastnine v zasebno last ter kazensko in odškodninsko ukrepanje proti tistim, ki so s svojim nevestnim ravnanjem povzročili odtujevanje družbenega premoženja.

Stavkovne zahteve Sindikata zdravstva in socialnega skrbstva Slovenije so naslednje:

- začetek pogajanj o panožni kolektivni pogodbi, njen podpis in prenehanje državnega urejanja plač;
- razveljavitev pogodb o financiranju dejavnosti za leto 1990, ker v cenah storitev niso upoštevani niti zajamčeni osebni dohodki niti realno vrednoteni stroški;
- pokritje izgub iz preteklega leta, vendar ne iz že tako okrenjenih sredstev, predvidenih za izvajanje programa v letu 1990;
- da se z zakoni opredeli nacionalni program zdravstvenega varstva, ki zagotavlja ohranitev sedanjega zdravstvenega stanja prebivalstva in višino sredstev za njegovo izvajanje, ki po stališčih svetovne zdravstvene organizacije ne more biti pod 5% družbenega proizvoda. Do leta 2000 pa naj ta delež v Republiki Sloveniji znaša vsaj 7%;
- da se strokovno opredeli nadaljnji razvoj zdravstvenega varstva in socialnega skrbstva z določitvijo normativov in standardov ter ustrezno organiziranostjo in delitvijo dela;
- da stavekajočim za čas stavke pripada nadomestilo OD skladno z veljavno sindikalno listo.

Sindikati gozdarstva Slovenije pa zahteva:

- ukinitve ali spremembe Zakona o začasnih prepovedi sečnje v gozdovih v družbeni lastnini in začasnih prepovedi prometa z nepremičninami v družbeni lastnini oziroma, da se Skupščini Republike Slovenije takoj predloži Zakon o začasnem financiranju gozdarstva s sprejetjem po hitrem postopku, ki bo upošteval in zagotavljal 100% pokritje vseh materialnih in socialnih posledic sprejetega moratorija.

Ljubljana, 7. september 1990

Sporočilo javnosti!

Obveščanje javnosti o včerajšnjem preklicu splošne stavke 10. septembra je bilo v posameznih množičnih občilih pomanjkljivo in v nekaterih primerih (TV Slovenija in Radio Slovenija) nekorektno. To dokazujejo tudi številni protesti članov stavkovnega odbora in članstva ZSSS, ki smo jih danes prejeli.

Vsi novinarji, ki so se udeležili novinarske konference, na kateri je predsednik S ZSSS v imenu stavkovnega odbora sporočil sklepe odbora, so te prejeli tudi v pisni obliki. Predvsem na televiziji in radiu ti sklepi niso bili predstavljeni v primernih oblikah, temveč komentirano. Tako se je ponovno potrdilo, da v našem novinarstvu ne znamo (ali pa nečemo) ločevati kaj je poročilo o nekem dogodku in kaj je komentar, ki je največkrat novinarjevo osebno mnenje.

Na včerajšnji novinarski konferenci je bilo novinarjem povedano, da v javnosti pričakujemo različne, tudi zelo negativne odmeve na sklepe stavkovnega odbora. Vendar pa menimo, da bi bilo treba javnost najprej korektno seznaniti s sprejetimi sklepi, ob tem pa jih ločeno komentirati. Tudi v bodoče bomo veseli vsakega vsebinskega komentarja tako negativnega, kot pozitivnega.

Stvar uredniške politike je, da presodi primernost in okusnost stalnega poosebljanja Zveze svobodnih sindikatov Slovenije s predsednikom Mihom Ravnikom, kot naprimer »Ravnikov sindikat« in »Ravnikova stavka« in podobno. Ker gre verjetno za

letošnjem kongresu, naj še enkrat ponovimo: Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije tvori dvajset sindikatov dejavnosti s svojim članstvom, programom, statutom in vodstvom. Najvišji člani vodstev teh sindikatov dejavnosti so hkrati tudi člani najvišjega organa zveze – sveta ZSSS. Odločitev za napoved stavke (ki ni isto kot odločitev o izvedbi stavke!) je na podlagi zahtev članstva in sindikatov dejavnosti z glasovanjem sprejel svet in ne Ravnik osebno. Tudi odločitev o preklicu stavke je po temeljitih tehtanju argumentov za in proti z glasovanjem sprejel svet, ki se je ob napovedi stavke preimenoval v stavkovni odbor.

Informativna služba S ZSSS
Vodja: Pavle Vrhovec

Ljubljana, 5. september 1990

Odpri odgovor

Spoštovana gospa Alenka Kunaver, predsednica Zveze dijakov Slovenije in gospod Andrej Poznič, predsednik Studentske organizacije Univerze v Ljubljani!

Z veseljem bom odgovoril na vaju vprašanja, ki sta mi jih postavila v odprtem pismu 3. septembra v zvezi s splošno stavko delavcev v Sloveniji.

Na vprašanje ali menim, da bodo učinki stavke pozitivni in kakšni bodo, bi rad povedal, da smo splošno stavko napovedali 17. junija na seji sveta ZSSS, ki je najvišji organ naše sindikalne organizacije in to na zahtevo našega članstva in sindikatov dejavnosti. Sindikatov dejavnosti, ki tvorijo Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije in v kateri je že prek 413.000 članov, je 20, vsak od njih ima svoj program in statut ter svoje vodstvo, člani teh vodstev pa so hkrati tudi člani sveta ZSSS.

Stavka je bila napovedana v razmerah, ko so podatki pokazali, da več kot polovica slovenskih družin komaj preživi od prvega do zadnjega v mesecu, 20% družin pa »živi« pod eksistenčnim minimumom, ko ni bilo pripravljenosti za podpis splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo (ta je bila podpisana 27. julija), ko je imela vlada nejasen, pravzaprav odklonilen odnos do splošne kolektivne pogodbe za družbene dejavnosti, ko so bili stečaj in likvidacije podjetij vsakodnevni, ko programske usmeritve Izvršnega sveta skupščine republike Slovenije niso vsebovale jasnih rešitev za gospodarsko področje in niso namenjale ustrezne pozornosti gnetnemu in socialnemu položaju delavcev, niti opredeljevale odnos do socialnega programa. Nasprotno: kazalo je na občutno zmanjšanje pravic delavcev in na spremembe zakonov, ki dosedaj urejajo to področje.

V napovedi stavke smo postavili sedem, javnosti že znanih zahtev, sindikata kovinske in elektroindustrije Slovenije ter zdravstva in socialnega skrbstva Slovenije pa še svoje, ki so značilne za njihovo dejavnost. Te zahteve niso »grožnja«, saj smo se tako kot je to v zahodnem svetu, po katerem se zelo radi zgledujemo, želeli vvesti za pogajalsko mizo z vlado in dobiti odgovore na postavljene zahteve. Stavko v svobodnih sindikatih namreč jemljemo kot pravico delavcev in metodo pritiska na pogajalske partnerje, da začno hitreje in odločneje razreševati vprašanja, ki so povezana z delavcem in njegovim gnetnim ter socialnim položajem.

Skladno s stavkovnimi pravili smo tudi sklenili, da se morajo delavci svobodno odločati za sodelovanje v stavki in to so sindikati v delovnih kolektivih tudi storili.

Kakšni bodo učinki stavke? Težko jih je ocenjevati že sedaj, saj se bomo morali navaditi tudi na to, da vzrok za stavko ne bo vedno le zahteva delavcev za povišanje plač, ampak bo lahko vzrok tudi podpora delavcev »drugim« zahtevam sindikata. Učinek bo lahko pozitiven že, če se bodo začeli problemi delavcev razreševati. V času od napovedi stavke pa so se zgodili naslednji premiki: podpisali smo splošno kolektivno pogodbo za gospodarstvo, dobili smo osnutek splošne kolektivne pogodbe za družbene dejavnosti, nadaljuje se delo na panožnih kolektivnih pogodbah, zaustavljen je verižni proces stečajev in likvidacij podjetij, vlada je izjavila, da bo do konca septembra pripravila socialni program, pripravljajo se sistemske spremembe na področju gospodarstva, nacionalni programi za zdravstvo in šolstvo, pozornost vlade se je obrnila k gospodarskim problemom in njihovemu uresničevanju. Poleg pogajalskih odnosov z Gospodarsko zbornico Slovenije so končno tudi vlada oziroma posamezni ministri pokazali pripravljenost za pogajanja in pogovore. To so zaenkrat nekateri pozitivni učinki napovedane stavke in če smo v Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije in sindikatih dejavnosti razgibali slovensko jesen in s tem aktivnejši odnos vseh subjektov do naših zahtev, je to tudi uspeh.

Vprašanje kdo naj bi delavcem izplačal višje mezde, če denarja ni, bom povezal z naslednjim: ali smo za pogajalsko mizo poskušali vse, da bi bolje razdelili denar, ki ga imamo. Odgovoril bom tako, da bom citiral nekatere od stavkovnih zahtev: da se uveljavijo kolektivne pogodbe, ne da bi z zakoni omejevali izplačilo plač, da se razbremenjevanje gospodarstva pozna tudi neposredno pri višji neto plači, da se uresniči predvolilne obljube, da se bo delovanje države močno pocenilo, itd. Za nas ni sprejemljivo stališče, ki ga je moč razbrati iz nekaterih pisem bralcev, da naj delavci stavkajo v dobrih razmerah, v slabih pa ne, ker ni denarja. Gre za to, da pravičnejše razdelimo denar, ki ga imamo in da cena dela končno že enkrat dobi primerno vrednost.

Proti komu naj se stavka, proti vladi ali proti delodajalcu (če je sploh mogoče ugotoviti, kdo je delodajalec)? Odgovor je: delavci stavkajo proti tistim, ki so najbolj pristojni in odgovorni za razrešitev problemov na področjih, povezanih z njihovimi zahtevami. Lahko torej stavkajo proti delodajalcu oziroma poslovnodnim organom (in teh stavk je največ) ali pa proti vladi, ki vodi in odgovarja za gospodarsko politiko in je v današnjem času tudi partner na področju družbenih dejavnosti.

Na naslednje vprašanje ali menim, da sem zares sindikalni voditelj delavcev, včlanjenih v »moj« sindikat odgovorjam: omenil sem že, da sestavlja Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije dvajset samostojnih sindikatov dejavnosti, zato do teh sindikatov dejavnosti in njihovih članov ni pošteno govoriti in pisati, da je to »moj« sindikat. Bil sem legitimno in na tajnih volitvah izvoljen predsednik na kongresu, članstvo pa je lahko vedno ocenjevalo moje delo in mene osebno, takšne možnosti pa ima tudi sedaj, ob vsakem času in priložnosti.

In odgovor na zadnje vprašanje: stavka v naši družbi še pred nekaj leti resnično ni imela domovinske pravice, kljub temu pa je bilo samo od leta

1985 naprej v Sloveniji prek 1000 stavk. Toda, ker gre povsod razvoj naprej, smo pred tremi leti v takratni Zvezi sindikatov Slovenije začeli z razpravo o stavkah. Na podlagi večmesečne razprave med članstvom smo sprejeli stavkovna pravila (sindikati dejavnosti so prav tako sprejeli svoja stavkovna pravila, prilagojena značilnostim njihove dejavnosti), kot velik uspeh pa štejemo to, da je na podlagi naših zahtev v slovenski in jugoslovanski ustavi opredeljena pravica delavcev do stavke. In nazadnje: že več kot dve leti vodijo v podjetjih in ustanovah stavke sindikati.

Upam, da sem zadovoljivo odgovoril na vajina vprašanja. Prilagam vama tudi stavkovne zahteve in gradivo Zakaj splošna stavka delavcev v Sloveniji, kjer so nekateri vzroki podrobneje opredeljeni.

Lep pozdrav!

Miha Ravnik
predsednik S ZSSS

Ljubljana, 19. 11. 1990

Skupščini republike Slovenije

Spoštovani!

V procesu demokratizacije slovenske družbe delimo z vami skrb in tudi del svoje dejavnosti. To dokazujemo z lastno prenovno in z večino zaposlenih prebivalcev Slovenije v svojih vrstah.

Glavnina našega dela je namenjena varovanju pravic delavcev, naša temeljna skrb pa je njihova pravica do pošteno plačanega dela, socialne varnosti in človeškega dostojanstva.

Na svoji razširjeni seji smo danes zato posebno skrbno in temeljito razpravljali o predlogu za izdajo zakona o privatizaciji podjetij, o agenciji Republike Slovenije za privatizacijo, o skladu Republike Slovenije za razvoj in informacijo o pripravi sprememb sistemske zakonodaje na področju delovnih razmerij, pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter stanovanjskih razmerij. Posebej pa smo se opredelili tudi do pobude za razpis plebiscita.

Glavnino naših pripomb na predlagana zakonska besedila je mogoče strniti v enotno spoznanje, da grobo ogrožajo pravice in že tako hudo osiromašeno življenjsko raven delavcev. Pomenijo razlastitev delavcev tudi v primerih, kjer je neizpodbitno jasno, da so svoje ali družbeno bogastvo ustvarili delavci sami s svojim delom, z neposrednim odrekanjem in zbiranjem lastnih sredstev.

Zgroženi smo nad aroganco predlagateljev takšnih zakonskih rešitev, ki v tolikšnem obsegu ustvarjajo pogoje za socialna stanja, ko mnogi ne bodo imeli več kaj izgubiti. Brez dela, na robu preživetja in z nenehno vsakršno grožnjo nad sabo bo, če sprejmete takšne zakonske rešitve, tolikšno število ljudi, da to lahko pripelje do socialne katastrofe.

Začuden smo nad kratkovidnostjo politike, ki jemlje delavcem delo, pravice, kruh in dostojanstvo, hkrati pa jim ponuja iluzijo o tem, da imajo pravico odločati o temeljih svojega življenja.

Ocenjujemo, da je do kraja iztrošena pripravljenost delavcev v Sloveniji na to, da bi jih hranili samo z velikimi političnimi dejanji in jim hkrati odrekli pravico do dela in kruha.

Zato protestiramo. Od Skupščine Republike Slovenije pričakujemo socialno pravične rešitve, občutek za mero in politično modrost.

Politiki, ki nenehno producira občutek ogroženosti, negotovosti in brezperspektivnosti, je težko verjeti, če sprejema odločitve o **plebiscitu** brez natančne ocene stanja in posledic za državljana oziroma delavca.

Opozarjamo, da s predlaganimi zakonskimi rešitvami dosegamo v Sloveniji kritično mejo, ko bo mogoče pomembnejše odločitve sprejemati brez hujšega odpora delavcev samo, če bodo dobro utemeljene z njihovo neposredno koristjo v sprejemljivem času.

Prosimo vas, da ne dvomite v našo dobronamernost.

S spoštovanjem!

Predsednik sveta ZSSS:
Miha Ravnik

Ljubljana, 22. 11. 1990

Stališča in predlogi k osnutku Ustave Republike Slovenije

V Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije pozorno spremljamo in se vključujemo v nastajanje nove ustave Republike Slovenije. Svoja stališča in predloge smo oblikovali tako k predlogu za začetek postopka za sprejem Ustave Republike Slovenije kot tudi k delovnemu osnutku Ustave Republike Slovenije. Iz osnutka ustave pa ni razvidno, da bi bila naša stališča in predlogi upoštevani pri vsebinskem snovanju in oblikovanju ustave.

Osnutek ustave Republike Slovenije je vsebinsko neustrezen pripravljen in je izjemno zahtevno gradivo za razpravo. Številne variante in variantni predlogi k posameznim določbam ter odločitve, da so v javni razpravi tudi pripombe in predlogi iz razprave ob določitvi osnutka ustave v Skupščini Republike Slovenije, praktično delavcem in občanom ne omogoča, da bi sodelovali v javni razpravi. S tem se jim pravzaprav krati pravica, da oblikujejo oz. dajejo svoje pripombe in predloge k tako pomembnemu dokumentu za razvoj Slovenije kot je ustava. Vsem zainteresiranim je zato treba zagotoviti kvalificirano razlago in obrazložitev osnutka nove slovenske ustave in jim s tem omogočiti sodelovanje v javni razpravi.

Ne glede na sedanje politične, družbene in gospodarske razmere, s sprejemom nove ustave ne bi smeli hiteti, saj ustava ne sme biti odraz trenutnih razmer in odnosov. Ustava je temeljni pravni akt države, ki mora jasno in nedvoumno določiti temeljne politične, ekonomske in pravne ureditve in ki jih ni mogoče vsakih nekaj let spreminjati. Prav zato mora nova slovenska ustava biti odraz jasno izražene skupne volje vseh, ki živimo in delamo v Sloveniji. Ta volja pa se ne izraža samo preko političnih strank, ki so zastopane v skupščini. Zlasti po svoji organizaciji in preko nje – to pa so sindikati, delavci izražajo svojo voljo, interese in predloge, ki pa jih politične stranke vse premalo upoštevajo. Stališča in predloge k osnutku ustave Republike Slovenije smo oblikovali z vsem spoštovanjem in pozornostjo ter

znanjem, ki osnutku temeljnega pravnega akta države pritiče. Zato tudi pričakujemo, da bodo naša stališča in predlogi pri oblikovanju predloga ustave upoštevani; v nasprotnem primeru pa pričakujemo, da bomo dobili argumentirane in obrazložene odgovore, zakaj stališča in predlogi niso bili upoštevani.

Načelne pripombe:

1. Osnutek nove slovenske ustave je po vsebini zelo neuravnotežen. Izjemno velik poudarek je dan pravicam, svoboščinam in dolžnostim človeka in državljana, s čimer se lahko strinjamo; kljub temu bi marsikatera določba, ki je sedaj v ustavi, lahko bila v zakonu (na kar tudi kažejo variante k nekaterim členom).

V primerjavi s političnimi in državljanskimi so ekonomsko socialne pravice v poglavju o ekonomskih in socialnih razmerjih odločno preskromno urejene, opredeljene in daleč pod doseženo stopnjo dejanske ekonomske in družbene razvitosti. Nivo in obseg socialno-ekonomskih pravic še zdaleč ne dosega nivoja in obsega političnih in državljanskih pravic in svoboščin. Na tem področju kljub sklicevanju na nekatere mednarodne in evropske listine zelo zaostajamo za državami razvite Evrope. V tem poglavju je dan velik poudarek lastnini in njenemu uživanju, delo pa je praktično v celoti zapostavljeno; še tiste določbe, ki so, pa so po vsebini nedefinirane (npr. pravica do dela) ali pa neobvezne (npr. pravica do soupravljanja).

Prav tako je zelo nejasno urejena »lokalna samouprava« v ustreznem poglavju. Taka ureditev ob enodolnostnem državnem zboru predpostavlja močno centralizirano ureditev in vodenje republike na vseh področjih – v politiki, gospodarstvu, družbenih dejavnostih in drugih področjih družbenega delovanja. To pa je v popolnem nasprotju s sodobnimi tokovi razvoja v Evropi, kjer regije (območja) dobivajo vedno večji pomen in tudi samostojnost (Evropa regij, ne Evropa držav, je cilj).

2. Besedilo osnutka ustave res ni obsežno, kar kaže, da so sestavljalci ustave sledili zahtevam po kratki in jedrnatu ustavi. Vendar pa to kaže več kot 20 določb, ki predvidevajo ureditev posameznih zadev z ustavnimi zakoni. Teh zakonov je odločno preveč – zlasti zadeve v zvezi z državljanstvom, volitvami v državni zbor (in državni svet), lokalno samoupravo – pristojnosti občin in območij (regij) bi bilo potrebno v osnovi urediti že v ustavi. Podrobnejša ustavna ureditev zlasti naštetih vprašanj bi tudi omogočila njeno čimhitrejšo dejansko uveljavitev – z volitvami v nove organe oblasti in lokalne samouprave. Iz ustavnega besedila namreč ni jasno, kaj se zgodi potem, ko bodo zbori skupščine razglasili zakon (163. člen osnutka). Vse je prepuščeno ustavnemu zakonu iz 162. člena osnutka ustave, katerega vsebina pa še ni definirana – kaj je postopnost uveljavljanja ustave, koliko časa traja – vse to je povezano z vsebino te ustave in ustavnega zakona.

3. V osnutku ustave so uporabljeni izrazi in pojmi, ki niso nikjer opredeljeni in ki jih je mogoče zelo različno razlagati oz. uporabljati. Poleg »svetosti življenja« v preambuli so to tudi izrazi kot so »čimkrajši čas, najkrajši čas« (17. člen), »nepotrebno odlašanje« (17., 23.), »interese nacionalne in javne varnosti, varovanje javnega reda, zdravja in morale« (33., 39. in 42.); v besedilu se pojavlja beseda »praviloma«, ki v ustavo nikakor ne spada. Tudi sicer je besedilo osnutka ustave po pravno-jezikovni plati slabo, nekatere določbe se deloma ponavljajo (npr. 21. in 30. člen), so nerazumljive ali nejasne in podobno.

Takim pojmom se je potrebno izogniti v ustavnem besedilu; če pa jih ni mogoče nadomestiti z jasnimi, nedvoumnimi in konkretnimi določbami, potem je bolje, da teh določb v ustavi ni. To velja zlasti za tiste, ki omejuje pravice človeka in državljana, ker bi take nejasne opredelitve omogočale velike zlorabe.

Konkretni predlogi:

Preambula:

– iz preambule naj se črta pojem »svetost življenja«, ker ga je mogoče razlagati na različne načine in naj se nadomesti z besedilom, ki je v varianti, – prav tako naj se upošteva variantni dodatek, ki v besedilo ustave vključuje narodnoosvobodilni boj kot enega izmed podlag tudi za sprejem nove ustave.

Splošne določbe:

– v 6. členu je treba zagotoviti ločitev cerkve od države in svobodno delovanje verskih skupnosti, ker so to sodobne civilizacijske pridobitve; hkrati je treba opredeliti, da je protustavno vsako zlorabljanje cerkve in vere v politične namene;

– 11. člen je treba spremeniti tako, da naj določi pogoje za državljanstvo Republike Slovenije že sama ustava; državljanstvo ni sporno za vse tiste, ki so že sedaj državljani Republike Slovenije, osebe, ki se priselijo, pa lahko pridobe državljanstvo Republike Slovenije po določenem času nepretrganega stalnega bivanja in dela v republiki, če to želijo.

Pravice, svoboščine in dolžnosti človeka in državljana

– v 5. členu je nedefiniran pojem »izjemna in splošna nevarnost ogrožanja obstoja države« – to so lahko tudi ekonomske težave, socialni nemiri (splošna stavka) in podobno; taka nejasna opredelitev je velika nevarnost za pravice in svoboščine; v 2. odst. istega člena je treba dodati še 42. člen tako, da tudi pravice do zbiranja in združevanja ni mogoče razveljaviti ali omejiti iz razlogov 15. člena;

– v 17. členu je potrebno, namesto z nejasnimi pojmi, z roki opredeliti posamezna dejanja, da se lahko zavaruje osebna svoboda človeka;

– besedilo 21. člena naj se črta, po vsebini pa nadomesti z varianto k 1. odst. 30. člena;

– v 25. členu naj se črta 2. odst., ker je nejasen; ni namreč mogoče zavarovati pravice, če se ni mogoče pritožiti zoper odločbo državnega organa..., ki je odločil o pravici, obveznosti in odgovornosti;

– v 26. členu je 2. odst. nepotreben, ker je v skladu z načeli odškodninske odgovornosti vedno mogoče zahtevati povračilo škode od osebe, ki jo je povzročila;

– k 29. členu naj se sprejme varianta in člen črta;

– v 33. členu naj se sprejme varianta, ker natančneje določa razloge za omejitve pravice;

– v 36. členu naj se črta 5. odst., ker omogoča preiskavo stanovanja brez ustreznih predhodnih odločitev sodišča in brez pričadarkoli, pogoji za tako

kršitev nedotakljivosti stanovanja pa so praktično brez omejitev;

– v 3. odst. 37. člena je treba dodati kvalifikacijo kaznivega dejanja, zaradi katerega se lahko omeji pravica, in črtati besede »za varnost države«, ker to omogoča neomejeno kršenje človekovih pravic – zlasti pisemske tajnosti, tajnosti telefonskih pogovorov, telefaks in teleks sporočil in podobno;

– v 3. odst. 39. člena naj se sprejme varianta in črtajo besede »zdravja ter javne morale«;

– v 2. odst. 42. člena se enopomensko obravnava pravica do združevanja v politične organizacije; sindikate in druge organizacije, kar lahko ponovno privede do nekritičnega izenačevanja sindikatov s političnimi organizacijami; zato bi bilo smotnejše vsak namen združevanja posebej navesti in opredeliti cilj združevanja (npr. v politične stranke zaradi političnega delovanja, v sindikate zaradi varovanja in izboljševanja ekonomskih in socialnih pravic, v društva in druge organizacije zaradi drugih interesov in ciljev); v 3. odst. istega člena naj se upošteva variantni dodatek oz. črtajo besede »ter za varovanje javnega reda, zdravja in morale«;

– v 42. a členu naj se 1. odst. namesto z novim besedilom, ki bo določalo pravico, ne pa predstavljajo ugotovitve, npr. »Vsakdo lahko skupaj z drugimi ustanavlja politične stranke za doseg svojih političnih ciljev. Politične stranke delujejo v skladu s svojimi statuti oz. pravili.«; dosednji 3. odstavek naj postane 2., dosednji 2. pa 3. odstavek tega člena;

– v 52. členu naj se 1. odst. javno določi, da ima vsakdo pravico, da svobodno odloča o rojstvu svojega otroka, ne katerega koli otroka, taka določba lahko prepreči staršem, da odločajo o rojstvu svojega otroka; 2. odst. naj se črta, ker omogoča zlorabe;

– v 54. členu naj se sprejme variantni dodatek, po katerem je osnovno, srednje in visoko izobraževanje brezplačno; 6. odst. tega člena pa je treba preoblikovati tako, da bo določal, da Republika Slovenija zagotavlja pogoje za uresničevanje pravice odraslih do izobraževanja in usposabljanja oz. preusposabljanja; pravica odraslih do izobraževanja in usposabljanja je ena izmed pravic, ki v najširšem smislu zagotavlja uresničevanje pravice do dela;

– v 58. členu naj se upošteva variantni dodatek, ker je tudi sodelovanje v športnem življenju in udejstvovanju pravica vsakogar;

– v tem poglavju (npr. 63. a člen) bi morala ustava zagotavljati pravice pripadnikom drugih narodov, ki so državljani Republike Slovenije oz. stalno delajo in bivajo oz. so na začasnem delu v Sloveniji, da varujejo svojo nacionalno in kulturno identiteto; to so zlasti pravica do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku, pravica do kulturnega udejstvovanja in delovanja, javnega obveščanja in podobno v svojem jeziku ter druge pravice, s katerimi se omejuje asimilacija večinskega naroda.

Ekonomski in socialni razmerja

– 2. odst. 65. člena je treba preoblikovati tako, da bo določal, da lastnine ni mogoče uporabljati v nasprotju z njenim namenom, tako da je zagotovljena njena ekonomska in socialna funkcija, zakon pa naj določi način pridobivanja in uživanja lastnine tako, da bodo zagotovljene njene funkcije; taka določba bi preprečevala, da bi sredstva za proizvodnjo ostajala izven funkcije oz. bi omogočala državi, da intervenira, če bi lastnik lastnino uporabljal v nasprotju z njenim namenom;

– v 66. členu je treba omogočiti tujcem, da pridobivajo lastninsko pravico na nepremičninah, pogoje za to pa naj določi zakon; če tuje fizične in pravne osebe lahko samostojno ustanavljajo podjetja, potem je predložena ustavna ureditev tudi edino smiselna;

– v 67. členu naj se sprejme varianta k 2. odst. in črta možnost, da se na javnem dobru pridobi lastninska pravica; v ta člen spada tudi določba, da zakon določa pogoje za ustanavljanje podjetij in ne v 73. člen;

– v 73. členu je treba nedvomno določiti, da imajo delavci na podlagi svojega dela pravico sodelovati pri upravljanju podjetij in zavodov ter drugih oblik dela in poslovanja (zadruge, banke, zavarovalnice in podobno), v katerih so zaposleni; zakon naj določi le način uresničevanja te pravice, pri čemer je treba zagotoviti, da delavci sodelujejo pri upravljanju podjetij in zavodov po svojih predstavnikih v njihovih organih upravljanja ter da oblikujejo svoje organe delavskega soupravljanja (dualistična ureditev participacije delavcev);

– dosednji 75. člen je treba vsebinsko razširiti in opredeliti poleg pravice do dela tudi vrsto drugih pravic, ki jih je republika dolžna zagotavljati delavcem na podlagi dela kot njihove socialne-ekonomske pravice; predlagamo, da se ta člen razdeli v več novih členov, ki naj določijo pravice delavcem, pri čemer v načelu zakon določa pogoje oz. način uresničevanja teh pravic, vendar pa pogoje za njihovo uresničevanje zagotavlja republika;

– v 75. členu je treba popolneje definirati pravico do dela, zagotavljanje pogojev za njeno uresničevanje in ukrepe za njeno varovanje; pravico do dela sestavlja več pravic – pravica do svobodne izbire poklica, pravica do svobodne izbire dela, pravica do plačila; pogoje za uresničevanje pravice do dela mora zagotavljati republika, ki je tudi dolžna sprejemati ustrezne ukrepe za njeno varovanje; tako bi morala biti definirana in varovana pravica do dela v skladu s 6. členom pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah;

– v novem 75. a členu naj ustava določi pravico delavcev do pravičnih in ustreznih pogojev za delo, ki zagotavljajo pravičen zaslužek, v enaki višini za enakovredno delo brez kakršnegakoli razlikovanja, in človeka dostojno življenje delavca in njegove družine; pravico do udeležbe v dobičku podjetja oz. do ustrezne nagrade za uspešnost v neprofitni organizaciji na podlagi dela; varne in zdrave delovne pogoje in delovno okolje; možnost napredovanja, dousposabljanja, preusposabljanja in prezaposlovanja brez vsakega razlikovanja, ki ne temelji na delu, sposobnostih in delovni dobi delavca; pravico do omejenega delovnega časa, do odmora med delom, dnevnega in tedenskega počitka ter plačanega letnega dopusta; pravico do nadomestila za paznične in druge dne, ko delavec brez svoje krivde ne dela; za zajema pravica do pravičnih in ustreznih pogojev za delo;

– v novem 75. b členu naj ustava določi, da ima vsakdo pravico do socialne preskrbljenosti, vključno s socialnim zavarovanjem; to je ena izmed temeljnih socialno ekonomskih pravic ne samo delavcev, ampak vseh državljanov;

– v novem 75. c členu naj ustava določi, da ima vsak delavec pravico do socialnega zavarovanja, ki zajema pravico do zdravstvenega zavarovanja, invalidskega in pokojninskega zavarovanja in druge pravice, ki mu zagotav-

ljajo socialno varnost, če si je sam brez svoje krivde s svojim delom ne more zagotoviti; pravice delavca iz socialnega zavarovanja uživajo v skladu z zakonom tudi družinski člani, ki jih preživlja oz. jih je dolžan preživljati;

– v novem 75. č) členu naj ustava določi pravico delavcev do ohranjanja in varovanja zaposlitve; obveznost republike za sprejemanje ustreznih ukrepov ter za ustvarjanje pogojev za postopno polno produktivno zaposlenost delavcem; v primeručasne nezaposlenosti pravico do nadomestila in pomoči za čas brezposelnosti na podlagi zavarovanja za primer brezposelnosti;

– v novem 75. d) členu naj ustava določi, da mladina, ženske, matere, invalidne osebe in starejši delavci uživajo pri delu posebno varstvo;

– v novem 75. e) členu naj ustava določi, da pravica do dela in druge pravice, ki izbirajo iz dela in na podlagi dela uživajo sodno varstvo ter da odloča o zahtevah za varstvo teh pravic delavsko sodišče; smatramo namreč, da mora že ustava določiti varstvo teh pravic in način njihovega varstva;

– določbe 76. člena omejujejo sindikalne pravice in svoboščine; 1. odst. je treba preoblikovati tako, da ima vsakdo skupaj z drugimi pravico ustanavljati sindikate, torej da je ta pravica individualna in ne kolektivna, ter, da imajo to pravico tudi druge osebe, ne samo delavci, npr. nezaposleni, upokojeanci in podobno; 2. odst. naj se črta, ker že določitev pogojev za registracijo lahko omejuje delovanje sindikatov; smatramo, da izven določb pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah ni mogoče omejevati delovanja sindikatov;

– za 76. členom naj se doda nov 76. a) člen, s katerim naj se določi, da sindikati kot predstavniki delavcev sodelujejo v upravljanju področij družbenega in ekonomskega življenja, kjer si delavci neposredno ali si posredno preko države zagotavljajo socialne in ekonomske pravice delavcev; gre za področja zaposlovanja, socialnega, zdravstvenega, invalidskega in pokojninskega zavarovanja, katerih upravljanje naj temelji na socialnem partnerstvu države, kapitala (zbornic oz. delodajalcev) in dela (sindikata) in sicer naj vsak partner imenuje tretjino članov upravljalkega organa za posamezno področje;

– za 76. a členom naj se doda nov 76. b) člen, v katerem naj se določi, da se delavci zaradi uresničevanja določenih socialnih in ekonomskih pravic, s katerimi si ohranjajo in varujejo zaposlitev, včlanjujejo v delavsko zbornico; dejavnost delavske zbornice, njena ustanovitve in upravljanje ter financiranje naj se določi z zakonom; ugotavljamo namreč, da delavci potrebujejo še strokovno inštitucijo, ki bi zagotavljala uresničevanje dela socialnih in ekonomskih pravic, ki jih v sedanjih razmerah zagotavljajo država, sindikati in podjetja, smotno pa je, da to dejavnost opravlja delavska zbornica, katere dejavnost bi financirali država in delodajalci;

– v 77. členu naj se drugi stavek spremeni tako, da način uresničevanja pravice do stavke lahko določi zakon; smatramo, da je pravica do stavke sindikalna in socialno-ekonomska pravica in svoboščina, zato je obveznost sindikatov, da uvede način uresničevanja te pravice; šele v primeru, da sindikati tega ne store, pa naj zakon uredi način uresničevanja te pravice;

– v novem 78. a) členu naj ustava prizna vsakomur pravico do družbenega in življenjskega standarda, ki poleg stanovanja zajema tudi obleko in hrano zanj in njegovo družino ter nenehno izboljševanje življenjskih razmer in pogojev.

Državna ureditev

– V določbah osnutka ustave, ki se nanašajo na državni zbor, predlagamo uveljavitev parlamenta, ki bi ga sestavljala dva doma: državni zbor in državni svet (člena 98. in 98. b), pri čemer naj bi bil državni svet sestavljen (izvoljen) tako, da bi odražal interese območij in socialne, gospodarske in kulturne interese; v enodolnem parlamentu pridejo do veljave predvsem interesi političnih strank, ki pa niso nujno pokriti z interesi kapitala in/ali dela;

– Odločanje v državnem zboru (92. člen) naj bo urejeno tako, ne glede na to, s kakšno večino se odločitve sprejemajo, da mora pri vsakem glasovanju struktura tistih, ki glasujejo, ustrezati proporcionalni zastopnosti strank v zboru; vse pomembnejše odločitve bi se morale sprejemati z dvotretjinsko večino prisotnih – to so zlasti zakoni, s katerimi se odločajo načini in pogoji uresničevanja pravic in svoboščin človeka in državljana ter socialno-ekonomskih pravic, zakoni ali začasni ukrepi, s katerimi se začasno zaradi izrednih razmer omejujejo pravice in svoboščine, ki jih določa ustava ter druge po svojem pomenu za državljanke oz. delavce podobne odločitve;

– Zakonodajno iniciativo (93. člen) naj bi imeli tudi sindikati in asociacije delodajalcev neposredno v državnem zboru in posredno preko državnega sveta; sindikati naj bi imeli pravico predlagati zakone in ukrepe, s katerimi se varuje oz. izboljšuje socialni in ekonomski položaj delavcev ter varuje oz. izboljšuje njihove pravice, ki izvirajo iz dela in na podlagi dela; če te iniciative sindikati nimajo, so možnosti za njihovo učinkovito delovanje zožene, posledica pa je lahko uporaba borbenih sredstev za doseg sindikalnih ciljev;

– Predsednik republike naj ima predvsem reprezentativno vlogo, podpisamo torej parlamentarni sistem, vključno z varianto A s členi 110. do 111. b) osnutka glede postopka imenovanja vlade.

Samouprava

– V 136. členu naj se določijo pristojnosti občine, ker sicer ni mogoče takoj uveljaviti lokalne samouprave; pri tem kaže proučiti, ali ne kaže že v ustavi (137. člen) določiti temeljne pogoje, ki jih mora izpolnjevati območje, ki želi postati občina – gre zlasti za samofinanciranje z lastnimi prihodki, vendar ne na podlagi davkov iz plač in dobička;

– V skladu z načelnimi pripombami kaže z ustavo konkretnje opredeliti širše lokalne skupnosti (območja), še zlasti, če naj bi območja bila sredstvo za enakomeren in usklajen družbeni in gospodarski razvoj republike.

– V 141. členu naj se določi, da se samouprava na področjih javnih služb in drugih dejavnostih, v katerih ljudje zadovoljujejo svoje skupne potrebe, obvezno uvede, če se te dejavnosti financirajo tudi iz sredstev ljudi, zbranih s samopriskrbo.

Ustavno sodišče:

– V 151. členu naj se pristojnosti ustavnega sodišča razširijo še na presojo skladnosti splošnih aktov (statutov, pravil) podjetij, zavodov in drugih organizacij z ustavo in zakonom;

– V 157. členu naj se določi, da zahtevo za oceno ustavnosti in zakonitosti v primerih iz prvih štirih alinej 151. člena in v primeru, ki ga predlagamo za razširitev pristojnosti, lahko dajo tudi sindikati, če gre za oceno, da so kršene socialne in ekonomske pravice delavcev.

*Predsednik Sveta ZSSS
Miha Ravnik*

Datum: 26. 11. 1990

Predsedstvo Zveze svobodnih sindikatov Slovenije je na svoji seji dne 26. 11. 1990 obravnavalo predloge za izdajo naslednjih zakonov z osnutkom zakonov: zakona o financiranju javne porabe, zakona o dohodnini, zakona o davku od dobička pravnih oseb, zakona o davku na izplačane osebne dohodke in zakona o zagotavljanju sredstev na področju socialne varnosti ter sprejelo naslednje

Predloge in stališča

1. Predsedstvo ZSSS podpira zasnovano predloženih zakonskih rešitev, ki naj bi nadomestile izjemno drag, nerazumljiv in tehnično zapleten sistem financiranja splošne in skupne porabe.

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije se je na svojem kongresu odločno zavzela, da morajo davki, ki se plačujejo v gospodarstvu, zagotavljati potrebna sredstva za kritje družbenih potreb (alokacijska funkcija), vplivati na redistribucijo dohodkov in premoženja v vertikalni in horizontalni smeri (distribucijska funkcija) in zagotoviti visoko zaposlenost ob relativno stabilnih cenah ter zagotavljanje sredstev za potrebe socialnih dajatev delavcev in državljanov. Ocenjujemo, da so omenjena načela v principu vsebovana v osnutkih predlogov za izdajo zakonov, zato podpiramo predloge za izdajo zakonov.

2. Predsedstvo ZSSS ugotavlja, da zaradi pomanjkanja prikaza finančnih posledic razprave ostajajo na načelnih ugotovitvah in niso možne primerjave z dosedanjim stanjem ter primerjave z gospodarstvom Zahodne Evrope z uveljavljenim in utečenim takozvanim socialnim tržiščem (v ZSSS odločno odklanjamo pristop, ki temelji na načelnih liberalnega modela tržnega gospodarjenja), kjer so osnovni elementi družbe poleg blagovne proizvodnje civilna družba, pravna in socialna država. Odsotnost finančnih analiz in projekcij lahko izhaja dvome in nezaupanje ne glede na povsem sprejemljiva načela opredeljena v predlogih za izdajo davčnih zakonov. Na tako ugotovitev nas navaja opredelitev v obrazložitvi osnutka zakona o financiranju javne porabe in sicer: »Pri tem bodo za leto 1991 kot prehodno leto zadržana v načelu dosedanja ureditev glede izvajanja nalog javne porabe na ustrezni ravni«. Dejstvo je, da to načelo ne upošteva možnosti in potrebe gospodarstva oziroma življenjski standard delavcev. Poudarjamo, da materialni in socialni pritiski krize, politične in spilitizirane konfrontacije, številne deviacije lastne divjemu kapitalizmu, povzročajo krizo zaupanja. Dejstvo pa je, da brez zaupanja ni mogoče začeti z množičnimi aktivnostmi za izhod iz krize (davčna politika in davčni mehanizmi so zagotovo nujen mehanizem). Aktivnosti, ki ne slonijo na zaupanju in se ne opirajo na moderne, razumne in makroekonomske okvire, so obsojene na neuspeh. Upoštevano načelo, da bo v prehodnem obdobju leta 1991 zadržana dosedanja ureditev izvajanja javnih nalog, ne upošteva materialne možnosti gospodarstva ter stroške zelo drage države in nadgradnje prenaša na davkoplačevalce, zlasti pa na račun delavcev s posrednim učinkom na raven že sedaj podcenjenih osebnih dohodkov. Povsem razumljivo bi bilo, da se na račun predrage države povečajo sredstva za socialne programe in prejemke.

Predsedstvo ZSSS predlaga, da se predlogi za izdajo davčnih zakonov ne posredujejo v razpravo, če se hkrati ne posreduje finančni prikaz posledic zakonov, dinamiko in sorazmerja teh sprememb v financiranju skupne in splošne porabe.

3. Predsedstvo ZSSS predlaga, da se pri finančnem prikazu finančnih posledic ponovno prouči rezerve (IV. poglavje osnutka zakona o financiranju javne porabe) z ozirom na izjemno stanje v gospodarstvu. Povsem nelogično je obremenjevati v sedanjih situaciji gospodarstvo z deležem davkov za formiranje rezerv, ki se uporabljajo za kritje proračunskega primanjkljaja. Tudi država in zlasti državna administracija se mora obnašati podjetniško in racionalno.

4. S stališča sindikata in delavcev menimo, da je davek na izplačane osebne dohodke povsem fiskalnega namena zagotavljanja proračunskih sredstev. (V obrazložitvi zakona je zapisano, da se poleg fiskalne vloge s tem davkom kot korektorjem osebnih dohodkov v pogojih družbene lastnine, posredno omejujejo osebni dohodki.)

Država se ne more odreči patronata nad osebnimi dohodki, zato se skozi ta davek, ki je proporcionalen in ga plačuje podjetje po stopnji 15 % na bruto osebne dohodek, pojavlja posredno vloga države na delitvena razmerja med osebnimi dohodki in akumulacijo. Ne negiramo problema neustreznega razmerja osebnih dohodkov in akumulacije, vendar moramo opozoriti, da je ta instrument povsem nesprejemljiv. S proporcionalnim davkom se sicer prepreči prelivanje akumulacije v osebne dohodke, vendar se z davki zagotavlja oblikovanje akumulacije v družbenopolitični skupnosti, ne pa pri podjetjih in drugih fizičnih osebah, kar je glede na racionalno delovanje sistema razširjene reprodukcije povsem nesprejemljivo. Smo pri paradoksu: revno gospodarstvo in bogata država. Tako koncipiran davek ne odigra svoje redistribucijske vloge kot instrument socialne politike, da mora vsak državljan pod enakimi pogoji prispevati za javno porabo.

Predlagani proporcionalni davek je po svojem namenu in delovanju čisti podjetniški davek, ki obremenjuje stroške podjetja, ne pa dohodke posameznika.

5. Predsedstvo ZSSS poudarja, da se pri spremembah davčnih obvez na republiški in občinski ravni mora zagotoviti, da se obračunani čisti osebni dohodki delavcev ne smejo zmanjšati tudi ob plačilu davkov iz čistih osebnih dohodkov.

Hkrati smatramo, da se zaradi uveljavitve novega sistema davkov in prispevkov tudi ne smejo zmanjšati sedanjih bruto osebni dohodki, določeni s splošno kolektivno pogodbo za gospodarstvo. V nasprotnem primeru nimamo več sistema – bruto in neto OD, ker so tako bruto kot neto osebni dohodki spremenljivi z zakonskimi in drugimi ukrepi države.

6. Predsedstvo ZSSS odločno podpira preoblikovanje in ustrezno organiziranje davčnih služb (in finančne policije s pooblastili, ki jih imajo take službe

v razvitih državah), ki morajo biti usposobljene za uveljavljanje nove politike davkov in se tako davčna bremena ustrezno porazdelijo na vse davčne zavezanke in ne tako kot doslej, predvsem na zaposlene delavce.

7. Konkretna sugestija na določila posameznih osnutkov zakonov, ki jih predlagamo v naslednjem, so z ozirom na pomanjkanje prikaza finančnih posledic nepopolne.

Predlagamo, da se:

a) v osnutku zakona o dohodnini

- v 9. členu naj se v 10. točki upoštevajo tudi sindikati,
- uveljavijo naj se tudi prispevki za humanitarno dejavnost,
- izločijo naj se tudi socialne pomoči po kolektivni pogodbi;
- v 17. členu naj se z ozirom na strukturo osebnih dohodkov ter primerjalno na zahodnoevropske države uveljavi ostrejša progresija;
- v 43. členu naj se vključijo tudi sindikati,
- nadomestila za inovacije se lahko obravnavajo po našem mnenju po 16. in 17. členu. Menimo z ozirom na stanje in pomen inovacije za nadaljnji razvoj, da se inovacije obravnavajo posebej in predvsem z dohodkovno motivacijskimi učinki.

b) v zakonu o davku od dobička pravnih oseb

- 6 člen: določa davčne oprostitve. 2. alineja določa, da davka od dobička ne plačujejo davčni zavezanci, ki zaposlujejo več kot 40 % invalidnih oseb (invalidske delavnice) in davčni zavezanci, ki izvajajo poklicno rehabilitacijo invalidov, v skladu s posebnim zakonom.

Predlagamo, da se 6. člen dopolni z novo alinejo in davka oprosti tudi delodajalce za tisti del dobička, ki odpade na delovni prispevek zaposlenih delovnih invalidov in invalidnih oseb.

Opozarjamo tudi na 48. člen osnutka Zakona o zaposlovanju, zavarovanju in drugih pravicah za čas brezposelnosti, ESA 1018, ki določa, da se delodajalcem v skladu z zakonom lahko priznajo davčne olajšave za zaposlovanje določenih kategorij delavcev (iskalci prve zaposlitve, dolgotrajno brezposelne osebe, invalidi).

– Skladno s prejšnjo alinejo kaže proučiti znižanje davčne osnove v 22. členu predvsem s stališča motivacije za njegovo realizacijo. Menimo, da so oprostitve nizke z ozirom na stroške, ki jih nosi država za tako opredeljeno brezposelnost;

– razumemo potrebo (hkrati je to izjemna odgovornost in ne le pooblastilo republiškega sekretarja), ki jo opredeljuje 31. člen, vendar zaradi jasnosti znanih pogojev poslovanja tak ukrep lahko povzroči več škode kot koristi.

c) v zakonu o zagotavljanju sredstev za potrebe na področju socialne varnosti

– prouči naj se sedanja opredelitev 19. člena, ki je na dosedanje prakso osnova za maksimalno povečevanje prispevkov v vseh občinah, ne glede na dejanske možnosti in stvarne potrebe.

– 3. člen: osnutek zakona določa, da se sredstva za socialno varnost zagotavljajo izključno s prispevki delojemalcev in delodajalcev. Zakon naj določi možnost, da se sredstva zbirajo tudi iz davkov – kot prispevek države za izvajanje tistih pravic v okviru socialnih zavarovanj, ki se v skladu z načelom solidarnosti izplačujejo nekaterim kategorijam zavarovancev, ker je to zakonodajalec določil zaradi družbenega interesa, da se zaščiti socialna varnost teh kategorij ne glede na njihov prispevek v sklade zavarovanj.

*Predsednik sveta ZSSS
Miha Ravnik*

Ljubljana, 17. 12. 1990

Predsedstvo sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije je na svoji razširjeni seji dne 17. 12. 1990 razpravljalo o zakonu o izplačevanju osebnih dohodkov in nekaterih drugih prejemkov delavcev za 1991. leto in zakonu o zajamčenih osebnih dohodkih ter sprejelo naslednje

Ugotovitve in stališča:

A. ZAKON O IZPLAČEVANJU OSEBNIH DOHODKOV IN NEKATERIH DRUGIH PREJEMKOV DELAVCEV ZA 1991. LETO

1. Sindikati odločno odklanjamo vsako administrativno urejanje področja delitve osebnih dohodkov. Predloženi zakon predstavlja nadaljevanje že desetletne intervencije države na področju omejevanja osebnih dohodkov, ki pa v praksi ni dalo skoraj nobenih rezultatov. Nasprotno, v takem sistemu se na zatečenih razmerah poglobljajo nesorazmerja med osebnimi dohodki v dejavnostih in podjetjih ne glede na rezultate dela in poslovanja.

2. Z nadaljevanjem intervencije države na področju omejevanja osebnih dohodkov se vse bolj oddaljujemo od tržnega principa gospodarjenja, v katerem so vsi produkcijski dejavniki prepuščeni tržnim razmeram, le osebni dohodki delavcev, ki trenutno nosijo glavno breme stabilizacije, se zakonsko omejujejo. Na ta način ni mogoče vzpostaviti tržnega odnosa med delom in kapitalom, med delavci in delodajalci, s tem se tudi odmikamo od definicije osebnega dohodka kot proizvodnega stroška, saj v pogojih omejevanja in administrativnega določanja osebnih dohodkov le-ti postajajo ostanek in ne kalkulativen element gospodarjenja in razvoja.

Limitiranje osebnih dohodkov delavcev ni sprejemljivo tudi, če upoštevamo, da so v Uradnem listu Republike Slovenije št. 42/90 določeni koeficienti in s tem tudi plače funkcionarjev državne uprave, ki so bistveno nad plačami v gospodarstvu.

Tudi predpostavka, da se s sprejemom zakona realni osebni dohodki ne bodo zmanjšali, dejansko ne drži, saj bodo po vseh izračunih zatečene ravni osebnih dohodkov (ti so bili v septembru 1990 v primerjavi s septembrom 1989 realno nižji za 27,1 %), padli še za okrog 6 %.

3. V Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije smo sredi leta 1990 predlagali sprejem zakona o uresničevanju kolektivnih pogodb, zato predlagamo, da se sprejem tega zakona ponovno uvrsti na dnevni red zborov Skupščine Republike Slovenije.

Predloženi zakon glede na dosedanje ugotovitve Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije o legitimnosti in ustreznosti kolektivnih pogodb cmejuje njihovo dograjevanje in uveljavljanje, čeprav je po našem prepričanju urejanje osebnih dohodkov na osnovi kolektivnih pogodb veliko bolj

obvezujoče za delodajalce in delojemalce, saj temelji na soglasju med delom in kapitalom, uveljavlja stimulative metode delitve osebnih dohodkov v povezavi z rezultati dela in gospodarjenjem, kar je temeljni vzvod za izhod iz krize.

Zato v sindikatih vztrajamo, da se na področju delitve uveljavijo sprejete kolektivne pogodbe in se nadaljuje sprejemanje splošne kolektivne pogodbe za družbene dejavnosti in posameznih kolektivnih pogodb v dejavnostih in podjetjih.

Načelne pripombe na zakon:

1. Zakon naj se v predloženem besedilu ne sprejme.
2. Podjetja in organizacije, ki poslujejo in so uveljavile splošno kolektivno pogodbo in kolektivne pogodbe dejavnosti ter podjetij, naj izvajajo sistem delitev OD v skladu s temi pogodbami glede na poslovne in finančne rezultate.
3. Dokler se ne sprejmejo kolektivne pogodbe za družbene dejavnosti in infrastrukturo, se rast osebnih dohodkov v teh dejavnostih veže na rast OD v gospodarstvu Slovenije.

Konkretna pripomba na zakon:

1. Ob ev. vztrajanju predlagatelja na sprejemu tega zakona predlagamo, da se že v uvodnih določbah opredeli veljavnost tega zakona le za tista podjetja in organizacije, ki niso uskladle sistema delitve osebnih dohodkov s kolektivnimi pogodbami, vendar le za čas, dokler tega ne uskladijo. Istočasno predlagamo skrajni čas za veljavnost tega zakona do 30. 6. 1991.
2. Določbe 4. člena so v sedanjih situaciji in začasno sprejemljive. To določilo naj se uporabi tudi v 5. členu zakona o zajamčenem osebnem dohodku namesto predlaganega besedila.
2. odstavek predloženega besedila naj se v celoti ohrani.
3. V celoti odklanjamo 1. odstavek 7. člena predloženega zakona, saj pomeni stimulacijo administrativnih rešitev, potuho slabemu delu in slabim poslovnim odločitvam poslovnih strokovnih delavcev, stimulacijo za odpuščanje delavcev in večanje brezposelnosti, vnaša nemir, nezaupanje in razdor med delavci. Navidezni učinki so pesek v oči, resnično pa so negativni učinki teh predlogov dolgoročno usodni za gospodarstvo.
4. V celoti podpiramo rešitev iz 10. člena predloženega zakona, ki določa osnovne osebne dohodke, osebni dohodki iz uspešnosti pa morajo biti odvisni od doseženega rezultata gospodarjenja vsakega pravnega subjekta.
5. Predlagamo črtanje 2. odstavka 17. člena.

B. ZAKON O ZAJAMČENEM OSEBNEM DOHODKU

1. Institut zajamčenih osebnih dohodkov in izračuna mase sredstev za izplačilo osebnih dohodkov na tej podlagi je v veljavi do uskladitve splošnih aktov pravnih oseb z določili zakonov o delovnih razmerjih (Ur. l. RS št. 14/90), vendar najdlje do 31. 12. 1990 (zakon o zajamčenem osebnem dohodku, Uradni list SRS št. 7/82, 15/84, 46/89, 42/87 in Uradni list RS št. 8/90 ter 30/90).

Dejansko določanje mase po tem zakonu ni povezano s kolektivno pogodbo. Zato je sklicevanje na ustreznost ali neustreznost splošne kolektivne pogodbe, balast, vračanje na stari preživel distribucijski sistem. Če se res sklicujemo na kolektivno pogodbo, bi bilo smotno, smiselno in strokovno realno, da se v tem zakonu opredelijo minimalne plače za posamezne tarifne skupine. To so dejansko tržne rešitve, znane v svetu in opredeljene kot minimalne mezde.

Ugotavljamo, da predloženi zakon nadaljuje z neustrezno prakso, da zakon določa in jamči pravice, zajamčene osebne dohodke pa izplačuje podjetje oz. delodajalec, ki nosi vso odgovornost in je celo denarno sankcioniran.

Zakon bistveno znižuje zatečene pravice delavcev iz naslova nadomestil ne glede na gmotni in socialni položaj delavcev. Ne smemo pozabiti, da vedno več slovenskih družin (nezaposlenih in prejemnikov nadomestil) živi na robu preživetja.

II. Na podlagi ocene stanja in predlaganih rešitev v zakonu o zajamčenem osebnem dohodku predlagamo naslednja stališča in predloge:

1. Zajamčena nadomestila osebnih dohodkov se oblikujejo in uveljavljajo v višini zajamčenega osebnega dohodka kot je to tudi določeno v 5. odstavku 68. člena zakona o delovnih razmerjih (Uradni list RS št. 14/90).

2. Rešitev 1. odstavka 4. člena je povsem nesmiselna, če sindikati ne sodelujejo in skupaj z vsemi partnerji ne dogovarjajo metodologije za oblikovanje košarice življenjskih stroškov, ki je podlaga za določanje zajamčenega osebnega dohodka. Predlagamo, da se določi obveza vseh partnerjev, da določijo metodologijo oblikovanja košarice življenjskih stroškov. Izračun zajamčenega osebnega dohodka naj ne bi bil več vezan na soglasje, temveč bi bil stvar rutinskega izračuna in morebitnega kompromisa glede na splošno gospodarsko in socialno stanje.

2. odstavek naj ostane nespremenjen.

3. 5. člen predloženega zakona upošteva le nesolventnost in nedoseganje tekoče ter nekrte izgube. Nesmiselno in nesprejemljivo je, da je ta restrikcija oštrejša kot je predvideno v 4. členu zakona o plačah za podjetja z nekrto in tekočo izgubo. Z ozirom na stališča do zakona o plačah naj se poenoti tekst, upoštevaje tekst 4. člena zakona o plačah.

4. Ne glede na to, da so predložena stališča nedvoumna, zaradi preciznosti in v izogib morebitnim dilemam podpiramo besedilo 7. člena predloženega zakona o zajamčenem osebnem dohodku, s tem da se črta besedilo v oklepaju (Uradni list RS št. 33/90).

Predsednik sveta ZSSS:
Miha Ravnik

Ljubljana, 17. 12. 1990

Predlog za izdajo zakona o uveljavitvi kolektivnih pogodb s predlogom zakona

I. USTAVNA PODLAGA

Predlog za izdajo Zakona o uveljavitvi kolektivnih pogodb temelji na 1. točki

321. člena Ustave Republike Slovenije, ki določa, da Skupščina republike Slovenije z zakoni zagotavlja z ustavo določen družbenoekonomski položaj in pravice delovnih ljudi v združenem delu ter izenačevanje splošnih pogojev za delo in življenje delovnih ljudi na podlagi vzajemnosti in solidarnosti, ureja medsebojna razmerja v združenem delu, zaposlovanje in varstvo pri delu, zagotavlja družbeno varstvo samoupravnih pravic delovnih ljudi in občanov ter družbene lastnine.

V 2. odstavku 1. točke LXXVI. amandmaja k Ustavi Republike Slovenije je določeno, da Zveza sindikatov Slovenije lahko predlaga zakon v zvezi s socialno ekonomskimi pravicami delavcev.

II. OCENA RAZMER

Po določbah Zakona o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja (Ur. l. SFRJ št. 60/89) se pravice, obveznosti in odgovornosti delavcev in organizacij oz. delodajalcev podrobneje urejajo s kolektivnimi pogodbami, ne glede na lastninsko strukturo organizacij. Zakon o delovnih razmerjih (Ur. l. RS št. 14/90) pa podrobneje ureja kolektivne pogodbe.

Na teh podlagah se v republiki Sloveniji pripravlja in sklepa splošna kolektivna pogodba za gospodarstvo, splošna kolektivna pogodba za družbene dejavnosti in kolektivne pogodbe za posamezne dejavnosti. V to je vloženo veliko naporov in strokovnega znanja, zelo velika pa so tudi pričakovanja delavcev v organizacijah oz. pri delodajalcih, ker utemeljeno pričakujejo in zahtevajo, da se jim zagotovi ustrezna raven in stabilnost na področju njihove pravne in gmotne varnosti.

V Svetu Zveze svobodnih sindikatov Slovenije nasprotujemo kakršnemu koli administrativnemu poseganju v pravice delavcev, ki izhajajo iz dela in delovnega razmerja, ker tak način delavce destimulira in odvrča od učinkovitega dela in gospodarjenja ter v bistvu zadržuje sedanje neustrezne in popačene razmere zlasti na področju osebnih dohodkov in skupne porabe. Vse to pa ne prispeva k uveljavljanju tržnih zakonitosti oz. pri delavcih povzroča vedno večji odpor in nasprotovanje administrativnim in linearnim posegom države v njihove pravice.

Dosedanji ukrepi za uveljavljanje novega gospodarskega sistema, še zlasti tržnih zakonitosti, ki so bili sprejeti v federaciji, so najbolj prizadeli prav delavce, ki tudi dejansko nosijo največje breme preobrazbe gospodarstva. Realni osebni dohodki so se znižali nad predvidevanji, ni pa brez podlage bojazan, da se bodo še nadalje zniževali zaradi predvidenih podražitev.

Ogroženo je vedno večje število delovnih mest, povečuje se število stečajev tudi tistih podjetij, ki imajo perspektivne in tržno konkurenčne proizvodne programe. Povečuje se število nezaposlenih, ni pa novih delovnih mest, ker ni ekonomskih stimulatvinskih ukrepov oz. tudi tisti, ki so sprejeti, niso celoviti in dolgoročno naravnani za krepitev ekonomskih zakonitosti.

Ne glede na zakonske in druge ukrepe, ki bodo na predlog Zveznega izvršnega sveta sprejeti v Skupščini SFRJ, Svet Zveze svobodnih sindikatov Slovenije smatra, da moramo v republiki Sloveniji samostojno izgraditi tak gospodarski sistem, ki bo učinkovit v pogojih tržnega gospodarjenja, brez državnih in drugih meja in brez interventnih ukrepov države. Med stebre tržnega gospodarstva pa spadajo tudi kolektivne pogodbe, s katerimi podrobneje urejajo pravice, obveznosti in odgovornosti delavcev in organizacij oz. delodajalcev in ki opredeljujejo pogoje za delovanje trga delovne sile. Kolektivne pogodbe so hkrati instrument, s katerim se zavaruje pravni in gmotni položaj delavca in hkrati varuje gospodarska učinkovitost gospodarskih subjektov.

Iz vseh teh razlogov ni utemeljeno sprejemati kakršnih koli administrativnih ukrepov, ki bi deloma ali v celoti omejile izvajanje sklepanja kolektivnih pogodb. Ti ukrepi bi negativno vplivali na položaj in razpoloženje delavcev, poslabšali njihov pravni, gmotni in socialni položaj, hkrati pa v začetku diskreditirali sistem kolektivnega dogovarjanja, s tem pa tudi temeljne pogoje delovanja trga delovne sile. Brez trga delovne sile pa ni tržnega gospodarstva.

III. PREDLOG ZA NORMATIVNO UREDITEV

S predlaganim zakonom se določa:

1. da splošni kolektivni pogodbi in kolektivne pogodbe, ki so sklenjene za posamezne dejavnosti veljajo in se uporabljajo brez vsakih omejitev od njihove uveljavitve dalje;
2. da zakon stopi v veljavo naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije, uporablja pa se od 1. februarja 1991. dalje.

IV. PREDLOG ZAKONA

1. člen

Splošni kolektivni pogodbi in kolektivne pogodbe za posamezne dejavnosti sklenjene v Republiki Sloveniji se uporabljajo brez omejitev z dnem, ko stopijo v veljavo.

2. člen

Ta zakon začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije, uporablja pa se od 1. februarja 1991. dalje.

V. OBRAZLOŽITEV PREDLOGA ZAKONA

V 1. členu zakona je določeno, da se sklenjene kolektivne pogodbe uporabljajo brez vsakih omejitev od dneva njihove uveljavitve dalje.

To je v skladu z usmeritvami Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije, da uveljavi sodobni gospodarski sistem, katerega delovanje ni mogoče brez trga delovne sile. Eden izmed nujnih pogojev zanj pa so sklenjene kolektivne pogodbe. Zato, da se lahko kolektivna pogodba kot del gospodarskega sistema in kot instrument trga delovne sile uveljavlja, predlagamo, da se njihovega izvajanja z nobenimi ukrepi ne omejuje.

V 2. členu zakona je določeno, da stopi v veljavo naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije in se začne uporabljati od 1. julija 1990 dalje. Datum začetka uporabe zakona je predlagan zato, ker ni smotno določiti o celi vrsti pravic in obveznosti delavcev in organizacij oz. delodajalcev uveljaviti in začeti uporabljati sredi obračunskega obdobja oz. meseca.

VI.

Uveljavitev tega zakona ne zahteva finančnih sredstev iz proračuna republike.

VII.

Predlagatelj zakona predlaga, da se zakon sprejme po skrajšanem postopku. Razlog za sprejem zakona po skrajšanem postopku je v tem, da se vnaprej zagotovi popolna uveljavitev sklenjenih kolektivnih pogodb in prepreči kakršnokoli omejevanje njihovega izvajanja z administrativnimi ali drugimi ukrepi. Sprejem tega zakona bi pomenil tudi vzpodbudo za pospešitev procesov sklepanja kolektivnih pogodb, ki so v pripravi.

15. 1. 1991

Stališča in amandmaji k predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o delovnih razmerjih

Predsedstvo sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije ugotavlja, da njegova stališča in predlogi k osnutku tega zakona v najpomembnejših vsebinskih opredelitvah niso bili upoštevani:

- ni predložen razvojno socialni program (predložen naj bi bil na naslednjem zasedanju skupščina RS)
- ni predvideno soočanje delavcev pri ugotavljanju obstoja presežkov in sprejemanju programa reševanja presežnih delavcev
- ni predviden postopek reševanja spora glede obstoja razlogov za odpuščanje delavcev.

Upoštevani pa so nekateri predlogi zlati podaljšanje roka, znotraj katerega se ugotavlja ali gre za kolektivni odpust delavcev, in določitev prednostne pravice delavcev, ki so bili odpuščeni kot presežni delavci, do ponovne zaposlitve.

1. Vztrajamo, da ni mogoče sprejeti predloženega zakona ne da bi Skupščina hkrati sprejela tudi razvojno-socialni program; zato predlagamo, da se sprejem tega zakona odloži do takrat, ko bo Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije predložil tudi program Skupščini v sprejem. Razvojno socialni program mora vsebovati tudi instrumente in ukrepe za vzpodbujanje gospodarskih dejavnosti z ohranjanjem in odpiranjem novih produktivnih delovnih mest. Socialna varnost se trajneje zagotavlja z delom in delovnim angažiranjem in ne z nadomestili in pomočmi.

2. K predlogu zakona predlagamo naslednje amandmaje:

k. 4. členu:

Za 1. odstavkom se doda nov odstavek, ki se glasi:
»Preden poslovodni organ oziroma delodajalec oziroma organ upravljanja sprejme odločitev iz prejšnjega odstavka, je dolžan pridobiti mnenje sindikatov, in ga pred odločitvijo obravnavati.«

Obrazložitev:

Kerčasno prenehanje potreb po delu delavcev praviloma pomeni predhodnico trajnemu prenehanju potreb, smatramo da je nujno, da take odločitve sprejema pristojni organ v sodelovanju s sindikati. Sodelovanje sindikatov pa zagotavlja tudi vpliv delavcev na sprejem teh odločitev.

k. 7. členu

V začetku 2. odst. se besede: »Poslovodni organ oziroma delodajalec« nadomestijo z besedami:

»Preden poslovodni organ oz. delodajalec sprejme ugotovitev iz prejšnjega odstavka« in nato nadaljuje dosedanje besedilo do konca odstavka.

Za 2. odst. se dodajo nov tretji, četrti in peti odstavek, ki glasijo:

»Delavski svet ali drug organ, ki predstavlja delavce oziroma sindikati lahko zahtevajo od poslovodnega organa oz. delodajalca, da podrobneje utemelji razloge za prenehanje potreb, število in kategorije nepotrebnih delavcev in rok, v katerem bo prenehanje potreba po delu delavcev oziroma posredujejo svoje mnenje in predloge.

Poslovodni organ oz. delodajalec je dolžan upoštevati zahteve oz. mnenja in predloge delavskega sveta ali drugega organa, ki predstavlja delavce oz. sindikate.

Če delavski svet ali drug organ, ki predstavlja delavce oziroma sindikati dvomijo o utemeljenosti razlogov za trajno prenehanje potreb po delu, lahko sprožijo spor pred pristojnim sodiščem. Postopek pred sodiščem je hiter.«

Obrazložitev:

Dopolnitve tega člena realizirajo zahtevo po sodelovanju delavskih predstavnikov pri sprejemu ugotovitve o obstoju trajnega prenehanja potreb po delu.

Delavce predstavlja ali delavski svet ali drug organ, ki predstavlja delavce oziroma sindikati. Če ne pride do skupne odločitve, lahko organi oz. organizacije, ki predstavljajo delavce sprožijo pred pristojnim sodiščem – to je v tem trenutku sodišče združenega dela.

k. 8. členu:

Na koncu 1. odstavka se doda stavek, ki se glasi:

»Program mora biti finančno in ekonomsko ovrednoten, določeni morajo biti nosilci nalog ter roki za njegovo izvedbo.«

Drugi odstavek se spremeni in nadomesti z novim drugim, tretjim, četrtim in petim odstavkom, ki se glasijo:

»Poslovodni organ oziroma delodajalec je dolžan zagotoviti sodelovanje delavskega sveta ali drugega organa, ki predstavlja delavce, in sindikatov pri pripravi in sprejemu programa.

Sindikati sodelujejo pri pripravi programa s svojimi stališči, mnenji in predlogi, ki jih posredujejo delavskemu svetu ali drugemu organu, ki predstavlja delavce, če pa ta ni oblikovan, pa organ upravljanja oz. delodajalec.

Organ upravljanja oziroma delodajalec mora obravnavati stališča, mnenja in predloge delavskega sveta ali drugega organa, ki predstavlja delavce oziroma sindikate in se do njih opredeliti pred sprejemom programa.

Če organ upravljanja oz. delodajalec sprejme program in pri tem ne upošteva stališča, mnenj in predlogov delavskega sveta ali drugega organa,

ki predstavlja delavce, oziroma sindikatov, se šteje, da je program sprejet, delavski svet ali drug organ, ki predstavlja delavce oziroma sindikati pa sprožijo spor pred pristojnim sodiščem. Postopek pred sodiščem je hiter.«

Dosedanji tretji odstavek, ki postane šesti odstavek, se spremeni in se glasi:

»Če delavci v organizaciji oziroma pri delodajalcu niso sindikalno organizirani, ima pravico iz 2., 3. in 5. odstavka tega člena organ sindikata delavcev dejavnosti.«

Obrazložitev:

Amandmaji k 8. členu v celoti uveljavljajo načelo sodelovanja delavskih predstavnikov pri pripravi in sprejemanju programa reševanja presežnih delavcev, pri čemer funkcijo delavskih predstavnikov opravlja ali delavski svet ali drug organ, ki predstavlja delavce in sindikati.

Izoblikovana je tudi ustrežnejša rešitev, če delavci v organizaciji oz. pri delodajalcu niso sindikalno organizirani, ki je v skladu s stališči o zastopanju delavcev pri sindikatih, sprejetih v Evropski sindikalni federaciji.

k. 9. členu:

Na koncu prvega stavka se pika nadomesti z vejico ter dodajo besede:

»ki ne more biti krajše od enega leta.«

Obrazložitev:

V primerih, ko gre za odpuščanje več kot 25% delavcev je potrebno že v zakonu natančneje opredeliti kaj se smatra za daljše časovno obdobje. To je po našem mnenju obdobje daljše od enega leta.

k. 10. členu:

V 36. c. členu se v zadnji alineji za besedo »članu« dodasta besedi »organa upravljanja« in za njima nadaljuje dosedanje besedilo.

V 36. d. členu se doda nov tretji odstavek, ki glasi:

»Samo s soglasjem delavca lahko preneha delovno razmerje delavcu z manj kot enim letom delovne dobe, obema zakonca, ki sta zaposlena v isti organizaciji oz. pri istem delodajalcu in delavko oz. delavca samohranilca z otrokom do dveh let.«

V 1. in 2. odst. 36. c. člena in v 2. odst. 36. f. člena se rok »6 mesecev« nadomesti z rokom »12 mesecev« (varianta: »9 mesecev«).

Obrazložitev:

Z dopolnitvijo 36. c. člena se varuje tudi delavce, člane organa upravljanja v družbah to je predstavnike delavcev v skupščinah, upravnih odborih, nadzornih odborih in podobno.

Z dopolnitvijo 36. d. člena se zagotavlja socialna in pravna varnost tudi nekaterim kategorijam delavcev, ki bi bili, če bi bili uvrščeni med presežne delavce, lahko še posebej socialno ogroženi.

S spremenbo oz. podaljšanjem roka v 36. e. in 36. f. členu skušamo omiliti posledice, ki bi nastale v družbi še zlasti pa zmanjšati nevarnost socialnih nemirov zaradi bistvenega skrajšanja dosedanjega roka 24 mesecev, ko so bili delavci kot presežni delavci še v delovnem razmerju, na 6 mesecev. Ena izmed utemeljitev so tudi sedanje izjemno težke ekonomske razmere, ki ne dopuščajo velikega odpuščanja delavcev.

k. 11. členu:

V 100. členu, se rok »6 mesecev« nadomesti z rokom »12 mesecev« (varianta: »9 mesecev«).

Obrazložitev:

je enaka kot k spremembi 36. c. in 36. f. člena

Predsednik Sveta ZSSS
Miha Ravnik

Ljubljana, 16. 1. 1991

Amandmaji k predlogu zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti

6. člen: V 4. odstavku naj se doda stavek: »Pooblaščen organizacija oziroma delodajalec sta dolžna tekoče obveščati republiški zavod za zaposlovanje o vseh storitvah, ki vplivajo na gibanja zaposlovanja.«

Obrazložitev: Predlagano določilo je podlaga za celovit podsystem družbene informiranja za področje zaposlovanja. Ocenjujemo, da je takšen celovit podsystem nujen pogoj za nadzor nad zaposlitvenimi gibanji in s tem za možnost sprejemanja pravočasnih in učinkovitih ukrepov.

10. člen: V 1. in 2. odstavku 10. člena naj se datum »15. januar« nadomesti z »28. februar«.

Obrazložitev: Rok 15. januar je nerealen, saj takrat podjetja še nimajo dokončnih podatkov o finančnih rezultatih poslovnega leta, ki so pomemben element za ugotavljanje potreb po novih delavcih oziroma za določanje števila delavcev, za katere ni več mogoče zagotoviti dela. 28. februar je rok za pripravo zaključnih računov in ocenjujemo, da je mogoče v tem roku pripraviti veliko bolj zanesljive in uporabne podatke.

19. člen: V 2. odstavku je potrebno dodati besedo »starostno« pred besedo »upokojitev«.

Obrazložitev: Dopolnitev je potrebna zato, da se izključi možnost izgube pravice v primeru izpolnitve pogojev za predčasno upokojitev.

20. člen: Doda se naj nov 4. odstavek:

»Osnova za odmero denarnega nadomestila za zavarovanca, ki mu je prenehalo delovno razmerje zaradi stečaja, je povprečni mesečni osebni dohodek, ki ga je zavarovanec prejel v zadnjih treh mesecih pred prehodom na izplačevanje zmanjšanih osebnih dohodkov v skladu z zakonom, če je ta osnova ugodnejša od osnove v 2. in 3. odstavku.«

Obrazložitev: Predlagamo, da se v zakon vrne rešitev v 3. odstavku 21. člena osnutka. Praviloma namreč stečaj sledi večmesečnemu obdobju, v katerem delavci prejemajo zmanjšane osebne dohodke. Osnova za odmero nadomestila je torej zelo nizka. Odmera nadomestila od take osnove pa bo pomenila, da upravičenec z doseženim nadomestilom ne bo mogel zagotavljati socialne varnosti sebe in svoje družine.

21. člen: 1. stavek 1. odstavka se spremeni tako, da glasi: »Denarno nadomestilo zavarovanca znaša prve 3 mesece prejemanja 80 %, v naslednjih mesecih pa 60 % od osnove iz prejšnjega člena.«

Obrazložitev: Predlog temelji na uveljavljeni praksi v zahodnih evropskih državah. Ugodnejša raven nadomestila neposredno po prenehanju delovnega razmerja omogoča upravičenca, da ohrani primerno socialno varnost družine v najkritičnejšem obdobju, časovna omejitev te ugodnosti pa spodbuja upravičenca, da se angažira in razreši svoj položaj v največ 3 mesecih. Gre za obdobje, ki je ocenjeno kot družbeno sprejemljivo za iskanje dela in sklenitev novega delovnega razmerja.

22. člen: V 1. odstavku se črtajo besede »v zadnjih treh mesecih pred uveljavitvijo pravice«.

V 2. odstavku se odmera »10 %« nadomesti z »20 %«.

Obrazložitev: Sprememba v 1. odstavku je potrebna, ker ni upoštevan nagel padec socialne varnosti upravičenca po izgubi delovnega razmerja. Sprememba v 2. odstavku pa je potrebna, ker 10 % zajamčenega osebnega dohodka ne more zavarovati socialno varnost družine.

24. člen: Določijo se naj nov tekst: »Denarno nadomestilo se usklajuje z gibanjem povprečnih osebnih dohodkov vseh zaposlenih v Republiki Sloveniji 1. januarja in 1. julija oziroma pred letom v enakih odstotkih kot se usklajujejo pokojnine.«

Obrazložitev: Spremembo predlagamo, da se tudi rokovo poenoti sistem usklajevanja pravic iz različnih oblik socialnega zavarovanja. Tako za denarno nadomestila za primer brezposelnosti kot za pokojnine je predvideno usklajevanje na podlagi gibanj povprečnih nominalnih osebnih dohodkov vseh zaposlenih na območju republike. Za pokojnine je predvidena redna uskladitev 2-krat letno in sicer od 1. januarja za porast ali zmanjšanje osebnih dohodkov, doseženo v decembru preteklega leta v primerjavi z mesecem junijem istega leta in od 1. julija za porast ali zmanjšanje doseženo v juniju tekočega leta v primerjavi z decembrom preteklega leta. Izven rokov redne uskladitve je med letom določena izredna uskladitev, če osebni dohodki v enem ali več mesecih porastejo ali se zmanjšajo za več kot 5 % glede na mesec, za katerega je bila izvedena zadnja uskladitev (26. člen Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Uradni list RS št. 44/1990).

33. člen: V zvezi s 1. odstavkom 33. člena se med prehodne in končne določbe doda novi 77.a člen, ki glasi:

»Do sprejema novih predpisov s področja otroškega varstva se uporablja 4. odstavek 27. člena Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za čas brezposelnosti (Uradni list RS št. 8/1978, št. 27/1982, št. 48/1987).«

Obrazložitev: Prtedlagano določilo ureja položaj nosečnic in porodnic, ki jim je brez njihove krivde prenehalo delovno razmerje. Veljavni predpisi določajo, da zavarovanka izgubi pravico do denarnega nadomestila v času porodniške odsotnosti, če ji med uživanjem pravice preneha delovno razmerje. V tem primeru je delavka lahko v skladu s 4. odstavkom 27. člena veljavnega zakona uveljavila vsaj pravico do denarnega nadomestila za čas brezposelnosti za čas, v katerem bi sicer uživala denarno nadomestilo v času porodniške odsotnosti. Čeprav je bilo nadomestilo za čas brezposelnosti bistveno nižje od nadomestila v času porodniške odsotnosti, je zagotavljalo vsaj minimalno socialno varnost porodnic in otrok. Predlagana rešitev v 33. členu ne upošteva dejstva, da je pravica do denarnega nadomestila v času porodniške odsotnosti vezana na obstoj delovnega razmerja. Če bi določilo 33. člena predloga začelo veljati takoj, bi lahko določeno število porodnic in otrok ostalo brez kakršnekoli socialne varnosti. Opozarjamo, da je potrebno za takšno rešitev tudi uskladiti določilo s pripravljenci novih predpisov s področja otroškega varstva.

46. člen: V 1. odstavku se doda nova 3. alineja, ki glasi: »— odpravnine zaradi prenehanja delovnega razmerja.«

Obrazložitev: 46. člen določa primere državne pomoči delodajalcu pri razreševanju položaja v primerih, ko ne gre za stečaj, a za določeno število delavcev ni več mogoče zagotoviti dela. Poleg prekvalifikacije in dokupa delovne dobe je v skladu s predpisi mogoče razreševanje položaja posameznih delavcev tudi z odpravnino. Tako je na primer v 38. členu Splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo (Uradni list RS št. 31/1990) opredeljeno, da delavcu pripada odpravnina, če s pismeno izjavo soglaša s prenehanjem delovnega razmerja in da s temi sredstvi trajno rešuje svoje nadaljnje delovno angažiranje. Ocenjujemo, da gre za učinkovito razreševanje položaja delavcev, katerih delo ni več potrebno in da je zato pri tem smotrna pomoč države delodajalcu.

*Predsednik sveta ZSSS
Miha Ravnik*

22. 2. 1991

Katastrofalen položaj gospodarstva, namerni stečaji podjetij, odpuščanje delavcev, pomanjkanje dela in vse večja brezposelnost ter socialna ogroženost, nespoštovanje delovno pravne zakonodaje in kolektivnih pogodb povzročata vse večjo agonijo delavstva. Zato Svobodni sindikati Slovenije izražamo

Javni protest

ter s tem ponovno opozarjamo pristojne in odgovorne na stanje in položaj delavcev v Sloveniji kot nam sporočajo in zahtevajo člani Zveze svobodnih sindikatov Slovenije.

Svobodni sindikati Slovenije smo stalno in neprestano opozarjali, da se položaj delavstva, zaposlenih in gospodarstva poslabšuje iz dneva v dan in zaradi tega zahtevali aktivno razvojno socialno politiko. Neaktiven odnos oblasti do stanja v gospodarstvu in naših zahtev je pripeljal podjetja in delavce na rob preživetja in v stanje, ko vedno več prebivalstva Slovenije ne vidi izhoda iz, če lahko tako rečemo, socialne bede, ki lahko veliko število ljudi privede v socialno katastrofo.

Skupščino in vlado Republike Slovenije ter Predsedstvo želimo opozoriti, da ob takem odnosu do problemov v gospodarstvu in ob politiki, ki ne zagotavlja možnosti za gospodarsko obnašanje podjetij in njihov razvoj in ob visokih davkih, ki smo jih uvedli z novimi zakoni, grozi gospodarstvu popolna

katastrofa in hitro razsulo. Delavstvu grozi razslojevanje neocenljivih razsežnosti z velikim številom brezposelnih in presežnih delavcev in pomanjkanje dela ter ukinitve delovnih mest.

Hkrati želimo opozoriti pristojne organe, da nespoštovanje sprememb zakona o delovnih razmerjih in iskanje bližnjic za odpuščanje presežnih delavcev, zlasti z zakonom o stečajih, neuveljavljanje kolektivnih pogodb, ki so pogoj za socialni in družbeni mir, neuresničevanje zakona o zajamčenih plačah, potiska delavce v popolnoma brezpravni položaj, v katerem mnogi ne bodo več imeli kaj izgubiti. So podjetja, kjer ni več vprašanje samo višina plač, ampak njihovo izplačilo in s tem so ogrožene možnosti za preživetje številnih družin in ogroženo je dostojanstvo številnih delavcev.

Svobodni sindikati Slovenije predlagamo Skupščini Republike Slovenije, naj ponovno naloži Izvršnemu svetu, da odgovorno obravnava družbeno gospodarske razmere ter se tvorno obnaša do vseh predlogov Zveze svobodnih sindikatov Slovenije in sindikatov dejavnosti ter ustrezno ukrepa.

V nasprotnem primeru se bo Zveza svobodnih sindikatov Slovenije odvezala vseh odgovornosti za socialni oziroma družbeni mir v Sloveniji. Ob vsem spoštovanju naporov poslancev in vlade ter Predsedstva Republike Slovenije pri reševanju aktualnih političnih vprašanj vas ponovno opozarjamo in zahtevamo, da gospodarska in socialna vprašanja rešujete z večjo mero odgovornosti in večjim poslušom.

*Zveza svobodnih sindikatov Slovenije
Miha Ravnik, predsednik*

Ljubljana, 26. 2. 1991

Predsedstvo sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije je na seji 26. februarja 1991 obravnavalo predlog za izdajo stanovanjskega zakona z osnutkom zakona in sprejelo naslednja

stališča in pripombe k predlogu za izdajo stanovanjskega zakona z osnutkom zakona (ESA 167):

STALIŠČA:

1.

Iz stališč, predlogov in pripomb, ki jih je zveza svobodnih sindikatov Slovenije oblikovala na teze za izdajo zakona v novembru 1990 je razvidno, da se svobodni sindikati zavzemajo za zakon, ki naj omogoči vzpostavitev takšnih pogojev za uveljavitev tržnih odnosov v stanovanjskem gospodarstvu, ki naj odpravijo prisotno stanovanjsko krizo in omogočijo čimbolj pravičen prehod iz stanovanjske socialne v sodobno stanovanjsko tržno ekonomijo, ob upoštevanju nekaterih omejitev v delovanju trga na tem področju.

Ocenjujemo, da osnutek zakona ne rešuje na zadovoljiv način področje privatizacije stanovanj, področje enakopravnosti občanov pri vključevanju v nove pogoje stanovanjske zakonodaje (glede na njihov doseženi delovni in stanovanjski prispevek) vključno z odsotnostjo morebitnih posledic za njihov položaj po sprejemu zakona ter področju socialne in družbene vloge republike in občin pri zagotavljanju skrbi za gradnjo neprofitnih stanovanj, stanovanj za socialno ogrožene in stanovanj za mlade družine, zato je naša prva in temeljna pripomba, da zakona ni moč sprejeti v skrajšanem postopku, oziroma je zakon treba sprejeti v trofaznem zakonodajnem postopku.

2.

Gotovo najpomembnejše, hkrati pa najboljčutlivejšo področje privatizacije stanovanj in stanovanjskih hiš povsem izpušča dejstvo, da so za velik del stanovanjskega družbenega fonda sredstva prispevali zaposleni delavci. Zato ostaja odprto vprašanje solastninske pravice delavcev na tem stanovanjskem skladu in je razrešitev tega vprašanja tesno vezana na proces lastninjenja v podjetjih in proces lastninjenja nasploh. Proces lastninjenja ne more potekati brez ugotovitve solastninske pravice delavcev na sedanjem družbenem stanovanjskem skladu.

3.

Vspostavitev tržnih odnosov na stanovanjskem področju terja, da se za določeno prehodno obdobje predvidi ustrezne posege države na trg stanovanj. Pa tudi kasneje tega tržišča ni moč v celoti prepustiti delovanju tržnih zakonitosti, potrebna je določena usmerjevalna vloga države. Področje neprofitnih stanovanj, stanovanj za socialno ogroženo prebivalstvo, stanovanj oziroma kreditov za mlade družine je v osnutku zakona zgolj deklarativno opredeljeno. Odsoten je razvojni vidik, odsoten je na način razvojno-usmerjevalne vloge države na področje stanovanjskega gospodarstva, zlasti v razmerah, ki terjajo po eni strani nujnost reševanja problemov socialno ogroženih, mladih družin, brezposelnih itd., po drugi strani pa oživitve ponudbe na stanovanjskem trgu.

Skrb države za gradnjo neprofitnih stanovanj, stanovanj za socialno ogrožene in stanovanj za mlade družine je pomemben del nacionalnega stanovanjskega programa. Brez trdno opredeljenih virov za izpeljavo le-tega ni garancij, da bo uresničen. Predlagamo, da se za ta del namensko uporabijo sredstva iz davka na premoženje in sredstva iz davka na promet nepremičnin.

Konkretni predlogi in pripombe:

16. in 17. člen

Predkupno pravico najemnika (ki je sicer formalno zavarovana) naj bi zavarovali tudi tako, da vpis lastnine v zemljiško ali druge vrste knjige ni možen brez dokazila, da je bila najemniku dana ponudba za uveljavitev predkupne pravice.

22. člen

Podrobneje je treba definirati pojem »prvega ustreznega reševanja svojega stanovanjskega vprašanja«, saj bodo na osnovi te definicije občani

deležni številnih ugodnosti (takih kot lastniki, ki bodo stanovanja oddajali pod pogoji, ki jih bo nacionalni stanovanjski program določil za neprofitna stanovanja). Poleg naštetih ugodnosti je treba zagotoviti tudi ugodnejše kreditiranje.

55. člen

Določba, ki dopušča sklepanje najemnih pogodb za določen čas – fizični osebi, ki ne oddaja več kot treh stanovanj – kaže, da se v praksi skuša uveljaviti prejšnja rešitev sklepanja najemnih pogodb praviloma za nedoločen čas. Zelo malo je namreč lastnikov stanovanj, fizičnih oseb, ki imajo v lasti več kot tri stanovanja, pa tudi v naslednjih letih ni pričakovati hitrega naraščanja lastnikov stanovanj z več kot tremi stanovanji. S takšno določbo se najemnike postavlja v neenakopraven položaj na trgu – npr. napram pravnim osebam. Takšna rešitev je nesprejemljiva in je treba predvideti sklepanje pogodb za določen čas le v primerih, ko fizična oseba stanovanje potrebuje za vselitev družinskega člana lastnika.

65. člen

Nasprotujemo možnemu avtomatizmu (odpoved najemne pogodbe), ko nastopajo sicer krivdni razlogi najemnika v tretji in šesti alineji 1. odstavka tega člena. V teh dveh primerih je treba dopustiti, da najemnik dokazuje objektivne razloge za kršenje pogodbe, med te pa sodijo npr.: začasno bivanje članov širšega sorodstva (stariši, otroci, bratje, sestre) zaradi bolezni, drugi socialni razlogi, nezmožnost plačila najemnine zaradi izgube zaposlitve, oduške najemnine itd. V takšnih in podobnih primerih je treba zagotoviti, da pri razsojanju tožbenih zahtevkov sodelujejo ustrezni državni organi, socialne ustanove, in drugi.

79. in 80. člen

Čeprav je predvideno, da država prepreči takšne vrste anomalijo, najemnik še vedno ostaja nezavarovan in oškodovan. V primerih, ko se takšna oduška najemnine ugotovi, naj se lastniku odvzame pridobljena premoženjska korist, najemniku pa se za čas trajanja odloka občine, preplačana najemnina poračuna iz naslova odvzete premoženjske koristi lastnika kot znižanje najemnine.

107. člen

Popust v višini 30 % od vrednosti stanovanja je sprejemljiv ob ustrezni rešitvi vprašanja solastnine delavcev pri procesu lastninjenja. Za plačilo preostalega dela kupnine pa vztrajamo, da se izvrši kot 10 % plog v 60. dneh, preostanek v 20. letih ob ohranjanju realne vrednosti anuitete, vendar s klavzulo o možnosti podaljšanja odplačilnega roka, če anuiteta presega 1/3 skupnih prihodkov novega lastnika.

109., 110. in 111. člen

Pravica do nakupa stanovanja v dveh letih lahko velja načeloma za vse (čeprav bi kazalo ta rok podaljšati na 3 leta) ne more pa veljati za primer, ko gre za nakup stanovanj iz 104. člena oziroma stanovanj, ki se bodo lastnikom vrnila (odvzeta so jim bila z nacionalizacijo ali zaplembo). Če lastnik takšnega stanovanja najemniku le-tega noče prodati pod pogoji kot jih določa 107. člen si mora najemnik poiskati možnost za nakup stanovanja, pri čemer bo popust zagotovila občina. Ker bo to težko izvedljivo v dveh letih, predlagamo naj se v tem primeru rok podaljša na pet let.

Še pred tem je treba zagotoviti, da lastnik vrnjenega nacionaliziranega stanovanja najemniku ponudi drugo lastno stanovanje (če zasedenega noče prodati) nadomestilo za popust pa prav tako uveljavlja od zavezanca za vrnitev stanovanja.

Če pa tudi tega lastnik noče, naj bi bilo dopuščeno, da najemnik popust uveljavlja od zavezanca za vrnitev stanovanja za čas bivanja v takšnem stanovanju, s tem da bi bil poračun opravljen ob nakupu drugega stanovanja in vrnitvi zasedenega stanovanja lastniku.

127. člen

Ta člen naj se črta tako kot je predvideno v varianti, saj če je najemnik pripravljen plačevati najemnino za nadstandardno stanovanje, ga ne kaže pri tem omejevati, vsakdo se bo sam odločal kakšen standard želi imeti.

*Predsednik Sveta ZSSS:
Miha Ravnik*

Ljubljana, 1. marec 1991

ODPOSILANO:

Gospod

- **France Bučar, predsednik Skupščine Republike Slovenije**
- **Milan Kučan, predsednik Predsedstva Republike Slovenije**
- **Lojze Peterle, predsednik IS Skupščine RS**

Spoštovani predsednik!

Na 9. seji sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije smo obravnavali tudi kritične razmere na področju gospodarstva ter socialni in materialni položaj delavcev. Razmere so kritične in izredno resne, tako s stališča dela in plačila za delo kot tudi z vidika socialnega položaja delavcev in njihovih družin. Bojimo se izbruhu širšega nezadovoljstva delavcev, ki ima lahko neobvladljive posledice in vpliv tudi na družbene in politične procese v Sloveniji.

Zato na podlagi sklepa sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije prosimo za **takojšen razgovor**, na katerem bi vam skupaj s predstavniki svobodnih sindikatov dejavnosti predstavili naše ocene in poglede na razmere, radi pa bi slišali tudi vaše ocene in predloge za uspešnejše razreševanje problemov.

V pričakovanju odgovora vas s spoštovanjem pozdravljam!

*Svet ZSSS, predsednik
Miha Ravnik*

4. marec 1991

Predsedstvo Sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije je 4. marca 1991 obravnavalo dokumente, ki jih je izvršni svet Skupščine Republike Slovenije predlagal v sprejem Skupščini republike Slovenije, o gospodarski politiki v 1991. letu, razvojni politiki Slovenije na začetku 90-ih let, o politiki na področju razvoja družbenih dejavnosti s prilogama: oceno gospodarske situacije v Sloveniji na pragu leta 1991 in razvojne razmere in možnosti Slovenije v začetku 90-ih let ter socialni program. Predsedstvo je na podlagi razprave oblikovalo naslednja

opozorila, zahteve in predloge o razvojni in socialni politiki Slovenije na začetku 90-ih let

Načelne pripombe:

1. Predloženi koncept razvojne in socialne politike ne odgovarja pričakovanjem in zahtevam Zveze svobodnih sindikatov Slovenije. Tako razvojni kot socialni program ocenjujemo glede na to, kakšno socialno in materialno varnost zagotavlja slovenskemu delavcu in prebivalstvu, glede na to ali država prevzema svoj del nalog pri prestrukturiranju gospodarstva in pri razreševanju njegovih ekonomskih in socialnih posledic ter ali je na tej podlagi možen razvoj in pozitivna perspektiva.

Ponujena socialni in razvojni program pomenita komajda program preživetja, ne pa odgovornost države za zagotavljanje dogovorjene ravni socialne varnosti – pomeni prevalitev bremen na posameznika.

Odločitev za tržno gospodarstvo zahteva prestrukturiranje gospodarstva. Država mora prevzeti svoj del odgovornosti v prehodnem obdobju, ko se bodo zaposleni in vse prebivalstvo soočalo z brezposelnostjo, padcem življenjskega standarda in splošno obubožanostjo ter kot posledico bolj ogroženim zdravjem in nadaljnjim padcem natalitete. Naloga države je, da je v kritičnem prehodnem obdobju nosilec socialne politike tako, da ohranja mehanizme za zagotavljanje socialne varnosti.

2. Posebna pomanjkljivost razvojnega in socialnega programa je, da ni mogoče v polni meri oceniti njunih posledic na raven socialne varnosti prebivalstva, saj razen Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, vlada ni uspela pripraviti niti tez predpisov za vsa ostala področja socialne politike (zdravstveno varstvo, pokojninsko in invalidsko varstvo, družinska politika in otroško varstvo, socialno varstvo itd.).

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije zahteva, da vlada opredeli nacionalne programe za ta področja in v njih opredeli raven socialne varnosti, ki jo bo država zagotavljala prebivalstvu v procesu prilagajanja na tržni način gospodarjenja. V teh nacionalnih programih mora država vsemu prebivalstvu zagotavljati na dogovorjeni ravni pravice in storitve. Dodatno individualno zavarovanje je mogoče v prehodnem obdobju uvajati zgolj za nadstandardne storitve in pravice.

Vlada, ki se zavezuje za koncept individualnih dodatnih zavarovanj, pri tem ni predvidela niti davčne olajšave za tovrstno vlaganje prebivalstva. To in dejstvo, da obubožano prebivalstvo ne bo sposobno prevzeti bremen dodatnih zavarovanj, zaostre vprašanje o uresničljivosti oziroma realnosti predlaganega koncepta.

Opozarjamo tudi na izkušnje tržnih gospodarstev, da sistem individualnih zavarovanj, kakršne predlaga vlada, v primerjavi z obveznim, državnim manj učinkovito varuje socialno varnost prebivalstva in je dražji. Prednost je zgolj manjša odgovornost vladnih organov.

3. Predloženi proračun Republike Slovenije za leto 1991, upoštevajoč indekse rasti, kaže, da vlada ne namerava prioriteto vlagati v sanacijo gospodarstva, v ohranjanje perspektivnih proizvodnih programov in delovnih mest ter v ustvarjanje novih delovnih mest. Vlada tudi ne namerava prioriteto vlagati v tiste dejavnosti, ki so generator ekonomskega in socialnega razvoja kot so znanost, zdravstvo ter vzgoja in izobraževanje. Participacija uporabnikov teh storitev se bo pomembno zvišala. Prve ocene kažejo, da bo kar petina celotne družbene porabe namenjena za vojsko, policijo in mednarodno sodelovanje. Vlada torej ne kaže potrebne podpore ciljem, ki jih je sama deklarativno opredelila kot prednostne. V ZSSS nasprotujemo takšnim nameram vlade.

4. Vlada se v razvojnem in socialnem programu opredeljuje za tržno gospodarstvo in torej za umik države iz gospodarstva in podjetij. Razvojni program pa kaže, da vlada v nasprotju z deklariranim načelom nadaljuje z administrativnim omejevanjem tržnih odločitev gospodarstva. Vlada tako napoveduje, da bo poleg z že obstoječimi še z novimi posebnimi zakoni omejevala določanje cene dela in s tem gospodarstvu onemogočala vzpostavitev sistema kolektivnih pogodb kot nujnega elementa tržnega gospodarstva.

Pri tem pa je vlada pripravila davčni sistem, v katerem je na osebi dohodek pripela tolikšno davčno obremenitev, da se je na tej podlagi cena delovne sile podražila v tolikšni meri, da onemogoča zaposlitveno politiko in vodi v stagnacijo. Ne le, da se zaradi tolikšne obremenitve zavira odpiranje novih mest, temveč prihaja celo do ukinjanja že obstoječih delovnih mest.

Ocene posameznih delov razvojno-socialnega programa:

1. **Zdravstveno varstvo:** Osnutek proračuna Republike Slovenije za leto 1991 kaže, da vlada namenja za zdravstveno varstvo manj sredstev, kot bi zdravstvo potrebovalo. Pomanjkanje sredstev zahteva racionalizacijo zdravstvene mreže in uvajanje konkurenčnosti med izvajalci zdravstvenih storitev.

Sindikati opozarjamo, da bo ključno vprašanje pri sprejemanju novih predpisov obseg nacionalnega programa, ki ga bo krilo obvezno zavarovanje. Vlada napoveduje krčenje uveljavljenih pravic in povečanje participacije uporabnikov k ceni zdravstvenih storitev. Zahtevamo, da Slovenija ohrani zagotavljanje vseh zdravstvenih storitev v okviru obveznega zavarovanja na dogovorjeni ravni. Prostovoljna, dodatna zavarovanja so sprejemljiva zgolj za nadstandardne storitve. Ocenjujemo, da bo potrebno prav v prihajajočem obdobju najširšemu krogu prebivalstva pomagati ohraniti raven zdravja.

Država se ne sme odreči ukrepanju tudi na tem področju za blažitev posledic prestrukturiranja gospodarstva.

Razvojno-socialni program je tudi nedorečen glede vključevanja uporabnikov v vodenje zdravstvene politike. Zato zahtevamo, da sindikati kot interesne organizacije zaposlenih predstavljajo interes uporabnikov pri vodenju zdravstvene politike.

2. Pokojninsko-invalidsko zavarovanje: Vlada napoveduje predvsem omejevanje sredstev za pokojnine. Zavrniti je treba vse predloge za takšen sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki bi vpeljeval med upokojenci razlike, ki ne bi bile odraz višine osebnega dohodka iz aktivne delovne dobe in dolžine pokojninske dobe. Predlogi o zavarovanju brez načel solidarnosti in vzajemnosti in ob prehodu na popolno kapitaliziranje sredstev za pokojninsko zavarovanje, ogrožajo socialno varnost vseh upokojevcov. Zato je potrebno ustvariti takšen pokojninski sklad, ki bo ohranjal ustrezno socialno varnost upokojevcov. Posebej zato, ker gospodarstvo v veliki meri rešuje vprašanje presežnih delavcev z njihovim predčasnim upokojevanjem.

Predloge o uvajanju novih pokojninskih sistemov, kot na primer za kmečke zavarovance, je mogoče uvajati zgolj z ustvarjanjem ločenih virov sredstev in brez poseganja v pravice in sklad obstoječega pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Pri zagotavljanju sredstev za pokojninsko in invalidsko zavarovanje je republika s suverenostjo prevzela nove proračunske obveznosti. Proračun teh obveznosti ne poravnava redno in zato prihaja do dodatnega padca socialne varnosti upokojevcov. Zahtevamo, da vlada odpravi razloge za neredno izplačevanje pokojnin in da v največji možni meri ohrani realno vrednost pokojnin.

3. Otroško varstvo in družinska politika: Razvojno-socialni program vsebuje opredelitve za integralno družinsko politiko s postopnim prehodom na otroške dodatke, zagotavljanje ustreznih socialne varnosti vseh porodnic, ustvarjanjem pogojev za nastanek in razvoj družine in za šolanje otrok.

Opozarjamo, da davčna zakonodaja, ki je bila sprejeta na predlog vlade, ni usklajena s takšnimi usmeritvami. Država je kljub opredelitvi za družinsko politiko obdavčila otroška oblačila, obutev in hrano. Zahtevamo, da davčna politika upošteva družinsko politiko.

Zahtevamo, da izvedbeni predpisi, ki bodo urejali socialno varnost porodnic in novorojencev, ohranijo doseženo raven prejemkov v času porodniške odsotnosti z dela.

4. Zavarovanje za primer brezposelnosti in aktivna politika zaposlovanja: V nasprotju s pričakovanji razvojni in socialni program ni konkretno razdelal ukrepov aktivne politike zaposlovanja. Program ostaja na ravni že v zakonu opredeljenih usmeritev. Zato ni znano, v kolikšni meri bo vlada ukrepala na tem ključnem področju. Osnutek republiškega proračuna namena zaposlovanju prenizka sredstva za učinkovito omejevanje naraščanja brezposelnosti in za učinkovito pomoč gospodarstvu in iskalcem zaposlitve.

Vlada je v razvojnem programu napovedala, da bo prepustila stečajnemu valu podjetja, praviloma tista z velikim številom zaposlenih, ki se brez intervencij vlade in dodatnih virov niso zmožna izogniti stečaju. Vlado pozivamo, da upošteva socialne posledice takšnih odločitev in pomaga tem podjetjem v procesih prestrukturiranja v manjša, tržno uspešna podjetja. Ne nazadnje mora vlada upoštevati povezanost velikega dela slovenskega gospodarstva s temi nekdajnimi nosilci gospodarskega razvoja.

5. Najnižji zjamčeni osebni dohodek in denarno nadomestilo ter košarica življenjskih stroškov: Vlada je z Zakonom o zjamčenih osebnih dohodkih postavila znesek zjamčenega osebnega dohodka kot kriterij za ugotavljanje, ali je materialna in socialna varnost delavca ogrožena. Ta znaša v bruto znesku 4.378 din oziroma po izplačilu prispevkov in davka na dohodnino 2.830 dinarjev. Zjamčeno nadomestilo osebnega dohodka za osebo, ki zaradi upravičenih razlogov ne dela, je lahko 80 % tega zneska. Na ta znesek se veže cela vrsta prejemkov iz naslova socialnih zavarovanj, zato je pomembna njegova višina. Veljavni znesek najnižjega zjamčenega osebnega dohodka ne zagotavlja materialne in socialne varnosti in je zato potrebna nova metodologija za njegovo določanje.

Skupščina Republike Slovenije je ob sprejemu zakona 20. 12. 1990 določila, naj Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije v sodelovanju s sindikati in Gospodarsko zbornico Slovenije zaradi spremenjenih gospodarskih razmer in padanja življenjskega standarda ponovno prouči vrednost košarice minimalnih življenjskih potrebščin in na tej podlagi opredeli minimalni znesek, ki še zagotavlja materialno in socialno varnost delavca. Hkrati naj se določi vrednost košarice povprečnih življenjskih potrebščin.

Predsedstvo Sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije poziva vlado, da izvede skupščinski sklep. Potreba je toliko večja, ker so s spreminjanjem strukture porabe prebivalstva (nove davčne obremenitve itd.), ki je ne upošteva metodologija določanja tega zneska, ukrepi socialne politike vse manj zanesljivi.

6. Politika osebnih dohodkov: Odločno nasprotujemo zakonski regulativi in administrativnemu načinu reševanja osebnih dohodkov. Tak način reševanja osebnih dohodkov temelji na prerazporejanju dohodkov in zatečenih pravicah ne pa na stimulaciji in motivaciji za delo ter uspešnost gospodarjenja.

Menimo, da je edina prava rešitev uveljavljanje kolektivnih pogodb. Na ceni delovne sile in s kolektivnimi pogodbami postavljeni minimumi izplačil osebnih dohodkov skladno z rezultati dela in poslovanja se neposredno realizira podjetništvu. Vlada je dolžna z ukrepi tekoče in dolgoročne ekonomske politike zagotavljati pogoje uresničevanja politike osebnih dohodkov, temlječe na kolektivnih pogodbah.

Sindikati bodo z realizacijo take politike delitve zagotavljali načelo socialnega miru ter ustvarili pogoje za nemoteno delo in postopno izboljšanje gnetnega in materialnega položaja posameznika in države. Sistem kolektivnih pogodb bo odpravil sedanje anarhično stanje na področju plač ter uveljavil red in zakonitost na podlagi vnaprej določenih pravil obnašanja.

*Predsednik sveta ZSSS:
Miha Ravnik.*

Ljubljana, 4. marca 1991

Pripombe k osnutku zakona o proračunu Republike Slovenije

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije ocenjuje osnutek zakona o proračunu Republike Slovenije za leto 1991 predvsem skozi ekonomski in socialni položaj delavcev ne glede na dejavnost, v kateri delajo, glede na njihovo perspektivo za ohranitev zaposlitve ter glede na sanacijo gospodarstva, ki je edina materialna podlaga celotnemu družbenemu razvoju.

Pri tem izhajamo iz predvidene ocene porabe za posamezne dejavnosti, ki se financirajo iz proračuna, zasledujoč pri tem indekse rasti, kot tudi strukturni delež v celotnem proračunu.

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije ugotavlja, da se v letu 1991 ne namerava vlagati v tiste dejavnosti, ki so generator ekonomskega in socialnega razvoja. Primerjava indeksov in strukturnih deležev porabe glede na preteklo leto, kaže na močan porast sredstev za ljudsko obrambo, policijo in mednarodno sodelovanje, kar znaša po nekaterih ocenah petino celotne družbene porabe. Po drugi strani pa se zmanjšujejo sredstva za zdravstvo, vzgojo in izobraževanje in druge dejavnosti, za katere bi morala država v okviru nacionalnih programov zagotoviti sredstva in s tem jamčiti dogovorjeno raven pravic. Za vso porabo nad to ravni pa morajo državljani zagotoviti večjo participacijo.

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije zato vztraja, da se v programu zagotovitvi sredstva za razvoj, za znanost, za usposabljanje podkapitaliziranih podjetij, za ohranjanje in širitev zaposlitvenih možnosti ter za financiranje dogovorjenih nacionalnih programov.

Ne strinjamo se s predvidenim zmanjševanjem obsega naložb v gospodarsko infrastrukturo, kar za nas pomeni krčenje števila zaposlenih v dejavnostih, kot je na primer gradbeništvo in s tem večanje armade brezposelnih. Prav tako se ne moremo strinjati s predvidenim prelivanjem namensko zbranih sredstev za druge vrste porabe (bencinski dinar). Iz proračuna prav tako ni razvidna namera za racionalizacijo institucij državne uprave in njene močnega aparata v korist gospodarstva, ki je z novo davčno zakonodajo še bolj obremenjeno, s tem pa tudi vse manj konkurenčno tako na domačih kot tujih tržiščih.

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije zato poslanskim klubom kot tudi poslancem republiške skupščine predlaga, naj predlog proračuna s takšnimi deleži porabe, kot je predvideno, zavrnejo ter terjajo, da ga Izvršni svet v smislu danih predlogov ustrezno spremeni in dopolni.

*Predsednik sveta ZSSS:
Miha Ravnik*

Ljubljana, 14. 3. 1991

Predsedstvo sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije je na svoji seji dne 14. marca 1991 obravnavalo osnutek zakona o privatizaciji podjetij, zakona o Agenciji Republike Slovenije in zakona o Skladu Republike Slovenije za razvoj ter predlog za izdajo zakona o denacionalizaciji z osnutkom zakona in sprejelo naslednja

stališča in pripombe:

Predsedstvo Sveta ZSSS je prve tri zakone obravnavalo že 19. novembra 1990, torej tedaj, ko so bili še v fazi predlogov za izdajo zakonov ter sprejelo vrsto stališč in pripomb v skladu z deklaracijo o družbeni lastnini, sprejeto na 1. kongresu Zveze svobodnih sindikatov Slovenije.

Predsedstvo sveta ZSSS ugotavlja, da Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije kot predlagatelj zakonov naših pripomb ni upošteval, nasprotno, zakonske določbe v predvidenih procesih lastninjenja delavca ne pojmujejo kot tisto produkcijsko silo, ki je v povojnem času ustvarila premoženje, ki ga nazivamo družbena lastnina in do katere mora biti v pravičnem deležu tudi udeleženi.

Že na 1. kongresu ZSSS in kasneje ob obravnavi programskih usmeritev Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije smo postavili zahtevo, da je potrebno z ustreznimi mehanizmi preprečiti erozijo družbenega kapitala in ga zavarovati pred odtujevanjem in razvrednotenjem. Tudi teh zahtev slovenska vlada ni uresničila, razen na področju kmetijstva in gozdarstva, kjer pa so bili ti ukrepi neustrezni in so tudi povzročili škodo. Priče smo pojavom, da družbeni kapital prehaja podvrednoten v zasebne roke, delavci pa izgubljajo delo in zaposlitev brez ustrezne pravne, socialne in materialne varnosti.

To spominja na obdobje zgodnjega kapitalizma 19. stoletja, ne pa na pravno in socialno državo, na katero vsi prisegamo. Na te procese nelegalnega lastninjenja družbene lastnine opozarjajo tudi številne druge institucije in strokovnjaki.

Predsedstvo sveta ZSSS meni, da je lastninska reforma eno najpomembnejših in za slovenskega delavca najusodnejših vprašanj, saj bo imela njena vsebinska zasnova in izvedba izjemno velike posledice na njegov socialni in ekonomski položaj, pa tudi na položaj generacij, ki prihajajo. Ob tem ugotavljamo in predlagamo:

1. Osnutek zakona o privatizaciji je v predlagani vsebinski zasnovi za delavce in za Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije nesprejemljiv. Hkrati pa poudarjamo, da v bistvu vsaka privatizacija družbene lastnine razlašča delavce in jih postavlja v poseben položaj. Zato predlagamo, da se ta zakon v Republiki Sloveniji sprejme z glasovanjem na referendumu. V kolikor pa bo ta naš predlog zavrnjen, pa zahtevamo, da se mora ta zakon sprejeti z dvotretjinsko večino v skupščini, saj je njegov vsebinski pomen enak ustavi.

2. Predlagamo, da se naslov zakona glasi: »Zakon o lastninjenju in privatizaciji podjetij«, kar utemeljujemo s tem, da lahko zagotovijo temelje pravni in socialno pravični državi le jasno opredeljeni pravnolastninski odnosi nad kapitalom. Zato je treba preoblikovati družbeno lastnino tako, da bo

podlaga za razvoj posameznika in vse družbe ter sočasno za priliv svežega kapitala.

3. Zakon o privatizaciji mora v načelu veljati za vsa sredstva v družbeni lasti, ki so namenjena ustvarjanju dobička, oz. s katerim se v pretežni meri opravlja dejavnost, katere cilj je ustvarjanje dobička.

4. Najmanj 30 % delež družbene lastnine je treba neodplačno prenesti na delavce na podlagi njihovega prispevka z delom k družbeni lastnini; – enotne pravice je treba zagotoviti tudi upokojencem in delavcem v negospodarskih dejavnostih.

5. Pri nakupu delnic naj se uveljavi popust 40 % za zaposlene in še dodatni popust na delovno dobo, brez določitve limita, vendar pod pogojem, da kupec delnic s popusti dokaže legalni izvor sredstev za nakup teh delnic.

6. Zaradi uveljavitve zakona o privatizaciji ne more noben delavec izgubiti dela, oziroma zaposlitve, nasprotno – zakon mora varovati sedanjo in ustvariti pogoje za odpiranje novih delovnih mest. To pomeni, da privatizacija ne more pomeniti za novega lastnika pridobitev podjetja oz. druge produkcijske enote brez obveznosti (samo neto aktiva) in brez delavcev.

7. Omogočiti je treba delavsko delničarstvo in trajne vloge delavcev tudi v javnih podjetjih ne glede na vlogo države pri upravljanju teh podjetij.

8. Z jasno definiranimi določbami zakona preprečiti pojave korupcije, protipravnega pridobivanja premoženjskih koristi, neupravičenega bogatenja in za take pojave določiti ostre sankcije, in sicer:

– zagotoviti realno oceno vrednosti družbenega kapitala pri vsaki privatizaciji,

– vsi zaposleni v pravni osebi in vse fizične osebe, pooblaščenec za vrednotenje (ocenitev) družbenega kapitala, morajo pred podelitvijo koncesije in po prenehanju koncesije javno objaviti svoje premoženje,

– osebe, zaposlene v agenciji in v Skladu Republike Slovenije za razvoj prijavi svoje premoženje ob sklenitvi »delovnega razmerja« in po prenehanju le-tega,

– zakon mora vsebovati določbo, da ne morejo postati lastniki podjetja ali dela podjetja poslovodni organi oz. delavci s posebnimi pooblastili, ki so bili na takih delih zaposleni v zadnjih dveh letih, če je podjetje, ki je v postopku lastninjenja šlo v stečaj.

9. Objekte družbenega standarda in podjetniška stanovanja naj se izvzame iz privatizacije in nad temi objekti uveljavi skupinska lastnina zaposlenih in upokojenih delavcev – upravitelji teh objektov naj postanejo podjetja, ki bi jih ustanovili sindikati kot predstavniki delavcev.

10. Lastninjenje naj temelji na odločitvi zaposlenih brez rokov in prisile, podjetja naj bodo avtonomna pri izbiri metod in oblik lastninjenja.

11. V mešanih podjetjih naj bodo lastniki premoženja delavci, sklad za razvoj in lastniki kapitala na osnovi svojih vložkov.

12. Agencija pridobiva s tem zakonom izjemne pristojnosti in koncentracijo državne oblasti, čemur v Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije nasprotujemo, saj se gospodarskim subjektom ne daje možnosti in manevrskega prostora za izvedbo lastninjenja. Zato naj bo Agencija svetovalna institucija.

V kolikor bo predlagatelj vztrajal na sedaj predlaganih pooblastilih Agencije, naj bo le-ta za svoje delo odgovorna Skupščini Republike Slovenije in ne Izvršnemu svetu.

13. Poleg navedenih stališč predsedstvo sveta ZSSS opozarja še na naslednje:

– Reprivatizacija in uveljavljanje odškodnine za nacionalizirano premoženje nekdanjim lastnikom ne sodi v ta zakon. Reprivatizacija naj se obravnava prednostno, povsem ločeno z izdajo delnic, upošteva ocenjeno in revalorizirano vrednost takratnega premoženja in upošteva družbene dajatve iz tega premoženja ter iz dohodkov iz tega premoženja.

– Pri privatizaciji naj se delnice dodelijo zaposlenim delavcem in upokojencem, upošteva delež plač vsakega posameznika in obseg investicij v posameznem letu zaposlitve. Na ta način delnice niso podarjene, temveč ustrezajo prispevku delavcev in so hkrati eden izmed pogojev za uspešen pričetek lastninjenja.

– Menimo, da bi morali pospešiti kapitalsko usposabljanje in lastninjenje tistih podjetij in programov, ki so tržno zanimivi in perspektivni ter s tem z narodno gospodarskega vidika zagotoviti uspešen prehod na učinkovitejšo gospodarjenje.

– Poudarjamo, da brez socialnih programov, ki bi morali sproti in pravočasno odpravljati negativne učinke, ki jih bo v socialni strukturi zaposlenih in vseh občanov povzročila privatizacija, ni mogoče računati na podporo delavcev.

K predlogu za izdajo zakona o denacionalizaciji z osnutkom daje predsedstvo sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije naslednje pripombe:

1. ZSSS najodločneje odklanja rešitve, na osnovi katerih bi se denacionalizacija podjetij opravila tako, da bi postali bivši lastniki ali njihovi dediči fizično lastniki teh podjetij oz. njihovih delov. Vračanje podjetij ali njihovih delov naj se opravi zgolj v vrednostni obliki. Upravičenja naj bodo enakovredna pravično odmerjenemu vložku kapitala bivšega lastnika.

2. Proces denacionalizacije pod nobenim pogojem ne sme povzročiti krivice delavcem, zato zaradi tega procesa noben delavec ne sme izgubiti zaposlitve.

3. V proces denacionalizacije ne smejo biti vključeni objekti skupnega in splošnega pomena, objekti gospodarske infrastrukture, objekti družbenih dejavnosti in javne dobrine.

4. Denacionalizacija naj se izvaja predvsem tako, da bodo bivši lastniki iz naslova pravične odškodnine prejeli vrednostne papirje Republike Slovenije, nikakor pa ne na osnovi sredstev delavcev, saj bi to povzročilo še večje socialne razlike, kjer bi reveži dajali bogatim, zato da bi bili ti še bogatejši.

Predsedstvo sveta ZSSS poziva poslanske klube, stranke, Skupščino Republike Slovenije in Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije, naj pro- učijo naše pobude in jih v največji meri upoštevajo.

*Predsednik sveta ZSSS:
Miha Ravnik*

14. 3. 1991

IZVRŠNI SVET SKUPŠČINE REPUBLIKE SLOVENIJE LJUBLJANA Prešernova 8

Predsedstvo Sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije je 14. 3. 1991 ocenilo, da znesek zajamčenega osebnega dohodka v znesku 4.378,00 din ne zagotavlja več niti minimalne socialne in materialne varnosti delavcev. Neto izplačilo zajamčenega osebnega dohodka v višini 2.830,00 dinarjev pa velja že od 1. 9. 1990, čeprav so v tem času življenjski stroški v Sloveniji narasli po podatkih Zavoda RS za statistiko za 31,2 %.

Na tej podlagi predsedstvo predlaga Izvršnemu svetu Skupščine Republike Slovenije, da v skladu s svojo z zakonom določeno obveznostjo določi nov znesek zajamčenega osebnega dohodka najmanj v višini 5.450,00 dinarjev, kar predstavlja izplačilo v višini 3.500,00 dinarjev.

Predsedstvo opozarja Izvršni svet na neuresničeni sklep Zbora združenega dela Skupščine Republike Slovenije z dne 20. decembra 1990 ob obravnavi predloga Zakona o zajamčenih osebnih dohodkih. Zbor je sklenil, da naj Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije v sodelovanju s sindikati in Gospodarsko zbornico Slovenije zaradi spremenjenih gospodarskih razmer in padanja življenjskega standarda ponovno prouči vrednost košarice minimalnih življenjskih potrebščin in na tej podlagi opredeli minimalni znesek, ki še zagotavlja materialno in socialno varnost delavca. Hkrati naj določi tudi vrednost košarice povprečnih življenjskih potrebščin.

Predsedstvo predlaga, da se mora delo na določitvi metodologije takoj začeti.

Lep pozdrav!

*Predsednik sveta ZSSS
Miha Ravnik*

Ljubljana, 22. 3. 1991

Predsedstvo sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije je na svoji seji 22. 3. 1991 razpravljalo o predlogu **odloka o določitvi zajamčenega osebnega dohodka in o odgovoru Republiškega sekretariata za delo na pobudo ZSSS za celovito ureditev vprašanj v zvezi z določanjem zajamčenega osebnega dohodka.**

Predsedstvo Sveta ZSSS je sprejelo naslednja **stališča**:

1. Strinjamo se s predlagano višino zajamčenega osebnega dohodka v višini 5.500,00 din.

2. Predlagamo, da se s predlogom odloka določi tudi višina zneska zajamčenega nadomestila osebnega dohodka v višini 4.400,00 din.

3. Izvršnemu svetu predlagamo, da prouči možnost, da se nova višina zajamčenega osebnega dohodka uporablja že pri izplačilih osebnih dohodkov od 1. 3. 1991. dalje.

4. Sprejemamo informacijo o pripravi nove metodologije za določanje minimalnih življenjskih stroškov v Republiki Sloveniji in predlagamo, da nas sproti seznanjate z opravljenimi fazami strokovnega dela ter nam na ta način omogočite tudi sodelovanje pri tem delu

*Predsednik sveta ZSSS:
Miha Ravnik*

DAVKI PO NOVEM

Iz vsebine:

– Pregled dosedanjih in predvidenih davkov s komentarjem

– Novi neposredni davki:

- dohodnina
- socialni prispevki
- davek na izplačane osebne dohodke
- davek na dobiček
- komunalne takse

Pri vsakem davku so za ponazoritev: **preglednica** dajatev, **primerjava** z dosedanjim sistemom ter komentar, **razlaga zakona** in navodila za izpolnjevanje davčne napovedi ter konkretni primeri za **delavca**, **upokojenca**, **kmeta**, **zasebnika**.

– Novi posredni davki:

- davek na promet nepremičnin
- prometni davek
- sistem javnih financ v samostojni Republiki Sloveniji

Cena 150,00 din. Brošura je izšla pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, kamor lahko pošljete naročilnico, naročite pa jo lahko tudi po telefonu št. (061) 321-255 in 310-033, int. 362.

NAROČILNICA

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročam(o) izvodov knjige DAVKI PO NOVEM (a 150 din). Naročeno pošljite na naslov:

Ulica, poštna št., kraj: _____

Ime in priimek podpisnika: _____

Naročeno, dne: _____

Račun bom(o) plačal(i) v zakonitem roku.

Žig za DO

Podpis naročnika

V založbi ČZP Enotnost

pripravljamo novo knjižico:

MOJE PRAVICE NA DELOVNEM MESTU

Izide predvidoma v aprilu 1991.

Naročila in informacije: ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, telefon: 310-033.